

о. Софрон С. Мудрий, ЧСВВ

НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПАПСЬКОЇ КОЛЕГІЇ СВ. ЙОСАФАТА В РИМІ

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІЯН

РИМ 1984

diasporiana.org.ua

BIBLIOTECA SPIRITUALE UCRAINA

N° 65

Sofronio S. Mydryj, OSBM

**STORIA DEL PONTIFICIO COLLEGIO
UCRAINO DI SAN GIOSAFAT
A ROMA**

EDIZIONI DEI PP. BASILIANI

ROMA 1984

о. Софрон С. Мудрий, ЧСВВ

**НАРИС ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ПАПСЬКОЇ КОЛЕГІЇ
СВ. ЙОСАФАТА В РИМІ**

Обгортка і технічне оформлення: Роман Варянюк

Copertina e redattore: Roman Warianko

Pontifici Conclavi Romano Nobis appropinquat et dilectis nostris in Christo filijs Monasterijs et Clericis,
 et Romanis et cunctis Christianis quibus regibus et principibus universis ad annos divinos pertinet
 Regibus Christi qui quidem primum Nobis et bene Sibi a pace pax. Alacritate et laetitia
 ministerio magis magisque domini et primum officium, Aplice Benedictionis perenniter de Deo
 impetrant
 In Illustre Specimine S. M. J. C.
 a. 1927

Pius XI

Вельми Дорогій Папській Руській Колерії і дорогим Нам у Христі синам, Настоятелям і Семінаристам, щоби сповнилися правдиво Римським й Апостольським духом, щоби променіли знанням і побожністю задля відкуплення й освячення душ, та щоб поширювали Царство Христове між своїм народом, завжди таким дорогим Нам і цьому Апостольському Престолові, щоб ставали дедалі гіднішими й ревнішими в дарі з великою любов'ю вділяємо Апостольське Благословення.

У свято Вознесіння Г.Н.І.Х. 1927 р.

Папа Пії ХІ

Łódź
Praparnia

،

.

СЛОВО СЕКРЕТАРЯ СВЯЩЕННОЇ КОНГРЕГАЦІЇ СХІДНИХ ЦЕРКОВ

Книжка « Нарис історії Української Папської Колегії святого Йосафата в Римі », по довгих літах очікування, спіла новим і помітним здобутком. Виходить вона з-під пера Отця Ректора Софрона Мудрого, ЧСВВ, що довше від усіх інших своїх попередників живе і працює в осідку Колегії, на горбку Джанікольо. А знає він бувальщину Колегії також з оповідань св. п. Архiepіскопа Івана Бучка і передусім з Літопису, що його писали ген від 1897 року Настоятелі цієї нашої Альма Матер.

« Нарис історії » охоплює собою останніх 85 років, чи радше звертає свою увагу на останніх 50 літ. Не сягає він до тих давніх часів, коли наші кандидати до духовного стану вчилися у Грецько-Руській Колегії святого Атанасія, і то ген від початку сімнадцятого століття. Їх імена записані в Хроніках Колегії святого Атанасія, а такі портрети, як Митрополита Йосифа Вельямина Рутського та інших Ієрархів, висять ще донині на стінах того славного осередку грецького та слов'янського Сходу в Римі. В 1897 році Колегію святого Атанасія розділено на грецьку й руську. Провід у грецькій Колегії перейняли Отці Венедиктинці, а руські студенти перейшли до їх власного дому при церкві Пресвятої Богородиці на площі Мадонна деї Монті. Так вирішив Папа Лев XIII своїм Апостольським Листом « Патернам Беневоленціям », з дня 18 грудня 1897 р., а цісар Франц Йосиф допоміг Святій Столиці відновити старий дім і храм, поставивши іконостас й інші потрібні речі.

Між двома останніми світовими війнами число наших богословів зростало з року на рік, і Папа Пії XI вирішив збудувати для них новий осідок на горбку Джанікольо. Дня 28 жовтня 1929 року, в часі перебування всіх наших Ієрархів у Римі, поставлено під Колегію наріжний камінь. Через три роки дім був уже готовий і отворений для п'ятдесятки наших семінаристів з Рідного Краю та з-поза океану. Від цього часу цей наш рідний дім у Римі пишається своєю красою і є для священників та студентів шматком рідної Батьківщини. Тут, у храмі, відправляються щоденно наші Богослужби, тут лунає наша пісня, тут панує українська мова, а старі книги, ікони і твори народного мистецтва радують серця

молодих кандидатів до духовного стану, і гостей. Семінаристи, щоправда, студіюють у Папських Університетах Риму, але в Колегії мають ще свої власні предмети так з Літургії, як і з Пастирської Богословії. Колегію завжди радо відвідували наші Владики, почавши від слуги Божого Митрополита Андрія аж донині. Владика Архiepіскоп Іван Бучко жив у Колегії від свого повороту з Америки в 1941 році аж до смерті в 1974 році, отже повних 33 роки. Той самий вік перебув в гостинному колегійному домі і секретар Владики Івана, а згодом його наступник, бо від 1949 по 1983 рік. При різних нагодах обидва вони мали звичай називати себе «найстаршими питомцями», а в цих словах криється і глибокий смисл спільного родинного життя і праці, передусім виховання молодих левітів, щоб вони виростали на ревних священників, гідних синів своєї Церкви і Народу.

В минулому році Колегія святого Йосафата відзначила 50-ліття свого життя і діяльності на горбку Джаннікольо. Але історія її, як уже сказано, давня та повна трудів і заслуг, бо ж сягає вона ще тих часів, коли до брами Грецько-Руської Колегії при вулиці Бабуїно заступав молодий юнак Йосиф Вельямин Рутський і так зачав довгий список українських семінаристів у Римі, з яких вийшли Митрополити, Єпископи, Священники — одне слово: провідники Народу. Про них саме мова в «Нарисі історії», мова про мужів славних, пам'ять яких житиме з роду в рід.

Рим, на празник святого Йосафата 1983 р.

✙ Мирослав, АЄпп.

СЛОВО АВТОРА

Завданням цього короткого *Нарису* було дати найзагальніший, джерельний образ історії Української Папської Колегії св. Йосафата у Римі, саме у 85-ту річницю її заснування (1897 р.) і у 50-ту річницю її нового осідку на Джанікольо (1932 р.). Нарис цей, наче канва, на якій появляється вишитий взірць життя і духовних змагань, витканий синами нашої Церкви і Народу на протязі 85-ти років у домі батька всього християнства, Вселенського Архисерея, як теж і в нашому, у Римі.

У цьому *Нарисі* я використав виключно рукописний літопис Колегії, який писали переважно настоятелі Семінарії, спершу Отці Ісусовці (1897-1904), а опісля (1904-1982) ректори чи духовники Василіяни, як о. Давида, о. Л. Березовський, о. Д. Головецький, о. Т. Галушинський, о. Й. Рого, о. М. Когут, о. І. Назарко, о. Є. Химій, о. С. Мудрий, о. Р. Головацький. Доповненням стали архівні матеріали Священної Конгрегації Східних Церков. Архів Колегії нараховує зараз сім томів хронік великого формату (25 x 35), приблизно по 400 сторінок кожний. Тут також знаходиться багате джерело життя Колегії, ілюстрованого фотографіями. Однак цей матеріал використано в дуже обмеженій кількості й формі.

Маючи на увазі опрацювання виключно власного рукописного матеріалу архіву Колегії, у цьому *Нарисі* не взяв я на увагу всіх інших принагідних публікацій, які впродовж років також торкалися цієї Інституції. Це все залишаємо майбутньому історикові для повнішого і зрілішого написання історії Української Папської Колегії св. Йосафата у Римі, щоб представити важливість і значення цієї Інституції в житті Української Католицької Церкви й Народу.

Опрацьовуючи літописний матеріал, у цій скромній праці треба було авторові дотримуватися радше хронологічного як тематичного методу, тому в тексті знайдуться деякі повторювання ритмів життя і подій, що однак, в течії часу, приносили з собою завжди щось нове.

На цьому місці складаю найсердечнішу подяку усім тим, що яким-небудь способом причинилися до появи цього *скромного* видання.

о. Софрон Мудрий, ЧСВВ.
Ректор

1. ПОЧАТКИ ОРГАНІЗУВАННЯ КОЛЕГІЇ

Кожна створена річ має початок свого існування, має послідовність подій, чинів, актів і фактів, які творять її історію. Так і наша Українська Папська Колегія св. Йосафата в Римі перед 85-ти роками започаткувала офіційно своє існування окремим актом Папи Льва XIII, висловленим в документі «*Paternam Benevolentiam*» — Батьківську доброзичливість — з дня 18 грудня 1897 р. В цьому документі Вселенський Архиєрей Лев XIII урочисто заявляє, що своєю Апостольською Владою встановляє та утворює у місті Римі Колегію для українських клириків на більшу славу Божу, на честь і користування українського народу, на плекання надії Української Церкви. В цьому знаменному документі Папа підкреслює, що його найбільшим бажанням є, щоб ця Українська Колегія у Римі виховувала святих і вчених католицьких священників для добра своєї Церкви, збагачених чеснотами для відповідальної душпастирської праці¹.

Ось, головна мета, яка привела Папу Льва XIII до цього врочистого акту створення Української Папської Колегії в Римі під покровительством борця за єдність Церкви — св. Йосафата. Цей офіційний

¹ Papa Leo XIII «*Paternam benevolentiam*», 18.XII.1897, *Acta*, vol. XVII, Romae 1898, pp. 350-353; A. G. Welykyj, OSBM, «*Documenta Pontificum Romanorum*», vol. II, pp. 485-486: «*Auctoritate Nostra Apostolica, ad maiorem Dei gloriam, ad decus utilitatemque Ruthenae Nationis, Collegium in hac Urbe clericis Ruthenis, in spem Ecclesiae erudiendis, erigimus et constituimus... Quum porro maxime optemus, ut Ruthenorum Collegium sacri ordinis ministros educat vitae sanctitatem et doctrinae catholicae decora in bonum Ecclesiae suae prae se ferens, magnopere confidimus studiosae Nostrae in ipsum voluntati uberes alumnorum in virtute et disciplina progressus vicissim responsuros*».

акт Папи випередили довгі приготування — цінна історія живих зв'язків нашої Церкви з Римом, де численні студенти Русь-України проходили свої студії богослов'я у Папських Університетах.

Історію організування Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі можна б поділити на три основні періоди. Два перші тісно в'яжуться з історією Папської Грецької Колегії св. Атанасія, заснованої 3 листопада 1576 року. Саме звідтіль бере свій початок майбутня Українська Папська Колегія св. Йосафата, що, наче в лоні матері, дозріває до часу свого самостійного існування.

Перший період охоплює роки 1596 до 1803, тобто від прибуття до Папської Грецької Колегії св. Атанасія у Римі перших богословів Київської Митрополії — до тимчасового закриття тієї Колегії під час наполеонських воєн у 1803 р. Після Берестейської Унії у 1596 році, рішенням Папи Климента VIII, згодом же й Павла V², було зарезервовано спочатку чотири, згодом же вісім місць — стипендій для студентів богослов'я нашої Церкви. У 1596-99 рр. прибули до Колегії св. Атанасія на філософічно-теологічні студії два студенти: Іван Йосиф Вельямин Рутський та Ілля Мороховський. Це вони розпочинають довгий ряд своїх послідовників, яких між роками 1596-1803 було 139. Найчисленнішими між студентами з Київської Митрополії були ченці Василіяни. В тому періоді налічується 122 Василіян і 17 з єпархіяльного клиру. З кандидатів, які проходили студії богослов'я в Папській Колегії св. Атанасія у Римі, обрано згодом 26 єпископів, з яких 8 стали митрополитами і 12 протоархимандритами Чину св. Василія Великого³.

Другий період охоплює роки 1845 до 1897, тобто від поновного відкриття Грецької Колегії св. Атанасія після наполеонських воєн — до заснування Папою Львом XIII самостійної Колегії св. Йосафата при осідку прокуратури Отців Василіян і Київської митрополії на Piazza Madonna dei Monti 3 у Римі.

В цьому короткому періоді — після розборів Польщі і скасування Москвою Київської митрополії в 1805 році — прибували до Риму на студії кандидати лише з оновленої Галицької митрополії, яких у цьому періоді було всього 62. Всі вони були кандидатами з єпархіяльного клиру. З-поміж них вийшов визначний теолог Сильвестер Сембратович,

² Paolo V, Breve Apostolico «Decet Romanum Pontificem», 2 dicembre 1615.

³ Blažejovskyj D., *Ukrainian and Bielorrussian students at the Pontifical Greek College of Rome (1576-1976)*, in *Analecta O.S.B.M.*, vol. X, fasc. 1-4, pp. 142-192, Romae 1979.

пізніший Галицький митрополит, великий літургіст о. Ісидор Дольницький та гідний всієї хвали педагог о. Лев Дейницький, префект Львівської Семінарії.

Третій період розпочинається заснуванням Колегії св. Йосафата завдяки щедрості Папи Льва XIII, 18 грудня 1897 року. Цей період нас найбільше цікавить зокрема тому, що в ньому розгорнулось уже самостійне життя Української Папської Колегії, яка започаткувала своє існування найперше при Piazza Madonna dei Monti 3, а згодом, від 1932 року, в новому осідку на Джанікольо (Passeggiata del Gianicolo 7).

Перш за все цікавить нас оце питання: Як дійшло до приміщення Української Папської Колегії св. Йосафата при Прокуратурі Отців Василіян на Piazza Madonna dei Monti 3, а згодом переселення до нового осідку на Джанікольо? З історичних джерел, хронік Колегії та архівних документів Священної Конгрегації для Східних Церков довідуємося, що після австрійських реформ Йосифа II і скасування у Львові 1784 р. Колегії Отців Театинів, яка була власністю Священної Конгрегації Поширення Віри — Пропаганди, де виховувалися також студенти нашої Церкви, число кандидатів на закордонних студіях значно збільшилося.

Після поновного відкриття в Римі Грецької Колегії в 1845 році, Австрійський уряд звернув Апостольській Столиці фонд Колегії Отців Театинів у Львові. В тому ж часі число українських студентів з Галичини зачало помітно зростати так, що саму назву Грецької Колегії змінено на «Pontificium Collegium Graecorum et Ruthenorum». Щораз то чисельніший наплив українських студентів богослов'я до Риму був спонуканням для того, щоб робити старання про окреме, нове приміщення. Найбільше заходів для зреалізування цієї ідеї зробив колишній семінарист Греко-Української Колегії, тогочасний митрополит Львівський, Сильвестер Сембратович. Він особисто звернувся з проханням до Папи Льва XIII, в якому з'ясовує, що для життя і розвитку нашої Церкви потрібно мати в Римі свою власну Колегію. Він також прихильно настрів Австрійський уряд до цієї справи і подбав про стипендії для певного числа студентів (10) з Галичини. Після довгих розшуків, Папа Лев XIII вирішив примістити Українську Колегію при прокуратурі Василіянських монахів, що мала свій осідок в дімку біля церкви св. Сергія і Вахха. Дімок цей подарував Василіянам 1639 року Папа Урбан VIII. Опісля кілька інших дімків подарував у 1645/46 році Кард. Антоній Барберіні. Рішенням Святого Отця Льва XIII старі будинки розібрано до основ, а на їх місці побудовано нову триповерхову будівлю, пристосовану до вимог Колегії, яка мала б помістити 16 студентів, окрім управи

З нагоди відкриття Руско-Української колегії в Римі після аудієнції у Папи Льва XIII, 19.12.1897 р.
Сидять зліва: о. В. Левицький, прокуратор Укр. Кат. Церкви при Ап. Престолі, єп. К. Чехович, о. К. Волошинський, хрил. Перем. капітули, о. Є. Погорєцький, єпископський капелян.

Митр. Шептицький, ЧСВВ, між настоятелями і студентами колегії у Римі в 1900 р. Ліворуч від митрополита сидить: о. В. Левицький, прокуратор Укр. Кат. Церкви при Ап. Престої. Ректором був о. Є. Полідорі, Т.І. (1899-1904). Імена студентів : Л.Куницький С.Вартош, Д.Бодревич, А.Онуферко, В.Гривняк, С.Проскурницький, В.Щирко, Л.Туркевич, О.Малицький, І.Сеньчук, І.Грабець, І.Руданський, Л.Коростідь, І.Гошовський, С.Вільчинський, П.Процьків, І.Луцик, М.Міров.

й обслуги. В тому часі відновлено теж і старинну церкву та поставлено іконостас. За архівними даними Священної Конгрегації для Східних Церков, кошти нової будівлі виносили 181.807,67 італійських лір, з чого 100.000 дав австрійський імператор, 42.301,35 дала Священна Конгрегація Пропаганди, а 39.506,32 — це пожертви побожних осіб ⁴.

Коли вже все було скінчене, 12 наших студентів переселилося з Грецької Колегії до власної, а Папа Лев XIII, 18 грудня 1897 року, видав окреме бреве «*Paternam benevolentiam*», яким офіційно заснував Українську Папську Колегію в Римі. Спочатку провід Колегії все ще залишався в руках Отців Єзуїтів, які перейшли з нашими семінаристами з Грецької Колегії. Першими ректорами були: о. Роберт Ізоляні, Т. І., 1897-1899 та о. Євген Полідорі, Т. І., 1899-1904.

Від 1904 року, з волі Апостольської Столиці, провід Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі прийняли Отці Василіяни. Першим ректором став о. Арсеній Лозинський, ЧСВВ, 1904-1905, а йому до помічі — о. Й. Маркевич. Духовником став о. Павло Демчук, ЧСВВ; адміністрацію кухні доручено двом братам: Худьові й Мартинюкові, ЧСВВ. Проте о. Арсеній, з причин слабого здоров'я, після однорічної своєї праці залишив ректорство, передаючи його, з доручення о. Платоніда Філяса ЧСВВ, протоігумена Галицької Провінції, й за згодою Священної Конгрегації Поширення Віри — Пропаганди, отцеві Адріанові Давиді, ЧСВВ, колишньому ігуменові в Дрогобичі ⁵. Отець Адріян Давида вміло управляв Колегією від 23 жовтня 1905 до 16 липня 1908 року. Ця установа відтепер стає осередком, до якого звертають свої кроки прибуваючі у Рим наші Єпископи, українські прочани й туристи. Найчастішим гостем Колегії, від 1905 року, був ВПреосв. Андрій Шептицький, ЧСВВ, митрополит Галицький, який у вересні 1906 року очолював чисельну прощу з Галичини через Італію до святої Землі. По дорозі взяв він з собою трьох семінаристів Колегії — о. дияк. Епіфанія Теодоровича, ЧСВВ, Йосифа Коциловського та Петра Задворняка, щоб і вони оглянули ті місця, де жив колись Христос.

У квітні 1908 року відвідав нашу Колегію славний історик і науковець Михайло Грушевський, разом із своєю дружиною і дитиною ⁶. В тому році о. Адріян Давида, ЧСВВ, ректор Колегії, також із причин слабого здоров'я залишає Рим, а на його місце приходить новий ректор — о. Лазар Маріян Березовський, ЧСВВ, колишній ігумен у Жовкві

⁴ Див. Arch. S.C.O., Prot. 588/28, I-II.

⁵ *Хроніка Колегії*, I, стр. 72.

Настоятелі: о. А. Давида, ректор, о. Л. Іванців, духовник, і семінаристи
колегії св. Йосафата - 1908 р.

Студенти й настоятелі колегії в 1907 році . Сидять , другий з ліва : Е. Ковч, о. Л. Іванців, ЧСВВ, духовник (1907-1908), о. А. Давида, ЧСВВ, ректор (1905-1908). Інші, яких бачимо на фотографії: М. Лада, В. Держирука, П. Задворняк, М. Чернецький (стоїть у 1-му ряді зліва) Н. Полянський, Г. Казановський, А. Цьорох, С. Оробець, Т. Вергун, І. Остап, І. Сабол, А. Мацієвич, Л. Катенюк, Д. Бахівський, І. Ляцко.

та редактор « Місіонаря ». Цей освічений і вироблений чернець керував життям цієї важливої української Інституції в Римі в роках від 1908 до 1915 та від 1921 до 1925.

На великодні свята весною 1910 року відвідали нашу Колегію такі визначні науковці й народні діячі з України як ось: проф. С. Томашівський та Й. Малиновський, Вадим Щербаківський зі сестрою Євгенією, дружиною П. Павловського, редактора з Києва; Микола Левандовський, інженер зі Стрия.

Коли життя Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі почало розвиватись, несподівано спалахнула іскра нової світової війни, коли-то, дня 28 липня 1914 року, Австрія виповіла війну Сербії. З Австрією злучилася Німеччина, Болгарія, Туреччина, а по стороні Сербії станула Росія, Франція, Англія, Бельгія, Америка й Італія. Слідом за цим, по великодніх святах 1915 року, австрійська амбасада в Римі дала наказ усім своїм громадянам опустити Італію. Так ото 11 семінаристів Колегії, п'ять василіянських схолястиків з ректором о. Л. Березовським і о. духовником Теодосієм Галушинським, дня 9 травня 1915 р., опустили Рим, прямуючи до Відня. Галичина в ті часи була зайнята російськими військами.

Прибувши до Відня, згадані семінаристи, на доручення о. Платоніда Філяса, ЧСВВ, генерального вікарія під час війни, виїхали до Кромержа на Моравії, де було відкрито тимчасову Семінарію для українських студентів з Галичини. Ректором назначено о. Йосафата Коциловського, ЧСВВ. Деякі студенти скінчили там теологію, інші ж, після уступлення росіян з Галичини, повернулися додому на студії. Василіянські схолястики: Д. Головецький, Й. Скрутень, Г. Кінах, Й. Заячківський і Гуменюк з о. духовником Теодосієм Галушинським, примістилися в Отців Вербітів у Мидлінгу, коло Відня. Після того як російське військо відступило з Галичини, усі вони повернулися до своїх монастирів. Отець Л. Березовський повернувся до Жовкви, де знову став ігуменом і редактором « Місіонаря » в р. 1917-18⁶.

⁶ *Хроніка Колегії*, I, стор. 94.

Митр. А. Шептицький, ЧСВВ, між настоятелями і студентами колегії в Римі 1912 року.
 Сидять зліва: о. Л.Березовський, ЧСВВ, ректор (1908-1915), Митр. А.Шептицький, о. Й. Канюшак, ЧСВВ, духовник (1909-1912). Імена присутніх на фотографії: В.Кулик, М.Трохимчук, Д. Колтун, Т. Парашак, Т. Галькевич, М. Хомишин, В. Гарбуз, О. Саліга, П. Пастернак, М. Палюх, В. Кінаш, І.Бучко (стоять в другому ряді, п'ятий зліва), І.Гарапа, С.Василів, Й.Гаврилюк, бр. А.Худьо, ЧСВВ, бр. Я. Мартинюк, ЧСВВ.

2. ЗМАГАННЯ ЗА НОВИЙ ОСІДОК

Якже світова війна припинилась, то негайно, з кінцем 1920 р., Папа Венедикт XV повідомив ВПреосв. А. Шептицького, Галицького митрополита, що його дім стоїть отвором і готовий будь-коли прийняти нових українських студентів у Римі на їхні дальші богословські студії. На заклик Папи Венедикта XV, який зорганізував окремий фонд в сумі мільйона італійських лір для утримання певної кількості студентів, уже в квітні 1921 р. зі Львова виїхали до Риму колишній ректор о. Лазар Березовський, ЧСВВ, з шістьма семінаристами. Колегійний дім у Римі в ті часи займали Сестри св. Єлисавети, зорганізувавши пенсіонат для дівчат. Семінаристи з ректором тимчасово примістилися у Гроттаферратському монастирі Отців Василян поблизу Риму. А як Єлисаветки звільнили приміщення, в листопаді 1921 року, 18 семінаристів, які в міжчасі приїхали до Риму, розпочали нове життя в Колегії. Повернувся зі Львова, між іншим, о. Іван Бучко, щоб закінчити свою докторську працю; прибув також о. Йосиф Сліпий, який відбував магістерські студії у Григоріанськім Університеті.

З упадком Австрії 10 студентів утратили стипендії на утримання з фонду т. зв. *Barbareum*. Цьому всьому мусіла зарадити Апост. Столиця, тим більше, що в повоєнному часі зачали перебувати до Колегії студенти не тільки з Галичини, але й з Закарпаття, Югославії, Америки. Тоді Папа Пій XI у своїй щедрості, в серпні 1925 р., даруючи ще один мільйон італійських лір, збільшив фонд на її утримання⁷. У цьому 1925 ювілейному році прийшли нові зміни у проводі Колегії. Отець ректор Л. Березовський, ЧСВВ, дня 9 серпня 1925 р., остаточно виїхав до Галичини, а його місце зайняв енергійний о. д-р Діонісій Головецький, ЧСВВ, колишній вихованок Колегії, який безперебійно керував цією важливою Інституцією аж до 1934 року. У повоєнному часі чергувалися три духовники: о. Павло Демчук, ЧСВВ (1921-1922), о. Іван Вішошевіч, ЧСВВ (1922-1924), й о. Орест Орський, ЧСВВ (1924-1925). У 1925 р. на довший період часу прийшов о. Панкратій Кандюк, ЧСВВ, який виконував обов'язки духовника до 1931 року, лишаючи це становище довголітньому невтомному духовникові о. Теодосієві Галушинському, ЧСВВ (1931-1949).

⁷ Arch. S.C.O., Prot. 588/28, I-II.

Архисрейські свячення єпп. К. Богачевського і В. Такача.
 Сидять зправа: єп. Д. Нярадї, єп. К. Богачевський, єп. Й. Коциловський, єп. В. Такач, єп. Меле.
 Стоять зліва: о. Л. Березовський, о. Ю. Григашій. - 15.6.1924.

Тому, що наплив семінаристів дедалі більшав, відчувалось велику потребу нового і більшого приміщення, тож Єпископат української католицької Церкви звернувся з окремим проханням до Апостольської Столиці про можливість позитивної розв'язки цієї проблеми. І це реферовано Папі Пієві XI на окремій авдієнції, 23 вересня 1926 року. В міжчасі почалися окремі пошуки для нового приміщення Колегії, що практично тривали аж до 1929 р. Життя ж молодих семінаристів пливло своїм утертим руслом. Із щоденними студіями перепліталися іноді також і важливіші події. От хоч би оця, що 15 червня 1924 року відбулися в Колегії окремі торжества з нагоди хіротонії Преосв. Константина Богачевського, єпископа Філядельфійського у США та Преосв. Василя Такача для закарпатців у США. Дня 18 грудня 1926 року інж. Теофан Боржимський, православний з Великої України, в колегійній церкві склав на руки о. ректора Д. Головецького врочисте визнання католицької віри. З нагоди своїх відвідин у Римі інж. Боржимський передав до Апостольської Столиці окремий меморіал у справі приєднання України до Католицької Церкви⁸.

Дня 25 березня 1927 р. в Колегії відбулось прийняття з нагоди єпископської хіротонії Владика Павла Гойдича, ЧСВВ, яку прийняв він у базиліці св. Климентія з рук Преосв. Владик: Й. Коциловського, ЧСВВ, Д. Нярадія і К. Богачевського. Дня 17 березня 1928 року о. Діонісій Головецький, ЧСВВ, ректор Колегії написав листа до Папи Пія XI, в якому обширно описує дотеперішній стан Української Папської Колегії св. Йосафата, на Мадонна деї Монті 3, пред'являючи проєкт закупу чи евенчуальної побудови нового приміщення. З цього листа довідуємося, що тоді в Колегії перебували 33 особи, з яких 26 це семінаристи. Хронікар пише дослівно так: «Весь будинок наповнений, без рекреаційної залі, без городу, при гамірливій площі й рухливій вулиці. Колегію розраховувалося лиш на 16 студентів».

Однак згаданого листа не потрібно було передавати Св. Отцеві, бо справу цю порушив особисто Єп. Й. Коциловський, ЧСВВ, на окремій авдієнції у Пія XI, дня 26 березня 1928 року. Хронікар згадує, що після авдієнції у Святішого Отця Владика Коциловський дослівно переповідав так: Папа рішуче заявив, що «справа побудови нової Української Колегії в Римі залежить від серйозного ставлення наших Владик». Це вказувало на помилкове переконання деяких наших Владик у тому, ніби «Рим має нам сам про Колегію подбати»⁹. Про таке помилкове

⁸ *Хроніка Колегії*, I, стор. 122-123.

⁹ *Там же*, I, стор. 132-133.

PONTIFICIO COLLEGIO RUTENO

Настоятелі й студенти колегії в академічному році 1926-1927. Непідписані на фотографії: о. Д. Головешкий, ЧСВВ, ректор.
о. П. Кандюк, ЧСВВ, духовник, Бр. А. Худьо, Бр. Я. Мартинюк, ЧСВВ.

ставлення свідчить уривок листа о. д-ра Стефана Сампари, префекта Львівської Семінарії, до ректора Колегії св. Йосафата в Римі, в якому він характеризує поняття і відносини деяких священних кіл до Колегії в Римі. В ньому читаємо дослівно таке: «... Львів має погляди якісь такі дивні — отупілі на наше тамошнє заведення (Collegio Ruteno), що годі їх в слова вбрати і на папір покласти. Почується, і то майже загально, що в майбутньому всі наші богословські сили, як також сили на полі церковному взагалі, рекрутуватимуться з Риму, головно з нашої Колегії, однак мимо цього заінтересування тим заведенням тут майже не слідне. Колегія з її значенням і вартістю для Церкви і Народу не кладеться на терезу для вимірювання її правдивої предметової ваги. Але мені видається, що це все тимчасове. Мине отупіння. Нинішній дух часу б'є всіх, що трудяться чесно для добра, також і Колегію... »¹⁰.

Хронікар додає і своє зауваження: «З болем душі мушу тут запримітити, що висловлений погляд зовсім правдивий»¹¹.

В тому ж часі було також живе заінтересування з боку Отців Василіян, щоб у Римі набути якийсь новий осідок для Генеральної Управи Чину. З цією метою, дня 26 травня 1927 р., приїхав до Риму о. Анастасій Калиш, протоігумен Отців Василіян з Галичини, де він затримався до 8 липня т.р., розшукуючи за відповідним приміщенням.

Розшуки робили також за відповідним новим приміщенням для Колегії св. Йосафата. Отець Діонісій Головецький, ЧСВВ, ректор — пропонував відносним настоятелям купити дім на Monte Verde, via Colandrelli, Villa Naldi, якого ціна досягала тоді 70.000 ам. дол., тобто 1.300.000 італійських лір. Рівночасно траплялася нагода купити на ваканції для студентів Колегії літню віллу «Garapin» у Кастель Гандольфо, якої ціна була 700.000 італійських лір. Однак ще треба було багато наполегливої праці і невтомних старань з боку Ректорату і в Єпископаті Української Церкви, і в Апостольській Столиці. Отець Діонісій Головецький, як відпоручник наших Єпископів з Галичини, Закарпаття, США та Василіянського Чину в Римі, вже від 1925 року, робив наполегливі старання про нове приміщення Колегії св. Йосафата, як теж про новий Василіянський монастир і будинок студій.

Вся справа стала ще більш актуальною, коли з початком 1928 року університет Пропаганда Фіде перенесено з Piazza di Spagna до нового осідку на Дзянікольський пагорб, куди, задля далекої відстані, наші се-

¹⁰ *Хроніка Колегії*, I, стор. 131.

¹¹ *Там же*.

мінаристи не могли йти, а згідно з рішенням Священної Конгрегації Східних Церков з дня 6 листопада 1928 р., тимчасово мали відбувати свої студії в Університеті св. Томи Аквінського — Анджелікум. Василіянські схоластики, яких утримання не залежало безпосередньо від Священної Конгрегації Східних Церков, набували теологічне знання у Ієрегоріанум. Цей розподіл студентів дав опісля місце в нашій Колегії корисному науковому змаганням і цікавій науковій дискусії між учнями двох відмінних напрямків богословського вчення Домініканської та Єзуїтської школи.

Однак не занехано старань і змагань за те, щоб мати нове приміщення для Української Колегії в Римі. Після того як о. Д. Головецького, ректора Колегії, дня 8 червня 1928 р., назначено консультором Священної Конгрегації Східних Церков, доручено йому, між іншим, прослідити основно в архівах Священної Конгрегації Поширення Віри документи відносно початкової фундації Колегії з 1897 року. Його завданням, як каже хронікар, було «дізнатися, до кого цей будинок і це місце колись належали, тобто, чи зараз на початку були призначені на Колегію для світських питомців, або чи на Василіянський прокураторський дім. Із документів дотепер віднайдених виходить ясно, що це місце було відразу призначене на Василіянський дім»¹².

Найбільш інтенсивний і багатий у вирішальні події життя Колегії був 1929 рік. Перш усього довідуємося з архівних джерел¹³, що на спеціальній авдієнції, дня 27 квітня 1929 р., Папа Пій XI схвалив остаточно загальне рішення: а) набути для осідку Української Колегії віллу «Нальді», на Monte Verde, via Colandrelli; б) для набуття тієї вілли дозволено вжити частину Папського фонду, номінальної вартості 2.380.000; в) для такого набуття дозволяється вжити почасти складений фонд українського Єпископату для нового осідку (коло 120.000 італійських лір); г) відступити Василіянським монахам для осідку Генеральної управи і їх студентату будинок на Madonna dei Monti 3; г) монахи Василіани мають сплатити 200.000 італійських лір за кошти побудови вищезгаданого дому, які дала Апостольська Столиця разом із фондом Австрійського імператора та жертводавців, і які мали бути їм відпущені в користь нового осідку Української Колегії.

В міжчасі віллу «Нальді» продано. На щастя, після Лятеранської Умови з Італією 1929 р., Ватикан одержав простору площу на пагорбі Джанікольо, що майже прилягає до самого Ватикану. Там заплановано

¹² *Хроніка Колегії*, I, стор. 174.

¹³ Arch. S.C.O., Prot. 588/28, I-II.

вже будову Папської Колегії для румунів. А другу частину терену, на пропозицію інж. Кастеллі, з волі Папи Пія ХІ, призначено на спорудження нової Колегії для українців¹⁴. Сам Папа, на аудієнції 4 вересня 1929 р., зарезервував собі переведення і схвалення плану будови Колегії, який мав виготовити архітект Момо, саму ж будову мало виконати будівельне підприємство Кастеллі¹⁵.

Дня 26 жовтня 1929 р. Папа Пія ХІ, на окремій аудієнції Префекта Священної Конгрегації Східних Церков, Кард. Сінчеро, підкреслює, що для спорудження й утримання Української Колегії можна взяти гроші з Папських фундацій, яких номінальна сума є 2.380.000 італійських лір; суму сплачену Отцями Василіянами (200.000) і суму коло 127.000 італійських лір, вплачену українським Єпископатом. Святіший Отець заважив, що «зі свого боку він уже зробив дуже великі витрати», заявляючи одночасно, «що він готовий ще допомогти в міру змоги, але необхідним є, щоб самі українські Єпископи обміркували і здекларували, скільки вони можуть спричинитися до побудови цієї Семінарії, яка має бути Папською Семінарією, призначеною для студентів з їхніх епархій». При тому Пія ХІ сказав, щоб «вищевисловлене його бажання подати до відома українським Єпископам»¹⁶.

За старанням Священної Конгрегації Східних Церков у місяці жовтні ц. р. мали відбутись також у Римі наради — Конференція Єпископату Української Католицької Церкви з Галичини, Югославії, Підкарпаття, США. Вже 17 жовтня 1929 р. приїхав ВПреосв. А. Шептицький, митрополит Галицький, замешкавши в домі Генеральної Курії Отців Єзуїтів на Борго Санто Спїріто, де й мала відбутися запланована Конференція. Наступного дня прибуло ще 7 Владик: Григорій Хомишин, Станиславівський єпископ, що зі своїм секретарем д-ром Дмитром Стеком, перебували в нашій Колегії; Кир Діонісій Няраді, єпископ Крижівський; Петро Іебей, єпископ Мукачівський; Йосафат Коциловський, ЧСВВ, єпископ Перемиський, зі своїм помічником Григорієм Лакотою; Консантин Богачевський, єпископ Філядельфійський у США; Павло Гойдиш, апостольський адміністратор Пряшівський. Всі ці Єпископи відразу замешкали в куріальному будинку Отців Єзуїтів. З виправданих причин були відсутні Владики: Василій Такач, єпископ Підкарпатців у США; Василій Ладика, ЧСВВ, єпископ Українців з Канади.

¹⁴ *Хроніка Колегії*, I, 1930, стор. 225-226.

¹⁵ Arch. S.C.O., Prot. 588/28, I-II.

¹⁶ *Там же*.

Два дні згодом, 20 жовтня 1929 р., в колегійному храмі св. Сергія і Вакха відбулася хіротонія о. Івана Бучка на єпископа помічника Львівської Архиепархії. Його святителями були: митрополит Андрій Шептицький, ЧСВВ, єпископ Григорій Хомишин і єпископ Йосафат Коциловський, ЧСВВ ¹⁷.

Преосв. Іван Бучко після єпископських свячень, 20 жовтня 1929, у колегійній церкві свв. Сергія і Вакха у Римі.

¹⁷ *Хроніка Колегії*, I, стор. 198.

Наступного дня, 21 жовтня т.р., розпочалися наради дев'ятох наших Єпископів у біжучих справах нашої Церкви, які тривали до 29 жовтня 1929 р.

Перед закінченням нарад Єпископату нашої Церкви, дня 28 жовтня 1929 р., відбулося врочисте посвячення площі й наріжного каменя під нову Колегію св. Йосафата в Римі на Джанікольо. Посвячення довершив преосв. Григорій Хомишин, найстарший з єпископів, бо митрополит Андрій з причин здоров'я не міг цього виконати. У посвяченнях площі й наріжного каменя Колегії св. Йосафата взяли чисельну участь визначні особистості, як ось: кард. Pietro Gasparri, секретар Стану Папської Держави; кард. Luigi Sincero, секретар Священної Конгрегації для Східних Церков, кард. Franz Erle, S.J., кард. R. Scapinelli, Сирійський патріарх Тома зі своїм єпископом, монс. F. Marmaggi, варшавський нунцій; монс. Pietro Pisani, апостольський візитатор Колегії; монс. Amleto Cicognani, монс. Filippo Giobbe та монс. A. Terzariol, представники Священної Конгрегації Східних Церков. Представниками світської влади були: губернатор Ватиканської Держави, Commendator Camillo Serafini; Conte Del Vecchi, посол Італії при Ватикані; посли чи представники держав при Ватикані: Польщі, Чехословаччини, Малярщини, Югославії й Румунії.

Зараз наступного дня, тобто 29 жовтня 1929 р., всіх дев'ять Владик Української Католицької Церкви, учасники Єпископських нарад у Римі, разом з настоятелями і семінаристами мали окрему аудієнцію у Святішого Отця Пія ХІ, щоб в імені своїх Єпархій від духовенства і народу скласти окремі побажання з нагоди 50-річчя священства Папи. При цій нагоді склали Папі особливу подяку за княжий дар його для священства нашої Церкви, нової запланованої Колегії св. Йосафата на Джанікольо.

Того ж дня один з учасників аудієнції занотував у колегійній хроніці слова Папи Пія ХІ, який щиро сказав, « що його ювілей є водночас і нашим ювілеєм, згадуючи про нову Колегію, яка особливо йому лежить на серці; сказав, що Колегією властиво не є мури, але ті, що в ній перебувають, це є ми і ті, що по нас прийдуть, бажаючи, щоб ми в новій Колегії виробили добру традицію, щоб залишили добрий приклад для майбутніх поколінь, які йтимуть нашими слідами, приклад чесноти і науки »¹⁶.

¹⁶ *Хроніка Колегії*, I, стор. 207.

Авдієнція в Папи Пія XI, 29.10.1929 р., з нагоди посвячення паріжного каменя нового осідку колегії св. Йосафата. Сидять з ліва: крід. Стек, владика: П. Гебей, К. Богачевський, Й. Коциловський, ЧСВВ, митр. Андрій Шептицький, Г. Хомишин, Д. Няралі, П. Гойдич, ЧСВВ, Г. Лакота, І. Бучко. Інші присутні настоятелі і семінаристи: о. Д. Головенький, ЧСВВ, ректор (1925-1934), о. П. Кандюк, ЧСВВ, духовник (1925-1931), Ванчик В., Кош С., Романович М., ЧСВВ, Савчук С., ЧСВВ, Гаспійський І., Яшик І., Сабат М., Тришкалюк О., Фіфік І., Гулович С., Свереняк І., Запотоцький А., Сидорів Й., Кнап С., Маріна Г., ЧСВВ, Станканинець А., ЧСВВ, Денько М., Голинський В., Граб С., Кузич І., Федіш В., Дула Е., Рога Й., ЧСВВ, Намет О., Тиханський С., Михайло Ю., Гошовський С., Палінкаш Г., ЧСВВ, Бр. А. Худько, ЧСВВ.

Від цих пропам'ятних днів пропливло ще трохи часу і старань, щоб на наріжному камені зросла наша Колегія. Звітують про це коротко архівні записки Священної Конгрегації Східних Церков, кажучи, що 2 лютого 1930 р. на окремій аудієнції повідомлено Папу Пія XI, що українські єпископи обіцяли скласти на побудову нової Колегії в Римі загальну суму 630.000 італійських лір. Папа Пій XI, зі свого боку, доручає Священній Конгрегації просити єпископів нашої Церкви, щоб вони обіцяну суму якнайшвидше переслали, бо Святіший Отець « не наміряє розпочинати будови, доки не бачитиме позитивної бази, на яку жде вже від покладення наріжного каменя ». Відносно фундацій двох мільйонів італійських лір, пожертвуваних Венедиктом XV і Пієм XI, завважає Папа, « щоб могли служити для дальшого життя Колегії, хоч тепер є незначне число студентів, не можна цілком витратити всіх запасів та інтересів; їх необхідно зберегти для дальшого функціонування Колегії, тим більше, що потрібно буде збільшити обслугову її... »¹⁹.

Після двох місяців, тобто 12 квітня 1930 р., на спеціальній аудієнції повідомлено Папу Пія XI, що досі українські Єпископи і монахи Василіяни склали трохи більше ніж 150.000 італійських лір, після чого Папа авторизує розпочати праці над будовою нової Української Колегії²⁰, яка практично розпочалася 2 червня 1930 р.²¹ А спорудження зовнішніх мурів закінчено вже 29 квітня 1931 року. Розмалювання колегійної церкви здійснив мистець Маріо Барберіс.

Для обстановки нової Семінарії Папа Пій XI на окремій аудієнції, дня 20 лютого 1932 р., авторизує взяти частину меблів з Ватиканської Малої Семінарії, а на решту потреб дозволив видати 200.000 італійських лір²². Так, що 7 квітня 1932 р. зачали перевозити колегійну бібліотеку з Мадонна деї Монті 3 до нового будинку на Джанікольо. А 7 травня того ж року всі студенти Колегії зі своїми настоятелями замешкали в новому домі, який дістав офіційну назву « Pontificio Seminario Ruteno di San Giosafat ». Дня 12 травня того ж року Кард. Л. Сінчеро, секретар Священної Конгрегації Східних Церков, з єпископом А. Чіконьяні, асесором, офіційно поблагословили колегійну церкву і приміщення, і передали ключі ректорові Колегії о. Д. Головецькому, ЧСВВ, повідомивши, що врочиста інавгурація нової Семінарії в присут-

¹⁹ Arch. S.C.O., Prot. 588/28, I-II.

²⁰ Там же.

²¹ *Хроніка Колегії*, I, стор. 227.

²² Arch. S.C.O., Prot. 588/28, I-II.

ності Єпископату Української Церкви відбудеться 12 листопада 1932 р. в празник св. священномученика Йосафата.

В міжчасі, по довгих стараннях і клопотаннях, о. Діонісій Головецький, ЧСВВ, ректор Колегії-Семінарії св. Йосафата, дня 14 липня 1932 р., сплатив останню рату княжого дару вакаційної віллі для студентів Колегії, яку придбав за 40.000 ам. дол. ВПреосв. Андрій Шептицький, ЧСВВ, митрополит Галицький, підписуючи остаточно контракт купна віллі від княжни Анни Гагарін у Кастель Гандольфо²³.

Адміністрацію колегійної господарки, як: кухні, пральні, гардероби, ризниці, з днем 30 серпня 1932 р., доручається Сестрам Службницям з Галичини.

Восени того ж року, від 9 до 15 листопада, відбувалася друга Римська Конференція Єпископів Української Церкви; цим разом уже в новій нашій Семінарії св. Йосафата. В ній брали участь: в заступстві хворого митрополита Андрія — єп. Іван Бучко, єп. Григорій Хомишин, єп. Йосафат Коциловський, єп. Григорій Лакота — помічник Перемиський, єп. Олександр Стойка з Ужгороду, єп. Д. Няраді з Крижівців, єп. П. Гойдич з Пряшева. Єпископа В. Такача заступав преосв. О. Стойка, а єп. К. Богачевського й єп. В. Ладику — Преосв. Й. Коциловський, єпископ Перемиський.

²³ *Хроніка Колегії*, I, 1932, стор. 273.

3. СВЯТКОВЕ ВІДКРИТТЯ НОВОГО ОСІДКУ КОЛЕГІЇ

Саме під час днів нарад наших Єпископів, в неділю дня 13 листопада 1932 р., у празник св. Йосафата, який тоді переносилось, за рішенням Львівського синоду, на неділю, відбулася врочиста інавгурація — відкриття Української Папської Семінарії св. Йосафата в Римі. Архидієцєвську Службу Божу відправив владика Йосафат Коциловський, ЧСВВ; співслужили з ним: Впр. о. Д. Ткачук, протоархимандрит ЧСВВ, й о. Йосиф Заячківський, генеральний секретар ЧСВВ. В цій богослужбі взяли участь: Кард. Л. Сінчеро, секретар Священної Конгрегації Східних Церков; Ексц. А. Чиконьяні, асесор тієї ж Конгрегації; Монс. Й. Чезаріні, Монс. К. Ферреро, урядовці Конгрегації. Під час цієї архидієцєвської Служби Божої прийняв св. Тайну священства о. Стефан Кнап із Філядельфійської єпархії, а дияконат — Григорій Іаєцький із Станиславівської єпархії. Кульмінаційним пунктом цього святкового дня була аудієнція у Святого Отця Пія ХІ, о год. 18.30 вечером, наших Владик у Римі з настоятелями і студентами Колегії.

Всіх семінаристів у новій Папській Семінарії в Римі в той час було 39, а саме: з Львівської архидієцєвської - 9, з єпархії Перемиської - 4, зі Станиславівської - 4, з Крижівської - 3, з Ужгородської - 1, з Румунської - 1, з Філядельфійської - 7, з Пітсбурської - 9, з Вінніпєтської - 1²⁴. На аудієнції у Папи Пія ХІ, з нагоди інавгурації Української Папської Семінарії в Римі, Папа виголосив пропам'ятне слово, що його подало «Оссерваторе Романо» з дня 14-15 листопада 1932 р., ч. 266. Святіший Отець врочисто заявив семінаристам Колегії, що його бажанням є, «щоб ці його такі дорогі діти були в Римі не лиш гістьми і чужинцями, але на правду мали свою власну хату... З цього радісного дня тішитися не лиш Папа — каже Пій ХІ — але ціла Церква; та не лиш та Церква, що вірить і молиться в українськїм священстві й народі, але в дійсності вселєнська Церква, яка вірить і покладає великі надії на цю нову і дорогу Семінарію. Найвищі надії кладе на цих семінаристів свята Церква, бо нинішні вихованці святилища стануть завтра служителями олтаря, священниками Бога, отцями й учителями народу; а все це велике, піднесе й святе, тому правдиве оце прислів'я: 'Які священники, такий і нарід'. Нехай дозволить Бог — продовжував Святіший Отець — щоб із цієї Семінарії, неначе з чистого джерела, виходили завжди численні, незмінно ревні і приготовані, святі й учені священники. Не годиться забувати про необхідність науки; та на першому місці й насамперед

²⁴ «Нова Зоря», Львів, 27 листопада 1932, ч. 91, стор. 1-2; *Хроніка Колегії*.

треба змагатись за побожність. Знання без святости — це марнота, це блискуча порожнеча, це холодна інтелектуальність. І навпаки, знання зі святістю дає величавий блиск і світло, яке ogrіває. Бо святість священика набуває особливого блиску від знання... Власне наука має дати свою данину святості священика. Нехай, отже, ця дорога молодь — каже далі Пій XI — користує з великої ласки, яку дає їй Боже провидіння, а саме: можливість набувати знання в самому осередку св. єдності, так близько Матері всіх Церков, так близько серця спільного всім Батька, Христового Намісника... Так привілейовані семінаристи повинні відчувати силу таких бажань та зростати в ревності й святому знанні, в стремлінні до священичої святости, в поступі до досконалости і священичої чистоти... ».

Бокова частина нового осідку колегії св. Йосафата.

Фронтальна частина нового осідку колегії св. Йосафата.

День інавгурації Колегії св. Йосафата був сповнений радістю і ваговитістю подій, які супроводило батьківське серце і благословення Папи Пія ХІ, який зробив усе можливе, аби в місті Римі українці мали свою власну Колегію-Семінарію. До цього пропам'ятного діла, як довідуємося з архівів Священної Конгрегації Східних Церков, спричинилися своїм малим вкладом українські Єпископи і Василіянський Чин в загальній сумі: 211.265,56 італійських лір, 10.000 французьких франків та 24.150 ам. долярів²⁵.

²⁵ Arch. S.C.O., Prot. 588/28, I-II.

4. ЖИТТЯ СЕМІНАРИСТІВ ДО ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

З відкриттям нової Семінарії збільшилось значно число студентів, бо вже на академічний рік 1932-1933 було прийнято 42 кандидатів з сімох різних країн нашого поселення та з 11 єпархій. З Львівської архієпархії - 9; з єпархії Перемиської - 4; зі Станиславівської - 4; з Крижівської - 3; з Пряшівської - 1; з Мукачівської - 1; з Гомштедської - 9; з Буковини - 1; з Філядельфійської - 7; з Канади - 1; з Бразилії - 2²⁶.

У листопаді 1933 року приїхав з Галичини о. Йосафат Лабай, ЧСВВ, приймаючи в Колегії обов'язки місторектора, бо о. Д. Головецький почав занепадати на здоров'ї. Потім, 14 лютого 1934 р., Священна Конгрегація Східних Церков назначила о. Лабая проректором Колегії з усіма обов'язками ректора. А через чотири дні о. Діонісій Головецький, по 9-літній невтомній праці залишив Колегію, виїжджаючи на довше лікування до Швейцарії, згодом же до Галичини. Сам він був сином нашого срібlistого Прикарпаття, Старого Самбора. У 1904 році вступає до новіціату Отців Василіян у Крехові, а в 1915 приймає св. Тайну священства. Богословські студії зі ступенем доктора закінчив у Грегорианському університеті. Опісля викладав богослов'я у Крехові, а згодом був ігуменом Перемиського монастиря. Звідтіль покликано його на становище ректора Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі. Обов'язки ці він виконував з повною посвятою і відданістю, для добра Церкви і свого народу, до 18 лютого 1934 р. Саме того дня дбайливий літописець життя і подій Колегії записав про о. Діонісія Головецького: «За час його ректорства Папська Українська Семінарія у Римі найпомітніше розвинулася. На Дзяніколько дав він прегарне нове приміщення — царський дар Св. Отця Пія ХІ; число семінаристів зросло три рази. Рівночасно був він консультором Священної Конгрегації Східних Церков і членом Кодифікаційної Комісії Канонічного Права Східної Церкви. Крім того написав він дві праці, видані накладом тієї ж Комісії... Як Ректор визначався великою точністю... для семінаристів був вимогливий, хоч дуже виrozumілий..., дбав про їхнє здоров'я, про можливі вигоди і дозволені розваги...»²⁷.

Провід Колегії перейняв негайно, з днем 16 лютого 1934 року, о. Йосафат Лабай, ЧСВВ, спочатку з титулом проректора, а з 22 листопада 1935 р. як ректор. Йому до помочі, як асистент, приїхав з Галичини,

²⁶ *Хроніка Колегії*, I, 1933, стор. 287-288.

²⁷ *Хроніка Колегії*, II-III, 1934, стор. 24.

26 червня 1934 р., о. Михайло Ваврик, ЧСВВ. Отець Йосафат Лабай, ЧСВВ, колишній ігумен в Добромилі й консултор Галицької Провінції, був людиною досвідченою, повний апостольської ревности і любови. Він посвятив усі свої сили розбудові й розвитку нової нашої Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі, головню напередодні й під час другої світової війни, виконуючи ці обов'язки без перерви аж до квітня 1948 року. Після того як його звільнили, прийняв обов'язки генерального економа Василянського Чину.

Першим важливим завданням о. Ректора Лабая було зайнятися остаточним викінченням й обладнанням деяких приміщень новозбудованої Колегії, а передусім церкви. Вже дня 16 червня 1934 р. Священна Конгрегація Східних Церков повідомила о. Ректора, що бажанням Папи Пія ХІ є, щоб Єпископи нашої Церкви взяли на себе покриття коштів викінчення і розмалювання колегійної церкви, доручаючи о. Ректорові у цій справі написати листи до відносних наших Владик. На таке прохання, як завжди, перший відповів, 7 липня 1934 р., митрополит Андрій Шептицький, ЧСВВ, запевняючи суму 10.000 італійських лір. Слідом за ним пішов єпископ Йосафат Коциловський, ЧСВВ, жертвуючи на викінчення церкви також 10.000 італійських лір. Так ото з кінцем жовтня 1934 р. кистю маляра Барберіса був розмальований іконостас церкви на дереві та чотири іконописи-фрески на бічних стінах церкви, а саме: свв. Володимир і Ольга, св. Іван Золотоустий і св. Іван Дамаскин. Решту декорацій виконав проф. Ахіле. Мистець Поліні намалював два образи для бічних престолів, тобто Покров Богородиці над Колегією і св. Йосифа. Були ще заплановані образи св. Василя і св. Йосафата, однак ніколи їх не виконано. На викінчення церкви прислав також свою пожертву в сумі 200 американських доларів преосв. Богачевський, єпископ Філядельфійський.

Аж з початком 1935 року остаточно були оформлені й вставлені головний мармуровий престол із святими і дияконськими дверми, який зафондував, дня 16 лютого т.р., преосв. Йосафат Коциловський, ЧСВВ. Проектував його інж. Джеллі, а виконав інж. Роттолі. У бічних навах церкви поставлено шість малих мармурових престолів, яких кошти досягали 7.000 італійських лір. В тому самому році маляр Петро Холодний, син славного львівського художника, прибув до Колегії, де виконав 7 портретів наших Владик, які брали участь в заснуванні цієї Інституції: митрополита Андрія, єп. Г. Хомишина, єп. Й. Коциловського, єп. В. Ладики, єп. В. Такача, єп. К. Богачевського, єп. Д. Нярадія — за суму 1.400 іт. лір. В 1935 році виконано також, за благословенням Свя-

щенної Конгрегації Східних Церков, поширення й обнови вакаційної «Віллі Гарарін» у Кастель Гандольфо за суму 245.000 іт. лір.

Дня 28 березня 1934 р. відвідав був нашу Колегію А. Гльонд, примас Польщі, разом зі своїм секретарем. А три дні раніше відвідали цю установу Теофіль Матуленіс, апостольський адміністратор з Петрограду, звільнений з заслання на Соловках, і Преосв. Юліян Гроський, апостольський адміністратор Сибіру. Їх обох виміняв литовський уряд за двох визначніших советських громадян.

У лютому 1936 р., проживши 66 років, помер великий добродій та співініціатор побудови нашої Колегії Кард. Люїджі Сінчеро, секретар Священної Конгрегації Східних Церков. На його місце Папа Пій XI, дня 16 червня 1936 р., назначив новообраного Кард. Євгена Тіссеранта, який вже 25 червня офіційно відвідав нашу Колегію.

Цього року жителі Колегії св. Йосафата, зі своїми Настоятелями й запрошеними достойними гостями, започаткували у Римі ювілейні святкування на відзначення 300-річчя з дня переходу до вічності Слуги Божого Йосифа Вельямина Рутського — «Атланта» нашої Церкви, одного з перших семінаристів у Римі, пізнішого Київського митрополита.

Ці ювілейні святкування відбулися дуже врочисто, в неділю 28 лютого 1937 р. На програму святкувань складалися: архиєрейська св. Літургія у церкві св. Атанасія при Грецькій Колегії, де Вельямин Рутський був першим студентом Київської митрополії (1599-1603). Святу Літургію відправляли Преосв. Владики: Йосафат Коциловський, ЧСВВ, єпископ Перемиський, Діонісій Нярадї, єпископ Крижівський, Іван Лятишевський, єп. помічник Станиславівський, а головував кард. Євген Тіссерант, префект Свящ. Конгр. Східних Церков. Співслужили також: о. Діонісій Ткачук, протоархимандрит ОО. Василіян, о. д-р Авксентій Бойчук, ректор Станиславівської семінарії й архидиякон Капітули; о. Кроче, архимандрит грецьких Василіян з Гротта Феррати, о. Їолєнво — ректор Грецької Колегії св. Атанасія, о. Й. Лабай — ректор Колегії св. Йосафата. Пополудні, 28-го лютого 1937 р., в Колегії св. Йосафата влаштовано академію на прославу Слуги Божого Вельямина Рутського. На цій академії виконано сім хорових творів наших відомих композиторів: Д. Бортнянського, О. Нижанківського, Ф. Колесси, О. Кишакевича й інших. Привітальне слово виголосив о. Йосафат Лабай, ректор Колегії, а обширний реферат про життя, чернече й священиче покликання та апостольську ревність Йосифа Вельямина Рутського відчитав о. Теодосій Галушинський, ЧСВВ, духовник Колегії. В академії, як і в св. Літургії, брали участь достойні гості, як ось: кард. Є.

Святкова академія на відзначення 300-річчя смерти митр. Й. В. Рутського. Сидять у 1-му ряді: єп. Мігоне, кард. П. Боето, Т. І., кард. Ф. Мармаджі, кард. Є. Тіссерант, секретар Конгр. Сх. Церков, єп. Амборійо, єп. С. Константи́ні, секретар Конгр. Пош. Віри: 2-ий ряд зліва: єп. Агаджанян, єп. д. Няраді, єп. Й. Кошиловський, ЧСВВ, єп. І. Лятишевський, асп. К. Ферреро, протоієрей А. Шіп'ягін, архим. І. Кроче, Ляніковіч, радник польської амбасад в Римі, о. В. Ледуховські гол. настоятель Т. І., о. Д. Ткачук, протоарх. ЧСВВ.

Тіссерант, кард. Ф. Мармаджі, кард. Т. Бонето. І.Т., єп. А. Арборійо, префект папських церемоній, єп. А. Константіні, секретар Конгр. Поширення Віри, єп. Мігоне, єп. Агаджанян, єп. Й. Коциловський, головний настоятель ОО. Єзуїтів — о. Лєдуховський, о. Д. Ткачук, протоархимандрит ОО. Василіян, Ляніковіч — радник польської амбасад у Римі, прелат Мейштовіч та багато інших.

Про перебіг ювілейних святкувань на звеличення Слуги Божого Йосифа Вельямина Рутського, що відбулися у Грецькій Колегії св. Атанасія і в Українській св. Йосафата, широко писав ватиканський півофіціоз «Оссерваторе Романо», з 28-го лютого 1937 р., ч. 49 і з 5-го березня 1937 р., ч. 53.

Ці ювілейні святкування 300-річчя від смерти митр. Рутського, мали великий вплив на пробудження свідомості і пам'яті про цього славного подвижника на полі єдності Церков, і дали почин для таких ювілейних святкувань в Галичині та в інших країнах нашого поселення.

Цим ювілейним святкуванням хронікар Колегії присвятив майже тридцять сторінок великого формату колеґійного літопису. (Хрон. Кол., т. II-III, стор. 152-180).

Митрополит Йосиф Вельямин Рутський (1613-1637).

У тому ж 1937 році, 25 жовтня, Преосв. Йосафат Коциловський, ЧСВВ, Перемиський владика прислав до нашої колегійної церкви дуже гарно різблений у дереві та позолочений кивот. Виконав його наш львівський мистець — різьбар А. Коверко на замовлення владика Й. Коциловського, як його черговий дар для прикраси колегійної церкви Кивот представляє у мініатюрі первісний собор Св. Софії у Києві²⁹.

З початком 1938 року в Колегії св. Йосафата було вже 55 семінаристів, з яких 16 прийняло ієрейські свячення, а два — дияконські. Наша Колегія набирала щораз то більшого розголосу в Римі, тому що часто виступала при нагоді різних богослужень чи концертів. Пропам'ятною була поїздка семінаристів з настоятелями Колегії, дня 28 червня 1938 р., до Флоренції, на запрошення Товариства «Pro Oriente Christiano», щоби взяти участь в ювілейних святкуваннях 500-річчя Флорентської Унії, яку встановила також Русь-Українська Церква в особі митрополита і кардинала Ісидора. З цієї нагоди спільну Архиєрейську Службу Божу відправили єп. Олександр Євреїнов і єп. Микола Чарнецький, ЧНІ, а співслужили: ректор Руссікуму й віце-ректор нашої Колегії, о. М. Ваврик. Співав спільний хор Української та Російської Колегій. При цій нагоді наш хор дав аж два концерти: у п'ятницю і суботу на бажання публіки, здобувши перше місце між хорами різних Колегій³⁰.

Колегійний літопис, під днем 28 травня 1938 р., віднотовує і таку подію, що о. ректор Лабай виїхав на кілька днів до Відня, де перебував тяжко хворий єп. Й. Коциловський, ЧСВВ. Повіз він з собою окреме благословення Папи Пія XI і листа співчуття Священної Конгрегації Східних Церков. З цього приводу також митрополит Андрій запорядив у Львові окремі моління за виздоровлення владика Й. Коциловського, через заступництво Слуги Божого Йосифа Вельямина Рутського, що було б першим великим кроком до його беатифікації³¹. В дійсності з невиліковної недуги єп. Й. Коциловський щасливо виздоровів і працював аж до днів свого насильного ув'язнення і смерти ісповідника за віру в Києві 1947 р.

Другу половину 1938 р. Колегію оживляли різні події і відвідини визначніших осіб українського культурного і суспільного життя. Ось 2 серпня відбувся в Римі з'їзд Товариства т. зв. Об'єднання Українців в Європі за ініціативою проф. Є. Онацького. У ньому брали участь пред-

²⁹ *Хроніка Колегії*, II-III, 1938, стор. 206-207.

³⁰ Див. «*Osservatore Romano*», ч. 101, 1 червня 1938 р.

³¹ *Хроніка Колегії*, II-III, 1938, стор. 240.

Кивот у церкві колегії — модель первісної київської св. Софії, дереворіз у виконанні різьбаря А. Коверка, дар єп. Й. Кошиловського.

Таблю студентів акад. року 1935-1936. Непідписані настоятелі зліва: о. Тит Галушинський, ЧСВВ, духовник, о. Й. Лабай, ЧСВВ, ректор, о. М. Ваврик, ЧСВВ, віцер-ектор.

ставники наших емігрантських груп з Франції, Німеччини, Чехословаччини, Югославії, Галичини. Пан Андрій Кишка, галичанин з Праги, як добрий християнин і католик, з'ясовував настоятелям і семінаристам Колегії мету і завдання їхньої Соборницько-Української Організації. При цій нагоді пропоновано оснувати в Римі українське інформаційне пресове бюро, щоб про наше церковне життя давати європейській католицькій пресі вірні інформації.

До вілли у Кастель Іандольфо, 21 серпня 1938 р., завітав проф. В. Щербаківський, європейської слави етнограф і археолог з Харкова, потім професор Укр. університету в Празі. Він був великий прихильник українського католицизму³². Дня 28 вересня 1938 р. відбулась окрема авдієнція у Святішого Отця Пія ХІ всієї Української Римської Громади, з нагоди ювілею 950-річчя хрищення України. Згодом, тобто 2 листопада ц.р., Віденська радіостанція подала вістку, що Карпатська Україна проголосила самостійність, як автономна частина Чехословацької Республіки. Перебуваючи тоді в Римі, владика Крижівський єп. Д. Нярадї пред'явив Апостольській Столиці відповідний меморіал відносно церковної ситуації Карпатської України. Слідом за цим Святіший Отець Пій ХІ назначив єп. Нярадї апостольським адміністратором і візитатором для новоствореної Карпатської України і велів йому негайно вибиратись в Хуст та впорядковувати усі церковні справи. Саме тоді відвідували нашу Колегію, разом з єп. Д. Нярадїєм, преосв. Ф. Степінац, архієпископ Загребу, та єпископи з Дяково і Банялуки. Наближався грізний для європейського світу 1939 рік. Він увесь виповнений здебільша сумними і потрясаючими подіями історії європейських народів і Церкви.

Дня 10 лютого 1939 р. упокоївся в Бозі на 18-му році свого понтифікату Папа Пій ХІ. Був це визначний і святий Папа, наш великий покровитель і добродій. Йому завдячуємо цю монументальну будівлю Колегії св. Йосафата в Римі, побільшення єпископату в нашій Церкві, відновлення у Чині Отців Василіян становища головного настоятеля — Протоархимандрита з його осідком у Римі й багато інших добродійств. Покійний Папа відносився з особлившою любов'ю й опікою до всіх Східних Церков. Він повернув їм належне місце і пошану у Вселенській Церкві. За його батьківською дбайливістю розвинулися та піднеслися студії над християнським Сходом, над історією Східних Церков, східне богослов'я, право, літургія. За його славного понтифікату започатко-

³² *Хроніка Колегії*, II-III, 1938, стор. 253.

вано основні праці над кодифікацією східного церковного права. Особливу увагу звернув Пій XI на поживлення унійної акції. Це він спонукав великі й могутні західні Чини — як Венедиктинців, Єзуїтів, Капуцинів, Редемптористів — щоб їхні члени, які бажають працювати над з'єднанням Церков, приймали східні обряди і творили нові області у східному обряді.

Вже 2 березня 1939 р. Рим, а з ним увесь католицький світ, привітав вибір нового Вселенського Архiereя Пія XII.

У квітні єпископ Д. Няраді, що повернувся до Риму після своєї місії у Закарпатській Україні, рукоположив у нашої Колегії аж 13 нових священників. При кінці того ж місяця знову гостив у Колегії всесв. о. д-р Йосиф Сліпий, ректор Львівської Семінарії, разом з о. Климентієм Шептицьким, виеднуючи для митрополита Андрія, з нагоди 40-ліття його єпископства, відзначення «Assistente al Soglio».. У липні того ж року шість семінаристів нашої Колегії захистили з відзначенням свої докторські праці.

Відвідують колегію, 21.5.1939, гості з України: о. К. Шептицький, архим. Студитів й о. д-р мітрат Й. Сліпий, ректор Львівської Дух. Академії. Стоять у 1-му ряді з ліва: о. Й. Заячківський, ЧСВВ, о. Діонісій Ткачук, протоарх., ЧСВВ, о. мітрат Й. Сліпий. В другому ряді зліва: о. Тит Галушинський, ЧСВВ, духовник, о. Климентій Шептицький, о. Михайло Ваврик, ЧСВВ, віце-ректор, о. Й. Лабай, ЧСВВ, ректор, д. Петро Дячишин.

5. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА І КОЛЕГІЯ (1939-1945)

Дня 1 вересня 1939 р., спалахнула перша іскра великої другої світової війни, коли-то Німеччина Адольфа Гітлера напала на Польщу. Слідом за цим вже 3-го вересня Англія і Франція виповіли війну Німеччині в обороні Польщі. Італія також довго не перебувала в мирі. Ці всі події до самих глибин сколихнули всіма жителями і дальшим життям нашої Колегії.

Вже 17 вересня 1939 р. хвилі етеру приносять сумну вістку, що большевицькі війська, за згодою німців, зайняли цілу східну Галичину, Волинь і Полісся, отже всі українські й білоруські землі, що були в границях Польщі. Слідом за цим прийшли дуже тяжкі часи для нашої Української Католицької Церкви.

У наслідок потрясень світової війни, яка дедалі більше розпалювалась у наступному 1940 році, не прибув до Колегії ні один новий семінарист. Велику радість мали жителі Колегії, коли, дня 18 листопада 1939 р., добивсь до Риму о. Й. Кладочний зі Львова, який привіз зі собою, між іншим, дуже цінні прощальні листи митрополита Андрія Шептицького до ректора і настоятелів Колегії та своїх львівських семінаристів. Ці листи переписані в Колегійній хроніці. Їх зміст ось який:

« Ісус з нами. Львів 17.X.1939. Дорогий Отче Ректоре, Отче Духовний і ОО. Настоятелі Семінарії святого Йосафата. Прощаюся з Вами, дякую за все, передусім за Вашу працю для богословів єпархії. Перепрошую за всі ухиблення чи образи і несповнені обов'язки, або брак любови. Поручаюся святим Вашим молитвам. Як Кладочному вдасться до Вас приїхати, оповість Вам про все. Здається усі підемо «ad coelum». Нехай Бог благословить. ✙ Андрей »³³.

Ще один зворушливий лист митрополита Андрія був адресований до семінаристів Львівської архієпархії: « Дорогі Питомці, дорогі сини! Приходиться мені з Вами розпрощатися скоріше, як думав та іншим способом. Перше, канонічне церковне положення: Усіх Вас Львівських звільняю від зв'язи з Єпархією, лишаючи Вам свободу перейти в інші єпархії. Може, оскільки це буде можливе, по літах вернетесь тут працювати й підносити з руїни все, що тепер западається. Бог не допустить цілковитого упадку, змилює над нашим бідним народом. Поплинуть потоки крови, Бог прийме ті жертви і здвигне апостолів, що їх працею, жертвами і молитвами піднесе з упадку нашу Церкву. І Ви до жертви приготуйтеся. Не можу Вас утримувати в Колегії в Римі.

³³ *Хроніка Колегії*, II-III, 1939, стор. 309.

Надіюся, що зможете студії скінчити, тоді працюйте там, де буде це для Вас можливе. За мене і за нас тут усіх моліться; я свої молитви за Вас обіцяю. В житті будьте людьми молитви, ідіть за Радами Ісуса Христа, хоч і не в монастирі. І нехай Бог благословить Вас. ✠ Андрей »³⁴.

Пропам'ятним історичним днем було те, коли, за старанням еміненції кард. Євгена Тіссеранта, префекта Священної Конгрегації Східних Церков, Ватиканська Радіостанція дала дозвіл раз у тиждень, кожного четверга, о год. 20.30 подавати вістки українською мовою. Саме 14 грудня 1939 року перший раз Ватиканська Радіостанція надала українську авдіцію при головній співучасті нашої Колегії. Вістки перших пересилань виготовляв о. Михайло Ваврик, ЧСВВ, віце-ректор.

Коли слідкуємо за життям Колегії хронологічним шляхом, то бачимо, що й 1940 рік мав свої деякі замітні моменти. Насамперед, що число всіх семінаристів досягло 47, з яких п'ятьох були докторантами. Через нові кордони рідкісно пробивалися вістки до студентів з Рідного Краю. Дня 9 лютого 1940 р. надійшла вістка про хіротонію о. мітрата і колишнього ректора Львівської Духовної Семінарії д-ра Йосифа Сліпого на єпископа-помічника митрополита Андрія з правом наступства. У квітні того ж року надійшла вістка про несподівану смерть єпископа Крижівського преосв. Діонісія Няраді — Міклошевіча. Цей невтомний апостол з усією ревністю дбав про обнову життя своєї єпархії. Він робив усі зусилля, щоб у своїй єпархії розвинути жіночі й чоловічі Чини та Згуртування, тому започатковує діяльність СС. Службниць, СС. Василіянок і ОО. Василіян. Дбав дуже про Духовну Семінарію і вишкіл свого молодого клиру. Вислав семінаристів: одних до Галичини, інших до Риму, щоб вони набрались церковної й народної свідомости. Покійний владика Няраді, як згадує колегійний літописець, був великий прихильник й апостол неодруженого священства. Свою Семінарію у Загребі віддав під провід Отців Василіян. Оснував «Єпархіяльний Вісник». Видавав релігійні книжки для народу, а притому жив у великім убозстві³⁵.

В тому ж 1940 р. Італія проголосила війну Англії й Франції, стаючи по боці Німеччини, що також відбивається дуже на житті нашої Колегії. На 1941 академічний рік в Колегії залишилося лише 27 семінаристів, з чого 6 були на спеціалізаціях. Крім того надійшла нова пригноблююча вістка, що 21 червня 1941 р. німецьке військо розпочало жакливу війну з СРСР, водночас же й нову хресну дорогу й Голготу

³⁴ *Хроніка Колегії*, II-III, 1940, стор. 309.

³⁵ *Там же*, стор. 383-388.

на землях всієї України. До Колегії надходили щораз то нові пригноблюючі вістки про смертні випадки й втрати в родинх семінаристів, що впливало погано на їхній душевний стан. Всі студенти з Америки мусіли опустити Італію. З України та інших східно-європейських країн, з огляду на воєнне лихоліття, нові студенти не могли прибути.

В історії нашої Колегії пропам'ятною є дата 29 листопада 1941 року, коли-то, після довгого скитання, прибув до неї єпископ Іван Бучко, Львівський єпископ-помічник, який у 1939 році перед вибухом польсько-німецької війни був висланий в характері апостольського візитатора східних католиків до Бразилії, Аргентини й Уругваю. Якже більшовики зайняли Східну Галичину, Апостольська Столиця доручила єпископові І. Бучкові виїхати до Сполучених Штатів Америки. Там Владика Іван, як помічник єпископа К. Богачевського, прийняв парафію в Нью Йорку, яку перед своїм від'їздом до Риму передав в духовну опіку Отцям Василіянам. До Риму прибув Владика Іван на візвання Апостольської Столиці, щоб опісля стати повним самопосвяти Архипастирем скитальців, яких число у воєнні часи щодня збільшувалося.

Після свого замешкання в Колегії, владика Іван негайно склав візити і мав послухання у Святого Отця Пія XII, дня 12 грудня 1941 р., де Папа передав йому окреме благословення для многотраждального українського народу. Гідною уваги була й авдієнція владики І. Бучка у секретаря Стану кард. Л. Мальйоне, дня 15 грудня ц.р., який дослівно сказав таке: « Досі німці завелися в усіх своїх калькуляціях. Від Роземберга, що тепер назначений міністром зайнятих східних земель колишніх Советських Республік, Україна не може багато надіятися, а ще менше Католицька Церква »³⁶.

Присутність в Колегії Архипастиря скитальців — владики Івана Бучка, збагачувала її життя у все нові події, враження та вістки. Владика Іван часто вибирався в душпастирські подорожі до українських громад. Незабутньою є його поїздка до групи українських Салезіян в Туріні, які приготовлялись, як салезіянські місіонери, щоби в дусі Дон Боска працювати між українською молоддю в Україні. Тим більше, що сам Папа Пій XII і Апостольська Столиця особливо доручали головним настоятелям Салезіянського Згуртування приготувати якнайбільше вишколених і вироблених салезіянських місіонерів для праці в Україні³⁷. « Іль Джорнале д'Італія »³⁸ опублікував цінне інтерв'ю з владикою Іваном Бучком, що його подав журналіст Дж. Локателлі.

³⁶ *Хроніка Колегії*, IV, 1941, стор. 18.

³⁷ *Там же*, IV, 1942, стор. 23-24.

³⁸ « Il Giornale d'Italia », 31 gennaio 1942, n. 27.

Дня 31 березня 1942 р. владика Іван, на доручення Священної Конгрегації Східних Церков, лишаючи на деякий час Колегію, виїхав до Загребу, а тоді й до Крижевців, щоб там бути на Великодніх відправах, освятити миро й антимінси і, в разі потреби, рукоположити деяких кандидатів. У половині квітня владика Іван повернувся до Колегії з болючими враженнями про горючі хорватські й словінські села, з гулом гарматних пострілів і торохкотінням скорострілів та мордуванням безбронного населення. Через три місяці, тобто 1 серпня 1942 р., Владика Іван Бучко знову повернув до Загребу, щоб там посвятити о. д-ра Івана Шімрака, теперішнього апостольського адміністратора, на єпископа Крижівської єпархії.

Під кінець 1942 року, 8 грудня, Папа Пій XII у свято Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, в базиліці св. ап. Петра, віддав під опіку і покров Непорочного Серця Пречистої Діви Марії усю Церкву, всіх вірних та все людство, благаючи про скоре і справедливе замирення народів, що так дуже кривавляться в теперішній війні; молячись за тривалу згоду, співжиття і любов між людьми, щоб тим успішніше могло поширитися на землі Боже Царство. Всі отці й семінаристи Колегії взяли живу участь, щоб разом з Христовим Намісником випросити Божого милосердя для України, для нашої Церкви й закривавленого та поневоленого українського Народу³⁹. У наслідок воєнних дій в 1943 р. не прибув жоден семінарист. В Колегії лишилося всього 15 студентів, з чого 8 на філософічно-теологічних студіях. Були це найбільше критичні часи в історії цієї нашої Інституції.

В житті Колегії того періоду цікавим був і той факт, який занотує хронікар, що львівський історик М. Андрусяк, будучи в Києві у 1942 р., на прохання митрополита Андрія зробив відпис цінного рукопису « Історії Української Автокефальної Церкви », яку написав в роки заслання на Соловках митрополит цієї ж Церкви — Василь Липківський. Цей рукопис митрополит Липківський перед своєю смертю передав своїй рідній сестрі, а вона передала його в опіку якомусь дияконові, що, в свою чергу, склав згаданий рукопис в Українському Музею в Києві. Митрополит Андрій доручив зробити відпис цього рукопису і переслав його до Священної Конгрегації Східних Церков у Римі. На доручення цієї ж Конгрегації владика І. Бучко зробив італійський переклад цього рукопису з відповідними примітками. У Колегії також зробили два відписи: один для Колегійної бібліотеки, а один для Василянського

³⁹ *Хроніка Колегії*, IV, 1942, стор. 39.

протоархимандритського монастиря у Римі⁴⁰. У другій половині 1942 року виїхали з Колегії два наші молоді священики: о. Петро Дячишин й о. Володимир Грабець, щоб дати церковно-релігійну допомогу нашому населенню на Східній Україні.

Вже 15 червня 1943 р. до Колегії повернувся з цієї місії о. П. Дячишин, подаючи дуже цікаві свої спостереження про тогочасні події. Він розповідав, що в Східній Україні народ, головню по селах і старші віком, зберегли глибоку релігійність. Люди зі сльозами в очах брали участь у Службі Божій й інших відправах. Тим часом молоде покоління або цілком байдуже, або не має ніякого релігійного знання; а по робітничих та фабричних осередках навіть неприхильно настроєне. Народ в загальному не має ніякого упередження до Української Католицької Церкви і до т. зв. Унії та без труднощів установив би злуку зі Святою Римською Церквою, якби це зробили єпископи і священики. На жаль, ці останні або дуже стримані, або здебільша неприхильні чи ворожі. Поведінка німецької армії на Україні, твердить очевидець о. П. Дячишин, тверда і безоглядна, подекуди й жорстока⁴¹.

В запалі другої світової війни Рим також не був вільний від нальотів воєнних бомбардувальників англо-американських літаків. Саме в обідню пору, 19 червня 1943 року, жертвою перших бомб стала Константинова базиліка св. Лаврентія, частина клініки й університету і сотні домів між залізничною станцією і цвинтарем, де згинули тисячі людей. Зараз же після бомбардування Свят. Отець Пій XII, у товаристві монс. Д. Тардіні, удався на місце того нещастя, де подавав слова потіхи, розради, роздаючи негайні допомоги, милостині й завзиваючи до покаяння і переблагання Бога. Потім Його Святість Пій XII клякнув на руїнах базиліки св. Лаврентія і зі сльозами в очах молився словами псалма: «З глибини взиваю до тебе, Господи» — пише очевидець того трагічного дня⁴².

Дня 13 серпня 1943 р. Рим пережив друге сильне бомбардування. Папа Пій XII появився серед народу з молитвою на сходах Лятеранської базиліки. Дня 7 вересня того ж року був сильний наліт англо-американських бомбардувальників на підримські містечка Фраскаті й Іротафферрата, де згинуло понад 6.000 осіб. Цей наліт мав на прицілі головкомандуючого німецьких військ в Італії, Кессельрінга, який однак

⁴⁰ *Хроніка Колегії*, IV, 1943, стор. 46.

⁴¹ *Там же*, стор. 51.

⁴² *Там же*, IV, 1943, стор. 53.

вийшов живим, видобувшись з-під румовищ дому — завважує літописець ⁴³.

Крім того, 25 червня 1943 р., місцеве радіо подало вістку, що король Італії, прийнявши димісію «Дуче» Муссоліні, назначив маршала Бадоліо прем'єром Італії. Насправді Муссоліні ув'язнено з наміром передати його в руки англійців. Цим плянам перешкодили німці, які в той час зайняли північну і середню Італію з Римом і Неаполем, визволивши Муссоліні дня 12 вересня 1943 р., який чотири дні згодом проголосив фашистську Республіку.

Дня 10 вересня 1943 р. під вечір німецькі війська зайняли Рим. Наша Колегія залишилася непошкодженою, хоч під самими майже вікнами нашого дому була розташована італійська боєва лінія, яка вже не ставила жодного опору. Через тиждень, тобто 17 вересня т.р., німецьке військо зайняло вакаційну віллу Колегії у Кастель Гандольфо, яку окупувало до 21 січня 1944 р.

29 вересня 1943 р. став жертвою арешту німецької поліції у Римі визначний журналіст і професор української мови в Державному Орієнтальному Інституті, Євген Онацький. А два тижні згодом вивезли його до Німеччини в невідоме місце ⁴⁴.

Користаючи з обсади Риму німецькими військами, з невідомих нам ближче причин, припинили, і може й на довший час усунули українську радіопрограму з Ватиканського Радіо, дня 18 вересня 1943 р. Самого Ватикану, хоч його територія дуже маленька, не поминули смертоносні бомби. Дня 5 жовтня 1943 р. одна з них знищила робітню мозаїк, а інші застрягли, не вибухнувши, в парку біля базиліки св. Петра ⁴⁵.

У Кастель Гандольфо, дня 10 лютого 1944 р., бомби пошкодили й нашу вакаційну віллу: розбито хату сторожа і вілля також зазнала пошкоджень.

Саме в таких обставинах жителям Колегії та Українській Громаді в Римі доводилося вітати празник Воскресіння Христового, дня 9 квітня 1944 р., зі своїм Архипастирем Скитальців — єп. Іваном Бучком, проф. Гриненком з дружиною, художником малярем Вадимом Філієвим з дружиною, п. Р. Смаль Стоцьким з дружиною, панею Ольгою Коновалець зі сином Юрком, панею Н. Онацькою й іншими.

Але швидко наближалися вже кращі дні, дні спокою і миру. Через місяць, 4 червня 1944 р., без бою і проливу крові попереднього дня німецькі війська опустили Рим, а за ними увійшли алеати. До Колегії

⁴³ *Хроніка Колегії, IV, 1942, стор. 39.*

⁴⁴ *Там же, IV, 1943, стор. 61.*

⁴⁵ *Там же, стор. 62.*

почали навідуватися українці з Канади й Америки, що брали участь у військових відділах канадської й американської армій, от хоч би Василь Кирилюк, підстаршина льотного канадського відділу. Сам він свідомий українець і культурна людина, переконаний, що бореться за демократію народів ⁴⁶.

В міжчасі надійшла вістка, що 28 липня 1944 р. советські війська знову зайняли Галичину і Львів. Не менше тривоги було тут в Італії та в Римі. З тераси і вікон нашої Колегії можна було бачити як, 4 вересня 1944 р., буйний вітер розгортав червоні прапори на кількасот метрів віддаленій від Колегії віллі татарського князя Абамеліка, яку зайняла советська військова місія. Абамелік був одружений з російською княжною. Перед смертю, одну з найкращих своїх віль у Римі, близько Ватикану, записав він для Академії Наук у Петербурзі, полишаючи її своїй дружині для довічного вжитку. З цього дару тепер скористали совети та при в'їзній палаті вивісили червоні прапори з написом « Резервовано для советского состава ».

При кінці жовтня відвідали нашу Колегію ординарій польських військ — єпископ Й. Іавліна, з ексцеленцією Кортезі, колишнім Апостольським Нунцієм у Польщі. Привітали їх сердечно о. Ректор і семінаристи; провели вони довшу розмову з Архипастирем Скитальців І. Бучком. Саме єпископ Іавліна з Ексц. Кортезі, після короткої візити в генеральному домі Отців Василіян, 13 листопада 1944 р., подали нам сумну вістку, що 1 листопада того року у Львові уснув в Бозі великий апостол єдності християн, митрополит Андрій Шептицький, ЧСВВ. Внезабарі цю вістку підтвердила телеграма зі Львова до Секретаріату Стану у Ватикані, тимчасом як щоденник « Оссерваторе Романо », з дня 14 листопада 1944 р., подав цю вістку за ПАТ (Польське Телеграфічне Агенство) з Лондону, що митрополит Андрій помер 4 листопада 1944 р., і то в мешканні латинського архієпископа Твардовського. Виходило б з цього, що або совети усунули митрополита з його резиденції коло собору св. Юра, або в останніх боях за Львів митрополита палата була знищеною, або ж узагалі вістка є неправдивою — завважає хронікар ⁴⁷.

Дня 11 грудня 1944 р. у просторій церкві св. Атанасія при Грецькій Колегії відправлено врочисту завпокійну богослужбу за бл. п. митрополита Андрія Шептицького, ЧСВВ, в якій взяли участь визначні церковні й світські особистості та представники різних народів ⁴⁸.

⁴⁶ *Хроніка Колегії*, IV, 1944, стор. 82.

⁴⁷ *Там же*, стор. 89.

⁴⁸ *Там же*, стор. 91.

З початком 1945 року число семінаристів Колегії ще більше зменшилось: було їх усього 15, бо воєнне лихоліття ще не закінчилося. Пропам'ятними в Колегії були дні 6 і 7 січня 1945 р. коли-то «Організація Українських Канадських Вояків» зробила тут свої різдвяні сходи. Організував їх сотник літунства Василь Кирилюк і підстаршина артилерії В. Николюк під почесним покровительством преосв. Івана Бучка. На ці сходи прибула п'ятдесятка українських канадських вояків. У празник Богоявлення була архиерейська Служба Божа з водосвяттям йорданської води. Опісля головні збори згаданої Організації, на яких головою обрано підстаршину В. Николюка, енергійного і підприємливого організатора. Того ж дня вечером всі учасники зборів мали в Колегії Різдвяний Святвечір — за старим юліянським стилем, на якому було до 40 українських канадських вояків.

Наступного дня, 7 січня, владика Іван Бучко для згаданих вояків і всієї української громади в Римі відслужив архиерейську Службу Божу з нагоди Різдва Христового за старим юліянським стилем. Згодом же для всієї громади влаштовано спільний обід у великій колегійній залі. В цих святкуваннях не бракувало й чужинців: старшин американської і канадської армії, товаришів і знайомих наших вояків.

Весь час душею духовного життя Колегії був отець Теодосій Галушинський, ЧСВВ, духовник. Дня 18 січня 1945 р. рішився він відновити Марійську Дружину між студентством нашої Колегії, яка була нечинною ще від 1915 року. Спонукою для цього відновлення була заповіджена на 21 січня того ж року врочиста авдієнція у Папи Пія XII усіх Марійських Дружин Риму. Отець Галушинський коротко з'ясував історію цієї Марійської Дружини в Колегії під візванням Благовіщення Пречистої Діви Марії. Потім обрано новий її провід. Головою оновленої Марійської Дружини став о. д-р Володимир Дзьоба, а секретарем о. д-р Михайло Василик. На сходинах цієї оновленої Марійської Дружини був також присутній, з дивного Божого провидіння, перший голова цієї Марійської Дружини з-перед 30-ти років, владика Іван Бучко. Під його проводом наша колегійна Марійська Дружина була 21 січня 1945 року на торжественнім послуханні усіх Римських Марійських Дружин, на спомин 50-річчя вписання Папи Пія XII, ще як клирика, у члени Марійської Дружини. Святіший Отець заохочував молодь і семінаристів єднатись під прапором Марії, Матері Церкви і посередниці всіх ласк.

У бурхливому воєнному часі дуже часто відвідують нашу Колегію, наче діючу амбасадку Української Католицької Церкви, різні наші поворотці зі заслань далекого Сибіру. Вони, як польські громадяни, ма-

ли змогу голоситися до новосформованих польських легіонів і брати участь в боях західних фронтів проти третього Райху Німеччини.

Дня 22 травня 1945 року, кард. Гльонд, примас Польщі, відвідав нашу Колегію та владику Івана Бучка у своїй поворотній дорозі з Франції до Риму ⁴⁹.

Кард. Август Гльонд, примас Польщі, (1881-1948).

⁴⁹ *Хроніка Колегії*, IV, 1945, стор. 106.

6. В НОВЕ МАЙБУТНЄ ПОВОЄННИХ ЧАСІВ

З закінченням другої світової війни, 5 травня 1945 року, яка принесла повний розвал гітлерівської Німеччини, а нашій батьківщині, головно Українській Католицькій Церкві, руїну й недолю, починають до Італії напливати численні наші втікачі з західної і східної України. Тому, що Совети належали до переможців і «освободителів», тож у Римі та по всій Італії мали свої табори біженців, та насильно забирали «своїх громадян». Хто в час це спостерігав, рятувавсь, як була змога. Це саме спонукало найстаршого «питомця» Колегії св. Йосафата, архиєпископа Івана Бучка, створити Комітет опіки для наших біженців і переселенців. Тож, на день 31 травня 1945 р., невтомний Архипастир скитальців скликав до Колегії визначніших громадян української римської колонії, щоб вирішити цю справу. В нарадах брали участь: проф. Гриненко, д-р Смаль-Стоцький, пані Оля Коновалець, пані Онацька, о. Д. Головецький, від Василянської Курії, о. ректор Й. Лабай, ЧСВВ, о. духовник Т. Галушинський, ЧСВВ, о. Іван Прашко та о. Іван Хоменко. Усі присутні були згодні в тому, що треба робити все можливе, щоб вийти з допомогою нашим землякам⁵⁰. Так постав Український Допомоговий Комітет в Італії під проводом еп. Івана Бучка, Архиєпископа скитальців, а його діючим головою назначено о. Михайла Ваврика, ЧСВВ, віце-ректора Колегії.

Вже дня 23 червня 1945 р. владика Іван Бучко був з групою українських біженців на окремій аудієнції у Папи Пія XII, який, довідавшись про їхній жалюгідний стан, крім поосібної допомоги від Понтифікальної Комісії для допомоги біженцям, дав негайно від себе ще 1.000 доларів⁵¹. Того ж дня прибув до Колегії англійський католицький військовий духовник з табору Беллярія у північній Італії, даючи вістку, що там розміщена майже ціла «Галицька Дивізія» українських вояків, яка попала в англійський полон кількістю до 10.000 чоловіків. За його інформаціями, там мало бути трьох полонених українських духовників. Цей англійський військовий капелян прибув до Риму, щоб тут з Архипастирем скитальців встановити взаємини й укласти плян першої морально-духовної допомоги для тисячів молодих українських юнаків. До табору в Беллярія негайно виїхав, користаючи з транспорту англійського капеляна, о. Михайло Ваврик, ЧСВВ, віце-ректор Колегії, з о. д-р І. Біланічем⁵².

⁵⁰ *Хроніка Колегії*, IV, 1945, стор. 107.

⁵¹ *Там же*, стор. 109.

⁵² *Там же*.

У перших повоєнних місяцях Колегія св. Йосафата стала наче пунктом притягання розгублених українських людей. Першого червня 1945 р., у великій залі Колегії, Іван Шведів і його дружина Софія, артисти-співаки Київської і Харківської опери, дали чудовий концерт українських народних й оперних пісень. На цьому рідкісному концерті були деякі італійські журналісти, які згодом широко розписувались про згаданий концерт, даючи свої фахові оцінки про українську пісню. Вже 8 червня 1945 р. бачимо в Колегії замешкалого на деякий час художника-малюра Миколу Азовського, проф. Київської Академії й одного з найвизначніших мистців України. По довгих скитаннях і таборах Німеччини, прибув він до Риму з п'ятилітньою своєю донечкою Мартусею. Опісля Комітет допомоги нашим біженцям придбав йому помешкання в місті, а Колегія дала М. Азовському приміщення на малярську робітню. Його картини прикрашують майже всі важливіші пінакотеки Європи. У нашій Колегії Микола Азовський залишив свій мистецький образ св. свящмч. Йосафата, портрет кард. Євгена Тіссеранта та владики Івана Бучка. Також ікони св. Антонія і Теодосія Печерських, що в вестибулі Колегії перед церквою, для яких мистецьке обрамування з головними дверима церкви виконав в гуцульському стилі артист-різьбар В. Лосюк⁵³. Дивна поміч Божої Матері хотіла й того, що у сам празник Входу в Храм Пречистої Діви Марії англійський військовий капелян-священик привіз з табору наших полонених у Ріміні 26 кандидатів на студентів і семінаристів Колегії. Це перший раз після шестирічної хуртовини світової війни (1939-1945), приходить до Колегії така численна група нових кандидатів. Багато з них були вже у семінаріях на Галицьких землях.

Незабутнім був у житті Колегії день 23 грудня, того ж пропам'ятного 1945 року, бо у ньому випадав Ювілей 350-річчя Берестейської Унії, тобто акт віднови українського католицизму. Цього ювілейного дня в просторій грецькій церкві св. Атанасія Великого — там де перед 350-ти роками представники Ієрархії Київської Митрополії, єп. Іпатій Потій і єп. Кирило Терлецький служили святу Літургію, — Архипастир скитальців владики Іван відслужив Архиєрейську Службу Божу. На ній перше місце зайняв кард. Євген Тіссерант, як Папський Леґат, з повною своєю асистею. Святкову проповідь з цієї нагоди виголосив монс. А. Терцаріоль. На цій богослужбі були присутніми також: вірменський патріярх Г. П. Аґаджянян, єпископ Олександр Євреїнов та представники різних делегацій — польської, мадярської, румунської і

⁵³ *Хроніка Колегії*, IV, 1945, стор. 110.

португальської амбасаді при Ватикані. Були тут і ректори всіх Колегій східного обряду, вся українська громада Риму й багато італійських вірних. З нагоди Ювілею 350-річчя Берестейської Унії появилася енцикліка Папи Пія XII — «*Orientales omnes*» з датою 23 грудня 1945 року⁵⁴.

З 1946-им роком наша Колегія розпочинала своє життя з оновленими силами, нараховуючи 32 семінаристи. У серпні того року о. Йосифа Заячківського, генерального секретаря ЧСВВ, назначила Священна Конгрегація Східних Церков проректором Колегії на час виїзду о. Йосафата Лабая, ректора і генерального економа Чину, на канонічну візитацію до Бразилії.

З початком 1947 року число студентів зросло до 43-ох, з яких деякі священики приготувалися до виїзду в країни нового поселення наших вірних, а деякі, як о. д-р Володимир Дзьоба й о. д-р Петро Дячишин, виїхали на душпастирювання в Англії.

Дня 18 грудня 1947 року відзначено в вузьких домашніх рамках ювілей 50-річчя оснування Папою Львом XIII, 18.XII.1897, Колегії св. Йосафата в Римі. Того дня відслужено лише подячну Службу Божу, а торжественні святкування згаданого ювілею відкладено на наступний рік.

В міжчасі, 18 вересня 1948 р., семінаристи Колегії попросили доголітного віце-ректора о. Ваврика Михайла, ЧСВВ, який з доручення Отців Настоятелів виїхав до США на місійну працю. Під час своєї чотирнадцятирічної праці віце-ректора Колегії молодий і ревний о. Михайло Ваврик не полишав дальших студій. Він досягнув ступінь доктора у Папській Інституті Східної Теології. Мав глибоке всебічне знання історії нашої Церкви, притому також велику легкість у вивчанні чужих мов. По другій світовій війні о. М. Ваврик дуже щиро займався нашими біженцями і полоненими в Ріміні, де було більше ніж 10.000 молодих українських колишніх вояків Галицької дивізії. Він перший їх відвідав, втримуючи постійні зв'язки з Українським Допомоговим Комітетом для наших скитальців у Римі. Отець віце-ректор М. Ваврик багато допомагав при організуванні шкіл та викладів у Рімінській гімназії. І головню йому треба завдячувати, що з-поміж полонених у Ріміні прибули численні нові кандидати до опорожнілої тоді нашої Колегії. У Колегії о. Михайло Ваврик викладав церковнослов'янську мову й «Історію Церкви в Україні». Для всіх був він услужний, радо

⁵⁴ *Хроніка Колегії*, IV, 1945, стор. 118 і 123.

Табель жителів колерії в академічному році 1946 - 1947.

кожному допомагав, хоча, рівночасно, енергійно дбав про лад та дисципліну в Колегії.

Обов'язки віце-ректора в Колегії, з днем 22 вересня 1948 р., прийняв о. Атанасій Великий, ЧСВВ.

В день празника св. свящмч. Йосафата, 14 листопада 1948 року, торжественною архиєрейською Літургією, яку відслужив владика Іван Бучко, та окремою академією відзначено офіційно ювілей 50-річчя оснування Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі (1897-1947). У цих святкуваннях брали участь кард. Євген Тіссерант, секретар Священної Конгрегації Східних Церков, архиєпископ Валеріо де Валері, асесор Східної Конгрегації, архиєпископ Карло Ферреро, архиєпископ Вілля, аєп. Іван Бучко, єпископ Бучис, генеральний настоятель Маріянїтів, архиєпископ О. Євреїнов, монсеньйори-урядовці Священної Конгрегації Східних Церков, ректори поближких Колегій та вся українська громада в Римі. З цього приводу « Оссерваторе Романо », з дня 11 червня 1948 р., подало вістку про 50-річний ювілей Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі, згадуючи, що досі з цієї Колегії вийшло 50 студентів зі ступенем докторату з теології, 25 зі ступенем магістрів, і 20 зі ступенем бакалавреату; з філософії — зі ступенем докторату - 23, зі ступенем магістра - 7, та зі ступенем бакалавреату - 57; з канонічного права — зі ступенем докторату - 1, зі ступенем магістра - 1, та зі ступенем бакалавреату - 1; з канонічного і цивільного права — зі ступенем докторату - 3, зі ступенем магістра - 1. Зі Святого Письма — зі ступенем доктора - 1, зі ступенем магістра - 1; з церковної історії — зі ступенем доктора - 1, зі ступенем магістра - 1. Ось конкретний, і дуже промовистий вклад, що його давала Апостольська Столиця впродовж 50 років існування Української Папської Колегії в Римі для нашої Католицької Церкви.

У половині 1949 р. о. Теодосій Галушинський, ЧСВВ, довголітній духовник Колегії, по 21 році невтомної праці залишив це становище, бо обрано його загальним голосуванням василіянського чернецтва у вільному світі Головним Настоятелем Чину. Його заступав від жовтня 1949 до 1950 о. Йосафат Кузьм'як, ЧСВВ, а опісля від 1950 р. о. Йосафат Іван Скрутень, ЧСВВ. Цей, будучи слабкого здоров'я, помер несподівано 12 жовтня 1951 року.

З весною, 20 березня 1952 р., несподівано помер у Мерано також і ректор нашої Колегії о. Йосиф Заячківський, ЧСВВ. Його місце, з назначення Священної Конгрегації Східних Церков, зайняв консультор Чину Василян о. Микола Когут, що виконував обов'язки ректора до 27 липня 1953 року, а опісля, з волі вищих Настоятелів, переїхав до

Таблю студентів у ювілейному Святому Році 1950.

Українські прочани на авдієнції у Пія XII, дня 20.9.1950, з нагоди Святого Року, під проводом архипастира скитальців, асп. Івана Бучка.

США, щоб перейняти обов'язки протоігумена, тобто настоятеля Василіянської провінції у США.

Дня 21 червня 1952 р. прибув з Аргентини о. Гліб Кінах ЧСВВ, де був першим Магістром василіянських новиків, щоб у Колегії прийняти духовний провід семінаристів. Його деякий час заступав о. Атанасій Химій, ЧСВВ, генеральний секретар протоархимандрита ЧСВВ. Отець Гліб Кінах виконував обов'язки духовника Колегії до 1957 р.

В цьому році перервано стару традицію і рішено в Колегії святкувати празник св. Йосафата, покровителя цієї нашої установи, у сам день його мученицької смерті, тобто 12 листопада, а не переносити на неділю, як це було досі згідно з рішенням Львівського Синоду⁵⁵.

Пропам'ятним для жителів Колегії і всієї української римської громади став день 14 листопада 1952 р., в якому була окрема приватна авдієнція у Папи Пія XII під проводом архієпископа Івана Бучка з нагоди 20-річчя нового осідку Колегії св. Йосафата на Джанікольо.

З початком 1953 року — від 30 січня до 1 лютого — відбувалися спільні моління за переслідувану Католицьку Церкву в Україні й Румунії. Моління, т. зв. «*Triduum supplicationis*», що їх влаштувала Колегія св. Йосафата разом з Румунською Колегією, зачалися 30 січня 1953 р. Службою Божою з панахидою в церкві святих Сергія і Вакха при генеральному домі Отців Василіян. По обіді в церкві Колегії св. Йосафата був спільний молебень, а згодом у головній залі Колегії о. віце-ректор Атанасій Великий, ЧСВВ, виголосив обширний і цінний реферат «Про переслідування Української Католицької Церкви». Другий день таких молінь відбувся 31 січня ц. р. в церкві св. Атанасія у Грецькій Колегії за переслідуваних католиків у Румунії. А після обіду там же виголошено відповідний реферат про хресний шлях Румунської Східної Католицької Церкви. Кульмінаційним днем цих молін був 1-ий лютого того ж року, коли-то архієпископ Іван Бучко, в співслужінні і румунських священників, відправив св. Літургію за переслідуваних християн-католиків в Україні й Румунії в церкві св. Андрія делла Валле. Після обіду в Урбанському університеті відбулася врочиста академія на вшанування пам'яті переслідуваних католиків східного обряду в Україні й Румунії. У святковій академії взяли участь кард. Євген Тіссерант, Секретар Священної Конгрегації Східних Церков, кард. Біонді, Ректори різних Папських Колегій, представники Чинів, студенти Колегії. Хорову частину академії виконали спільно семінаристи Української й Румунської Колегій. Головним промовцем про «Хресний

⁵⁵ *Хроніка Колегії*, V, 1952, стор. 8.

шлях Української Католицької Церкви» був владика Іван Бучко; також виголосив реферат монс. Джюзеппе Мойолі: «*De persecutione Ecclesiae Catholicae Ucrainae*». Монс. М. Тауту мав обширний виклад на тему: «*De persecutione Ecclesiae Catholicae in Romania*»⁵⁶.

Українські науковці не полишали нашої Колегії в забутті. Вони спішили туди часто зі своїми цінними лекціями і рефератами, щоб за-сівати своє знання в уми молодих майбутніх душпастирів Української Католицької Церкви. Дня 20 березня 1953 р. проф. І. Мірчук виголосив нашим студентам цінну доповідь під заголовком «Напрявні української культури». Наступного дня мав виклад проф. В. Кубійович, розгорнувши тему «Про кордони України». Дня 23 і 24 березня 1953 р. проф. О. Кульчицький дав дві цінні доповіді про «Досягнення і проблеми сучасної психології», та: «Від колиски до домовини». Дня 20 травня т.р. проф. В. Янів дав студентам Колегії обширну доповідь на тему «Схід і Захід під психологічним аспектом»⁵⁷.

У травні 1953 р. прибув до Колегії о. Мелетій Войнар, ЧСВВ, щоб прийняти обов'язки віце-ректора, замішуючи о. Атанасія Великого, якого покликано до Генерального дому Чину, щоб очолити «Видавництво Записок ЧСВВ». У червні того ж року полишив Колегію ректор о. Микола Когут, а його місце зайняв новоназначений ректор о. Йосиф Мартинець, протоконсультор Василянського Чину. Отець Мартинець виконував ці обов'язки лише два роки, бо з причини недуги вже 1 березня 1955 року просив Священну Конгрегацію Східних Церков про звільнення із становища ректора. В міжчасі уступив також о. Мелетій Войнар, а 1 жовтня 1954 р. обов'язки віце-ректора перейняв о. Сергій Фединяк, ЧСВВ. Від липня 1955 р. новим ректором Колегії став о. Іриней Назарко, ЧСВВ, генеральний консультор Василянського Чину. Отець Іриней Назарко, як досвідчений педагог, намітив виразну програму своєї діяльності, тобто дбати про те, щоб семінаристи плекали священницьку аскезу, щоб вони зберігали семінарійну дисципліну і лад, щоб робили наочний поступ в науці.

Тому, що в нашій Колегії число нових студентів помітно зменшилося (до 15), Священна Конгрегація рішила примістити, як гостей, групу індійських семінаристів (до 20) на академічний 1954/55 рік. Вони дістали свій рефектар і капличку. При цій нагоді було рішено добудувати при домі окрему частину, де поширено купальні, спільні місця з огрівалками води і споруджено малий гараж.

⁵⁶ *Хроніка Колегії*, V, 1953, стор. 14-15.

⁵⁷ *Там же*, стор. 16-17.

Під кінець серпня 1955 року наші семінаристи зробили велику 10-денну прощу до Люрду. По дорозі відвідали вони Марсилію, Тулузу і Париж. Для зреалізування цього задуму семінаристи протягом кількох років робили свої приватні й спільні ошадності з різних подарунків і пожертв. Ця проща залишила у студентів незагладний спогад. У жовтні 1955 року, після наполегливого настоювання о. ректора І. Назарка, повернувся до Колегії о. Атанасій Великий, перейнявши обов'язки віце-ректора, які він безперервно виконував до жовтня 1960 року. Крім наших семінаристів, яких було 17, проживало в Колегії ще 19 гостей, студентів священників докторантів з різних націй, передусім: індійці, ливанці та німці. Вони мали свій трохи відмінний розклад дня, мали свого префекта і їх безпосереднім настоятелем був проректор о. Атанасій Великий. Вони спеціалізувалися по різних університетах у Римі. Крім того Колегія так і залишилася осідком Апостольського Візитатора для українців у Західній Європі, під проводом владики Івана Бучка з його двома секретарями. В ті роки наша Колегія стала сказати б, міжнародною і міжобрядовою, бо тоді перебували в Колегії св. Йосафата студенти з 7-ох різних націй, з 4-ох різних обрядів, маючи два різні розклади дня і три окремі трапези. В таких обставинах нелегко було здійснювати виховання молодих семінаристів.

Під кінець 1955 року, в листопаді, прибули до Колегії редактор Роман Данилевич з Мюнхену, щоб дати студентам свій цінний виклад на тему « Митрополит Шептицький — Батько Велеградських З'їздів »; і проф. Юрій Бойко, який виголосив знамениту доповідь на тему « Шевченко на тлі всесвітньої літератури ».

Дня 4 березня 1956 року в Колегії окремо відзначено 80-річчя життя і 17-річчя понтифікату Папи Пія XII. Цей пропам'ятний день випередили триденні моління, а в сам день в колегійній церкві відправлено архиєрейську Службу Божу; згодом відбулася святкова академія.

Надзвичайно зворушливою була зустріч нашого студентства з проф. А. Княжинським (19 березня 1956 р.), якому в серпні попереднього року пощастило вернутися з 10-річного заслання на сибірські каторги. На волі розповів він присутнім дійсність життя в Сибірі. Дуже корисним був для семінаристів реферат, що його дав у Колегії проф. М. Гоцій з Мюнхену: про « Фрески Києва в XI сторіччі ».

Під кінець 1956 року кард. Леркаро в Болонії zorganizував чотироденні моління за переслідувані Церкви християнського Сходу. У цих моліннях взяли участь семінаристи нашої Колегії. Владика Іван Бучко з настоятелями відслужив святу Літургію та сказав відповідне до моменту слово про мучеництво нашої Церкви.

Прикінцевим акордом того ж року був день 16 грудня, коли-то у вакаційній віллі Колегії в Кастель Гандольфо відбулось врочисте відкриття Української Малої Семінарії св. Йосафата. Архиєрейську Службу Божу для малих семінаристів відслужив невтомний Архипастир скитальців асп. Іван. В цих урочистостях брали участь представники Священної Конгрегації Східних Церков — кард. Є. Тіссерант, монс. А. Джованеллі, монс. М. Ріцці; настоятелі Отців Салезіян і ректори деяких Колегій.

З початком 1957 року настоятелі з семінаристами Колегії відбули кількадечну прощу до Барі, де відбувалися врочистості з нагоди 870-річчя перенесення мощів св. Миколая. Саме тоді офіційно перевірено їхню тотожність і перенесено до нової крипти. З цього приводу спеціальний Комітет запросив усі Східні Колегії з Риму, щоб відправляли св. Літургії у своїх обрядах. Нашу Службу Божу відправив о. ректор з отцями й семінаристами Колегії, дня 3 травня 1957 року. Папським легатом на ці святкування був назначений кард. А. Піяцца.

Дуже радісним в Колегії став день 16 травня 1957 р., коли-то перший раз після останньої війни з комуністичної країни Югославії приїхав новий Крижівський владика Гавриїл Букатко, колишній семінарист нашої Колегії. Сюди прибув він на кілька днів для того зокрема, щоб 15 травня т.р. мати особисту аудієнцію у Папи Пія XII; а 19 травня владика посвятив новий скромний престол, у формі жертovníка Авраама, в каплиці Сестер Служебниць в Колегії. З кінцем того ж місяця владика Гавриїл, попрощавши «*Альма Матер*», вернувся в Югославію.

У вакаційному часі того ж року в Колегії проведено ремонт і переробку усіх терас дому, покриваючи їх новими плитками; а при високому мурі «Аврелія» добудовано малий гараж. Дня 3 вересня 1957 року Сестри Служебниці, що обслуговують Колегію, відзначили скромно 25-річний ювілей свого прибуття до Колегії і Риму врочистою Службою Божою та прошею до церкви св. Марії Горетті в Неттуно й до Дівіно Аморе.

В академічному році 1957/58 в Колегії перебувало 19 наших студентів і 12 гостей-священиків інших обрядів. Студенти Колегії добували всіх зусиль, щоб як слід використовувати свій побут у Римі для збагачення своєї культури і знання, тож брали радо участь у різних імпрезах і рефератах. От хоч би в II-му Світовому Конгресі Апостольства Мирян, що відбувся в «Домус Маріє», в днях від 5 до 13 жовтня 1957 р. Між достойними учасниками були: владика Максим Германюк, ЧНІ, митрополит Канади, владика Іван Бучко, апостольський візитатор, о. М. Ван де Малє, ЧНІ, генеральний вікарій з Франції, о. М. Ратушинсь-

кий, о. І. Шевців, о. С. Кіш, о. Д. Дзвоник, о. Іван Кіт, проф. В. Янів та студенти Колегії. На тому Конгресі виголосив блискучу доповідь архієпископ Міляно І. Монтіні, майбутній Папа Павло VI, «*Про місію Церкви*». Один з учасників Конгресу відмічав: «Рідко коли можна почути доповідь такої догматичної глибини і практичного пристосування»⁵⁸.

Цінною для студентів Колегії була доповідь проф. Оскара Галецького, яку він виголосив, дня 20 червня 1958 р., у Польському Історичному Інституті в Римі під заголовком «*Спільні проблеми в історії Берестейської Унії*». Проф. Галецький, як визначний історик, доказав, що ініціатива Унії у Польсько-литовській державі під кінець XVI сторіччя вийшла від українських єпископів. Цим він реабілітував митрополита М. Рагозу, довівши, що князь К. Острозький був кальвіністом; він вдало пов'язав Берестейську Унію з Флорентською⁵⁹.

В тому ж році, завдяки щедрому дарові владики Константина Богачевського, студенти Колегії мали змогу збагатити свою культуру, відбуваючи екскурсію, між 1-10 вересня 1958 р., до старовинних грецьких пам'яток на Сицилії як ось: Мессіна, Сиракузи, Таорміна, Агрідженто, Палермо, як теж на Етну і на Капрі:

Місяць жовтень 1958 р. приніс студентам нашої Колегії багато чого нового. З причини серцевої недуги о. Гліба Кінаха, ЧСВВ, 2 жовтня прийшов новий духовник Колегії в особі о. Йосафата Роги, ЧСВВ. Дня 9 жовтня помер Вселенський Архиєрей Пій XII. Це один з найвизначніших Папів нашої епохи, правдивий батько, опікун нашої багатостраждальної Церкви й опікун Колегії. Він — людина великої особистої святости, небуденних природних обдарованостей, поліглот-знавець багатьох мов, дипломат та великий приятель українців. Він створив дві наші митрополії, чотири єпископства в Канаді, єпископство у Бразилії і в Австралії, даючи змогу у воєнні й повоєнні часи розвиватись нашій Колегії в Римі. Тому з приводу смерти Папи в Колегії відправлялося ряд Служб Божих з панахидами на протязі трьох днів.

Всі жителі нашої Колегії були учасниками торжественних похоронів Папи Пія XII, що відбулися дня 17 жовтня 1958 р., найперше в церкві Санта Марія делі Анджелі, з доручення Італійського уряду й дипломатичних представництв. Потім тлінні останки Папи були процесійно перевезені головними вулицями Риму до базиліки св. Петра у Ватикані.

⁵⁸ *Хроніка Колегії*, V, 1957, стор. 79.

⁵⁹ *Там же*, VI, 1958, стор. 104.

Дня 25 жовтня 1958 р. розпочалось у Ватикані конкляве для вибору нового Папи. В Колегії відбулися триденні моління в наміренні благословенного вибору. По трьох днях очікувань, 28 жовтня, з незамітного коминця Сикстинської каплиці у Ватикані понісся білий дим, а слідом за цим — радісне «Habemus Papam—Angelum Roncalli». Цю вістку понад 300-тисячна маса народу прийняла оплесками, які було чути аж у нашій Колегії. Новий Папа обрав собі ім'я Івана XXIII. Він особисто знав митрополита Андрія Шептицького й добре орієнтувався в справах нашої Церкви. Він, хоч 77-літній старець, був повний молодого духа і життєрадісності, відзначався великою дозою тонкого гумору й погідного оптимізму. Через кілька місяців, дня 25 січня 1959 р., під час відправи в базиліці св. Павла цілком несподівано Іван XXIII подав до відома кардиналам і народові своє рішення скликати Вселенський Собор Ватиканський II з метою шукати шляхів порозуміння з тими, що не є в єдності з католицькою Церквою.

На академічний рік 1958/59 число студентів Колегії дійшло до 27, а гостей — індійських студентів було 12. Життя в Колегії пливло своїм втертим руслом. Багатшими на події стали жовтневі дні, від 12 до 16, 1959-го року, коли-то 10 єпископів Української Католицької Церкви у вільному світі мали свої окремі наради в біжучих справах нашої Церкви. У цих нарадах брали участь владики: К. Богачевський, митрополит з Філадельфії, США, Максим Германюк, ЧНІ, митрополит з Вінніпегу, Канада, Амвросій Сенишин, ЧСВВ, Ніль Саварин, ЧСВВ, Йосиф Шмондюк, Ісидор Борецький, Андрій Роборецький, Іван Прашко і Платон Корниляк. Перешкодженими були: єп. Гавриїл Букатко, з Югославії, і єп. Йосиф Мартинець, ЧСВВ, з Бразилії.

Друга велика подія в житті української громади Риму і нашої Колегії—це день 14 жовтня 1959 року, в якому відбулося врочисте благословення й інавгурація Української Папської Малої Семінарії при вія Боччеа 480 у Римі. У цих врочистостях взяли участь 4 кардинали: Є. Тіссерант, секретар Священної Конгрегації Східних Церков, Г. Агаджаніян, про-префект Священної Конгрегації Поширення Віри, П. Джьоббе, колишній нунцій в Голландії, А. Чіконьяні, колишній апостольський нунцій в США. Брало участь 10 наших єпископів, ректори різних Папських Колегій і Семінарій та славний хор проф. М. Антоновича з Голландії.

Наступного дня, 15 жовтня 1959 р., в соборі св. Петра десять наших владик з усією українською громадою Риму відслужили архиєрейську святу Літургію в наміренні Папи Івана XXIII й української переслідуваної Церкви на Батьківщині. В цьому богослуженні брали участь різні церковні й світські достойники.

Дня 16 жовтня 1959 р. Папа Іван XXIII прийняв усіх наших владик й українську римську громаду на окремій приватній аудієнції. Цією пропам'ятною зустріччю Єпископат нашої Церкви бажав засвідчити Вселенському Архиєреєві свою відданість та вірність дорученого собі стада. Це був акт торжественного відновлення вірності української людини католицькій ідеї та концепції Христової Церкви.

Спільною аудієнцією наших владик, духовенства, монахів, монахинь, семінаристів Великої і Малої Семінарії та мирян закінчилися українські католицькі дні в Римі, поблагословлені Намісником Христовим, Папою Іваном XXIII, який на закінчення аудієнції дослівно сказав таке: « Ідіть і працюйте, трудіться для майбутности великого вашого народу тут, на землі й у небі, для розбудови Царства Христового в Україні ». На вище згадану врочистість приїхали були до Риму численні групи наших прочан з Англії, Бельгії, Франції й Німеччини⁶⁰.

Дня 15 листопада 1959 р. кард. Є. Тіссерант уступив від проводу Конгрегації Східних Церков. Він сам був людиною шляхетною, широкого погляду, глибокої думки й надзвичайної активності. Наша Церква завдячує його старанням дві митрополії, призначення 10 єпископів, оснування і розбудову Української Папської Малої Семінарії св. Йосафата і чимало інших менше знаних нам речей. Новим секретарем Східної Конгрегації, від якої безпосередньо залежить наша Колегія, став великий наш приятель — кард. Амлето Чіконьяні. Дня 27 березня 1960 р. відвідав він офіційно нашу Колегію, оглядаючи теперішній стан дому, ознайомлюючись особисто з усіма його жителями.

Ватиканський пів-офіціоз — « Оссерваторе Романо », з дня 9 червня 1960 р., приніс для Колегії радісну вістку, що дотеперішнього віце-ректора о. Атанасія Великого покликано Апостольською Столицею на становище секретаря Передсоборової Комісії для Східних Церков, якої головою був кард. А. Чіконьяні, секретар Східної Конгрегації. З того часу о. Атанасій Великий дістав підвищення на проректора Колегії, а обов'язки віце-ректора перейняв, з початком жовтня 1960 р., о. Софрон Мудрий, ЧСВВ. Того ж року настали також зміни в духовній обслузі Колегії. Дня 7 листопада о. Йосафат Рога, з причини недуги, перейшов до генерального дому Отців Василіян, а на його місце, після трьох днів, прийшов колишній довголітній віце-ректор Колегії, о. Михайло Ваврик, ЧСВВ, який прибув з Чикаго, США.

Число студентів на академічний рік 1960/61 досягло 27 наших і 14 індійських — малабарців. Крім того в Колегії далі мала своє примі-

⁶⁰ « Християнський Голос », ч. 44, 1 листопада 1959 р.

щення наша Апостольська Візитатура для Західної Європи з преосв. Іваном Бучком і двома секретарями. Для кухонної й домашньої обслуги було 6 Сестер Служebниць і 4 цивільних осіб.

У листопаді того ж 1960 року у житті Колегії записалися дві замітні події: дня 12 листопада 1960 р. відбулось посвячення й благословення нового осідку монастиря і церкви Головної Управи Отців Василіян у Римі на Авентині. З цієї нагоди в день празника св. Йосафата владика Іван Бучко відправив архиєрейську Службу Божу й уділив дияконських свячень сімом семінаристам нашої Колегії. Після обіду владика Гавриїл Букатко відслужив архиєрейський молебень, а кард. А. Чиконьяні, секретар Конгрегації Східних Церков, поблагословив монастирську церкву й обитель. Потім відбулася святкова академія, на якій промовляли: протоархимандрит о. П. Миськів, архієп. К. Ферреро й кард. А. Чиконьяні.

Наступного дня, 13 листопада 1960 р., в неділю, на бажання Папи Івана XXIII, з початком передсоборових праць Комісій в базиліці св. Петра відправлено св. Літургію в східному обряді, в якій сам Папа взяв участь та співав її головніші частини. На цій Службі Божій було 22 кардиналів. Цю Службу Божу відправляли наші владика: Іван Бучко, Гавриїл Букатко, Платон Корниляк; єпископ А. Катков — від Російської католицької Церкви; єпископ Ч. Сіпович — від Білоруської-католицької Церкви; єпископ В. Крістеа — від Румунської греко-католицької Церкви; архимандрит Т. Мініші — від Грецької католицької Церкви; ректори — Грецької і Російської Колегій. Від нас був проректор, о. Атанасій Великий і о. духовник Михайло Ваврик. Дияконували: о. Ісидор Патрило, ЧСВВ, генеральний економ Отців Василіян, і о. д-р Олександр Баран. Співав злучений хор Колегії й богословів Василіянської обителі під диригентурою о. Б. Мальованого, ЧСВВ. З цієї нагоди чудову гомілію виголосив Папа Іван XXIII, а по-українському сказав коротке слово владика Іван Бучко. У засіданнях Комісії, які тривали три дні, брав також участь владика Константин Богачевський, митрополит Філадельфійський, і о. Мелетій Войнар, ЧСВВ, професор Вашингтонського університету.

На закінчення того ж 1960 року, в день Різдва Христового, владика Іван Бучко під час архиєрейської Служби Божої, яка тривала три і пів години, висвятив у Колегії 6 новоієреїв і 10 дияконів з Василіянської обителі.

1961-ий рік не приніс багато замітних подій у житті нашої Колегії. Особливою була велика спільна проща до базиліки св. Павла з ініціативи Священної Конгрегації Східних Церков з нагоди 1900-річчя прибуття

св. апостола Павла до Риму, в якій взяли участь усі східні владика, присутні в Римі та різні Колегії і Семінарії східних обрядів. На архиерейській Службі Божій головним служителем був кард. А. Чіконьяні, секретар Східної Конгрегації, а відправляв у співслужінні східних владик нововисвячений архієпископ Акакій Кусса, мелхїтський Василіянїн з Ливану, асесор Східної Конгрегації. Він, дня 19 березня 1962 р., був піднесений до гідности кардинала та прийняв становище секретаря Східної Конгрегації, а через чотири місяці, дня 29 липня 1962 р., помер нагло на 65-му році життя. У ньому ми втратили щирого приятеля і великого добродія нашої Колегії і Церкви взагалі.

Папа Іван XXIII благословляє секрет. підготовчої комісії для Східних Церков Собору Ватиканського II, о. А.Великого, ЧСВВ, проректора Колегії св. Йосафата, 13.11.1962 р.

Кард. Акакій Кусса, секретар Конгр. Східних Церков, відвідує колегію, травень 1962 р.
(19.3.1962 стає кардиналом, а 29.7.1962 несподівано вмирає).

7. КОЛЕГІЯ — СВДОК ВСЕЛ. СОБОРУ ВАТІАКНСЬКО ІІ

Рік 1962-ий був пропам'ятним у житті нашої Колегії. Вже в серпні того року кард. І. Теста стає секретарем Священної Конгрегації Східних Церков і тим самим нашим новим настоятелем. Того ж місяця прибула до Риму велика українська проща, до 300 осіб, з різних країн Європи, з нагоди 10-річчя Конституції «*Скитальча сім'я*», Папи Пія XII. Уся римська українська громада об'єдналася в одну сім'ю, відбуваючи, 5 серпня 1962 р., окремі моління, концерт, доповіді. Учасниками цих подій були також семінаристи нашої Колегії. З рішення Священної Конгрегації Східних Церков треба було в тому році примістити в Колегії 10 єпископів-гостей, учасників першої сесії Вселенського Собору Ватиканського ІІ, який мав розпочатися 11 жовтня 1962 р. Досі в Колегії проживало 24 наших студентів, 6 малябарців і 3 гостей Апостольської Візитатури. З днем 8 жовтня 1962 р. в Колегії замешкало 6 наших владик: Ніль Саварин, ЧСВВ, Андрій Роборецький — з Канади; Платон Корниляк — з Німеччини; Гавриїл Букатко — з Югославії; Іван Прашко — з Австралії; архієп. Іван Бучко та 7 єпископів індійців зі своїми секретарями. Вже 10 жовтня 1962 р. 14 наших владик (преосв. Й. Мартинець ще не приїхав з Бразилії) відбули в Колегії свої перші передсоборові спільні наради. З цієї нагоди зроблено спільну фотографію і відбувся обід, а згодом продовжувалися наради. Для всіх жителів Риму, як і для наших студентів, найбільше пропам'ятним був день 11 жовтня 1962 р., коли-то відбулося святкове відкриття Вселенського Собору Ватиканського ІІ.

Понад 2.200 єпископів Католицької Церкви процесійно увійшли до базиліки св. Петра, щоб там відбути першу сесію Вселенського Собору. Всі обряди відкриття Собору тривали 5 і пів години. Ця сесія протягнулася до 8 грудня 1962 року.

При кінці місяця, 22 жовтня 1962 р., завітав до нашої Колегії антіохійський мелхітський патріарх Максимос IV, який відбув коротку стрічу з нашими єпископами, пропонуючи робити такі сходини у нашій Колегії що два тижні для всіх владик Східних Церков під час сесій Собору.

Українські католицькі єпископи з діаспори у церкві колегії св. Йосафата під час
нарад першої сесії Собору Ватиканського II, 11.10.1962 р.

Дня 18 листопада 1962 р., на терені «Римських Експозицій EUR» — у сальонах вистав, відбулося святкове відкриття виставки під заголовком «Церква в нинішньому світі». Для нашої Церкви також був призначений «кіоск», який вміло влаштував і заповнив відповідними експонатами з життя нашої Церкви о. віце-ректор Софрон Мудрий, ЧСВВ, при допомозі о. Ігоря Мончака.

Під час першої сесії Вселенського Собору, у сам празник Введення в храм Пресвятої Богородиці, дня 21 вересня 1962 р., всі Отці Собору в базиліці св. Петра, були учасниками св. Літургії, яку відправив владика Гавриїл Букатко в співслужінні о. монс. Шерегія з Югославії, о. монс. М. Марусина й диякона о. віце-ректора Софрона Мудрого, ЧСВВ. Співав хор семінаристів Колегії св. Йосафата.

Цей день не минувся ще без однієї цікавої сенсації, коли-то щоденник «*Джорнале д'Італія*», з дня 21 вересня 1962 р., подав обширну вістку про те, що 15 українських Єпископів домагається приїзду на Вселенський Собор ув'язненого на Сибірі Львівського митрополита Йосифа Сліпого. Згадані Єпископи протестують одночасно проти участі на Соборі обсерваторів патріарха з Москви. Цю сенсаційну статтю передрукували часописи: «Іль Темпо», «Іль Секольо», «Моменто Сера» й інші. В дійсності справа малася інакше: наші Єпископи зрадагували були подібний меморіал і хотіли його роздати всім Отцям Собору, про що довідалися вищі чинники, які радили такого кроку й таким способом зараз не робити. Єпископи послушалися. Все-таки згаданий меморіал якимось невідомим шляхом попав у руки журналістам і пресі, що викликало настороження і сенсацію, яка мала свої пізніші наслідки.

Ще під час цієї першої сесії Вселенського Собору, дня 28 листопада, проректор Колегії о. Атанасій Великий, ЧСВВ, реферував «Схему» про Східні Церкви, над якою впродовж трьох днів велися дискусії. В загальному, з деякими поправками, «Схему» прийнято, а владика Гавриїл Букатко був обраний заступником голови Комісії для Східних Церков.

В житті нашої Колегії в Римі не менше цікавих подій приніс рік 1963-ій. З початком року, дня 18 січня, за старанням Священної Конгрегації Східних Церков виєднано авдієнцію у Папи Івана XXIII, в якій взяли участь члени різних Східних Церков, що проживають у Римі. Українську Церкву заступала найчисленніша група студентів Великої і Малої Семінарії св. Йосафата, Василяни, СС. Василянки, СС. Служебниці й наші вірні, що проживали в Римі. Після привітального слова Папи кожна група виконувала якусь релігійну пісню. Найбільше вда-

лою було наше « Достойно есть, о Божа Мати ». Вона Папі так подобалася, що він просив ще раз заспівати і пояснити присутнім глибокий зміст цієї пісні, яку він розумів.

Через двадцять днів, тобто 9 лютого 1963 р., студенти нашої спільноти в Римі пережили другу багату почуттями подію, коли-то вийшов на волю і прибув до Риму, після 18 років сибірського ув'язнення, ВПреоув. Йосиф Сліпий, архієпископ і митрополит Львівський. Його першим місцем перебування був монастир греко-калябрійських Василян у Гроттаферраті. Наступного дня о. ректор Іриней Назарко й о. Павло Миськів, протоархимандрит Отців Василян, особисто відвідали митрополита Й. Сліпого й довідалися від самого страдника, що його випустили на волю в наслідок переговорів Апостольської Столиці з Урядом СССР з нагоди Вселенського Собору. Митрополит Йосиф Сліпий покинув заслання, завдяки інтервенції Папи Івана XXIII. Спочатку перевезли його з Мордовії до Москви; туди приїхав монс. І. Віллебрандс, відпоручник Ватикану, який через Відень перевіз митрополита Йосифа до Риму⁶¹.

Дня 15 лютого 1963 р., на Генеральній Капітулі Отців Василян, о. Атанасія Великого обрано протоархимандритом Василянського Чину, а о. Михайла Ваврика генеральним консультором. Тим самим наша Колегія втратила свого довголітнього віце-ректора і проректора о. Атанасія Великого, і духовника о. Михайла Ваврика, якого заступив в Колегії о. Родіон Головацький, ЧСВВ.

Під кінець місяця, 28 лютого ц.р., в колегійній церкві з усією спільнотою відправив подячну св. Літургію колишній в'язень Сибіру, митрополит Йосиф Сліпий. Страдника офіційно привітав владика Іван Бучко, а під час Служби Божої сказав натхненну проповідь сам Митрополит, наслідуючи дивне Боже провидіння й опіку над нашою Церквою впродовж її історії. Разом з настоятелями й семінаристами Колегії митрополит Йосиф, дня 14 квітня того ж 1963 р., провів свій перший Великдень на волі.

Несподіваною і болючою для всіх була чотироденна агонія і смерть Папи Івана XXIII, яка наступила дня 3-го червня 1963 року, на 82-му році його життя та 4 з половиною року його понтифікату.

Новим Папою був обраний, 21 червня ц.р., архієпископ і кардинал Міляна — Джованні Баттіста Монтіні, який прийняв собі ім'я

⁶¹ *Хроніка Колегії*, V, 1963, стор. 210.

Зачинальники справи визволення в'язня Сибіру, Верховного асп. кард. Й. Сліпого (10.2.1963): Папа Іван XXIII, кард. А. Чіконьяні, секретар стану, кард. Г. Теста, секретар Конгр. Східних Церков.

Павла VI. Через місяць часу, 28 липня, в базиліці св. Петра відбулась хіротонія єпископа Якіма Сегеді, помічника Крижівського; її довершив митрополит Йосиф, єп. Гавриїл Букатко і єп. Августин Горняк, ЧСВВ. Співав хор нашої Колегії.

Під час літніх ферій всі наші семінаристи з о. духовником Р. Головацьким виїхали до Сиракуз на Сицилії, де митрополит Йосиф відправив архиєрейську св. Літургію. При цій нагоді студенти оглянули залишки старої грецької культури в таких осередках як Палермо, Агрідженто, Таорміна, Мессіна.

Дня 29 вересня 1963 р. розпочалась у Римі друга сесія Вселенського Собору під проводом Папи Павла VI, який відважно осуджував атеїзм, обороняючи права переслідуваних Церков. У нашій Колегії знову проживала група Соборових Отців. З наших владик перебував митрополит Максим Германюк, ЧНІ, архієпископ Іван Бучко, єпископ Ніль Саварин, ЧСВВ, єпископ Іван Прашко, єпископ Платон Корниляк, та 6 малябарських владик з трьома секретарями.

У нашій Колегії 18 Єпископів Української Католицької Церкви у вільному світі, які брали участь в II-ій сесії Вселенського Собору Ватиканського II, щочетверга по обіді мали свої єпископські наради. На них обговорювалися справи й потреби нашої Церкви.

Як попереднього року так і цього, 19 жовтня, було відслужено для Отців Собору окрему св. Літургію в нашому обряді. Головним служителем, цим разом, був архієпископ митрополит Йосиф Сліпий; співслужили з ним єп. Ісидор Борецький і єп. Ярослав Іабро. На цій Службі Божій, як і попередньо, співав хор студентів нашої Колегії під диригентурою о. Олександра Дзеровича.

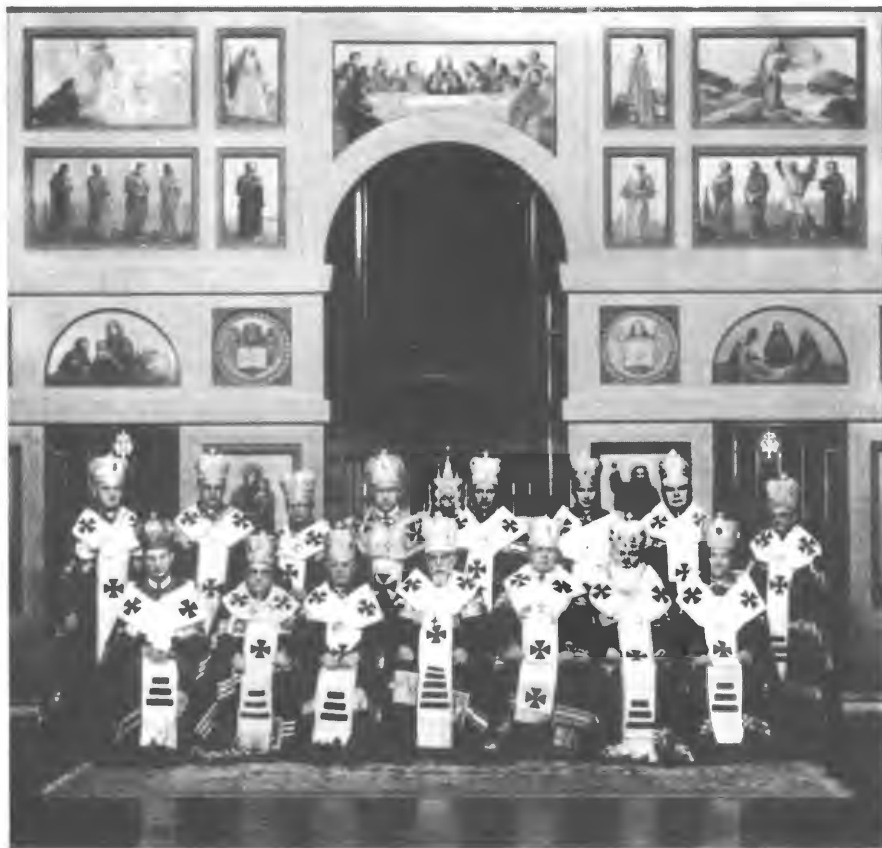
Також виїмково в цьому році відзначено празник св. Йосафата (12 листопада 1963 р.) з участю численних наших владик і митрополита Йосифа Сліпого, як теж і представників Священної Конгрегації Східних Церков. Крім того, дня 25 листопада ц. р., пообідньою порою в базиліці св. Петра відбулося перенесення мощів св. свящмч. Йосафата; після перевезення з Відня, були вони в укритті у Ватикані. З того часу спочиватимуть ці мощі, з дивного Божого провидіння, біля гробу св. апостола Петра, в престолі св. Василя Великого. У цьому торжестві брав участь Папа Павло VI і 17 наших Владик. Привітальне слово сказав кард. І. Теста, секретар-префект Східної Конгрегації; згодом усі наші єпископи, з митрополитом Йосифом на чолі, відслужили Архиєрейський молебень, а тоді Митрополит Страдалець сказав подячне слово Папі Павлові VI, який уділив усім присутнім своє благословення. У відправах асистував протоархимандрит Василянського Чину о. Ата-

Верх. архисп. Й. Сліпий між настоятелями, студентами й гостями колегії на празник св. Йосафата - 12.11.1963.

насій Великий й о. ректор Іриней Назарко. У цих врочистостях брали активну участь студенти нашої Колегії, включно до виступів їхнього хору.

На Новий Рік — 1 січня 1964 р. — в Колегії архиерейську Службу Божу відправив митрополит Йосиф Сліпий і уділив ієрейських свячень

Українські кат. владыки на II сесії Ватиканського Собору з верх. аєп. Й. Сліпим - 1963.

дияконові Павлові Барабашеві з Бразилії. При цій нагоді наш Ісповідник віри поділився з настоятелями і семінаристами своїми переживаннями з недавнього минулого.

Дня 8 березня 1964 р., з нагоди 500-річчя смерти кард. Ісидора, митрополита Київського і всієї Русі, митрополит Йосиф Сліпий, з 4-ма владыками-співслужителями і численними священиками, відправив архиерейську Службу Божу з панахидою в базиліці 12-ох Апостолів. З цієї нагоди митрополит Йосиф виголосив глибоку своїм змістом проповідь. Святу Літургію співав хор обох Папських Семінарій св. Йосафата.

Спільними силами Великої і Малої Семінарій, 12 березня, влаштовано величавий концерт на пошану Тараса Шевченка, пробудителя України.

Під час літніх ферій, 16 серпня 1964 р., семінаристи нашої Колегії, разом з настоятелями, взяли участь у врочистому посвяченні нової обителі Отців Студитів над Альбанським озером. З цієї нагоди митрополит Йосиф відправив архиєрейську Службу Божу, під час якої прочитав відповідне послання до Братів Студитів. З Митрополитом співслужив віце-ректор о. Софрон Мудрий, ЧСВВ, асисту й хорову частину виконали наші семінаристи. При кінці місяця серпня студенти Колегії відбули прощу до Ассізі, де співали архиєрейську Службу Божу, яку відправив митрополит Йосиф.

Восени, 14 вересня 1964 р., розпочалася третя сесія Вселенського Собору Ватиканського ІІ. В Колегії, і цим разом, замешкало 11 Владик — 5 наших і 6 малябарських. В академічному році 1964/65 число студентів Колегії зросло до 35; і гостей малябарців було 10.

У празник св. Івана Золотоустого, 13 листопада 1964 р., в базиліці св. Петра для Отців Собору правилася Літургія східного обряду, яку служив мелхітський патріарх Максим ІV при співслужінні 9-ох владик. Від нашої був асп. Максим Германюк, ЧНІ, митрополит з Канади, і асп. Гавриїл Букатко з Югославії. Благословення по-грецькому виголошував сам Папа Павло VI. Було 4-ох дияконів, між якими й о. Софрон Мудрий, віце-ректор; співав хор Колегії св. Йосафата.

З нагоди 20-річчя смерті митрополита Андрія Шептицького семінаристи нашої Колегії, 15 листопада ц.р., влаштували коротку академію, в якій брало участь 10 наших єпископів та вся українська громада Риму.

Дня 25 січня 1965 р., в базиліці св. Павла, Папа Павло VI проголосив, що 22 лютого ц.р. відбудеться консисторія, на якій Папа назначить 27 нових кардиналів. На нашу велику радість між першими іменами нових кардиналів видніло оте нашого Митрополита — Ісповідника — кардинала Йосифа Сліпого. Папа Павло VI всіх теперішніх східних патріархів підніс до кардинальської гідности.

Після тайної консисторії і надання кардинальських назначень, дня 22 лютого ц.р., в неділю 28 лютого ц.р., в базиліці св. Петра біля мошів св. Йосафата новий наш кардинал Йосиф, при співслужінні митрополита Максима Германюка, ЧНІ, і єпископа Ярослава Іабра, відправили подячну Службу Божу, в якій взяли участь ті прочани, що приїхали чисельно з різних країн нашого поселення, й уся українська громада Риму. Після обіду того ж дня відбулася в нашій Малій Семінарії

св. Йосафата святкова академія на пошану кардинала Йосифа, яку спільними силами виконали наші римські інституції.

Того ж року, в день Благовіщення, Марійська Дружина Студентів Колегії, під проводом о. Йосифа Андріїшина, zorganizувала дуже цінну виставку візантійських ікон Богородиці, яку відкрив наш кардинал Йосиф. Виставка ця притягнула до себе кілька сотень відвідувачів італійської публіки. Майже вся італійська преса прихильно висловилася про неї, так що довелось її продовжити на цілих два тижні. Цю виставку з зацікавленням оглянув італійський міністр оборони Джюліо Андреотті, що негайно після оглядення вислав подячного листа з гарною іконою Богородиці з острова Крети (яку, до речі, після кількох років, якийсь «побожний молільник» вкрав з тетраподу колегійної церкви).

Дальше семінарійне життя пливло своїм руслом, коли-то, дня 27 червня 1965 р., у нашій Колегії відбулася врочистість вручення золоті чаші еміненції кард. Йосифові Сліпому, що її закупило Наукове Товариство ім. Шевченка (НТШ) у США. При цій нагоді відбулася святкова академія, яку виконали студенти Колегії за співучастю римської духовної громади: ОО. Василіян, ОО. Салезіян, СС. Василіянок і СС. Службниць.

Весь свій вакаційний час семінаристи традиційно проводили над Альбанським озером у віллі «Андрія» в Кастель Гандольфо. Звідтіл щонеділі студенти приїжджали до Ватиканської Радіостанції співати Службу Богу, яку хвилі етеру несли до братів в Україні та в розсіянні Советського Союзу. У вільні хвилини студенти були зайняті деякими приватними студіями, роботами в городі, а в деякі дні їздили на море чи на озеро для прохолоди. До віллі «Андрія» у Кастель Гандольфо часто навідувалися різні принагідні групи українських прочан, що приходили на папські авдієнції до вакаційної резиденції Римського Архiereя.

Так ото, 8 серпня ц.р., наших студентів відвідала група малих семінаристів, які своїми хлоп'ячими голосами і звучними акордеонами розвеселили всю нашу спільноту. Дня 11 серпня ц.р., при нагоді папської авдієнції, зайшло до віллі «Андрія» понад 50 українських юнаків та юначок, членів молодечої організації Спілки Української Молоді (СУМ) із США та з Канади. Вони, під проводом д-ра Гути й деяких пань, робили турне по Європі. Під час милої гутірки наші гості оповідали цікаву історію, яку дехто взяв за зле. А вона ось яка: на авдієнції у православного митрополита Ніканора у Карльсруге, Німеччина, бачили погруддя Микити Хрущова, першого секретаря ЦК Партії СРСР. На

їхнє здивування митрополит Ніканор відповів, що вони обидва з Микитою Хрущовом були колись щирі друзі ⁶².

Дня 20 серпня ц.р. повернувся до Колегії о. Софрон Мудрий, віце-ректор, зі своєї тритижневої поїздки до Чехословаччини і в Україну, щоб відвідати інтерновану в Раковнику свою сестру монахиню, преосв. В. Гопка й інших співбратів на Закарпатті, та своїх рідних в Україні. Він поділився своїми цікавими враженнями і спостереженнями про нові обставини життя наших співбратів.

У празник Воздвиження Чесного Хреста, дня 14 вересня 1965 р., розпочалася IV сесія Вселенського Собору. Вранці того ж дня Папа Павло VI відправив Службу Божу в базиліці св. Петра, а пополудні, в год. 18-ій, відбулася багатолюдна процесія з мощами св. Хреста з церкви «Santa Croce in Gerusalemme» до Лятеранської базиліки. У цій величавій процесії брали участь: Папа, Кардинали, всі Соборові Отці, багато Чинів і Колегій; були між ними також студенти нашої Колегії. На цю врочистість прибули вони спеціально з Кастель Іандольфо. Наступного дня зачалася нормальна праця Соборових нарад.

В Колегії, на час четвертої сесії Собору, замешкало 6 наших єпископів: аєп. Максим Германюк, ЧНІ, митрополит з Вінніперу; аєп. Іван Бучко, апостольський візитатор; єп. Ніль Саварин, ЧСВВ, з Едмонтону; єп. Іван Прашко, з Австралії; Кир Андрій Роборецький, з Саскатуну; єп. Платон Корниляк, з Німеччини. З огляду на те, що помітно зросло число студентів Колегії, з новим академічним роком 1965/66 не перебували більше в нас ані малябарські єпископи, ані гості-студенти з Індії. Українські єпископи, учасники Собору, щочетверга по обіді в нашій Колегії відбували свої спільні наради, головню над проблемою скорочення Літургії.

Життя нашої Інституції пожвавилася, бо кількість студентів досягла 43-ох. Зачалось навчання, також різні імпрези, відправи богослужб тощо. Того ж року, у сам празник св. Йосафата, на 12 листопада, в соборі св. Петра для всіх Отців останньої сесії Собору Ватиканського II правилася Служба Божа в нашому обряді, яку відслужив еміненція кард. Йосиф Сліпий при співслужінні преосв. Ніля Саварина з Едмонтону і Йосифа Шмондюка зі Стемфорду, і багатьох священників. Дияконував о. Софрон Мудрий, ЧСВВ, віце-ректор Колегії. Про асисту і хор подбали студенти Колегії під проводом о. Олександра Дзеровича.

Дня 28 листопада ц.р. перший екзарх українців католиків в Австра-

⁶² *Хроніка Колегії*, V, 1965, стор. 266.

лії, єп. Іван Прашко, уділив ієрейських свячень своєму першому студентові з Австралії — Василеві Рожекові; на свяченнях був присутній латинський єпископ з Мельборну та колишній ректор Української Папської Малої Семінарії у Римі, теперішній єпископ в Аргентині, преосв. Андрій Сапеляк.

Через два дні, тобто 30 листопада, з нагоди 100-річчя народження митрополита Андрія Шептицького, обидві наші Папські Семінарії св. Йосафата в Римі — Велика і Мала — влаштували в нашій Колегії святкову академію, в якій брав участь еміненція кард. Йосиф, усі наші владики, протоархимандрит ЧСВВ, ОО. Василіяни, ОО. Салезіяни, СС. Василіянки і СС. Служebníци та невелика група мирян, що тоді перебували в Римі. Також наші владики, що брали участь у Вселенському Соборі, збільшили свої засідання, відбуваючи їх майже кожного дня по обіді в нашій Колегії, щоб довести до кінця розпочаті праці над реформою наших богослужб.

Дня 7 грудня 1965 р. відбулася в базиліці св. Петра остання сесія Вселенського Собору Ватиканського ІІ, яку закryw довшою промовою Павло VI, роздавши всім присутнім Отцям Собору золоті перстені з їхніми іменами й відповідні медалі з нагоди Вселенського Собору. Того ж дня увечері на Капітолі у Римі мало місце велике офіційне прийняття для Отців Собору, яке улаштувала Міська Управа Риму.

Наступного дня, 8 грудня, у празник Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, проходило врочисте закінчення Вселенського Собору Ватиканського ІІ. На площі св. Петра Папа Павло VI відслужив Святу Літургію. У цій Літургії, крім Отців Собору, брав участь весь дипломатичний корпус, представники держав, які мають зв'язки з Ватиканом, обсерватори, клир і понад 100.000 народу. З цієї нагоди Папа Павло VI виголосив цінну проповідь і заключне прощальне слово. Згодом поодинокі кардинали зверталися в імені Церкви до окремих категорій суспільства: до вчених, до урядів держав, до письменників і митців, до робітників, до жінок і молоді й інших. По трьох представників від різних угруповань підходили до Вселенського Архиєрея і діставали пропам'ятні медалі. На кінець кард. П. Фелічі, секретар Собору, відчитав бреве, яким Папа закryw Вселенський Собор Ватиканський ІІ, уділяючи всім своє благословення.

Студентам нашої Колегії доводилось бути свідками отих зворушливих історичних подій. Ще того самого і наступного дня 6-ох наших владик, що перебували в Колегії під час Собору, попрошались з усіма її жителями, від'їжджаючи до своїх єпархій, а в Колегії зачалось нормальне, більше зосереджене на молитві й навчанні життя, виходивши

назустріч 1966-му рокові. З початком нового року, 19 січня, у рамках дев'ятниці за єдність Церков, що її влаштовують щороку англійські францисканці в церкві «Gesù», наш кард. Йосиф відправив архиєрейський молебень при співслужінні священників Колегії св. Йосафата. Діяконував о. Софрон Мудрий, віце-ректор, та милозвучно співав хор наших студентів під умілим проводом семінариста Івана Дацька.

Кард. Йосиф, Кард. Володимир, Кард. Августин, Кард. Платон, Кард. Андрій, Кард. Йосиф, Кард. Іван, Кард. Андрій, Кард. Йосиф
 Кард. Іван, Кард. Іван, Митр. Кард. Йосиф, Митр. Кард. Андрій, Кард. Іван, Кард. Іван, Митр. Кард. Андрій, Кард. Іван, Кард. Іван

Український Католицький Єпископат у Церкві колегії св. Йосафата, на закінчення Собору Ватиканського II у 1965 р.

8. ЖИТТЯ КОЛЕГІЇ В ПОСОБОРОВІ ЧАСИ (1966-1981)

Маючи достатньо мистецьких сил, студенти Колегії з кінцем січня 1966 р. влаштували святкові сходи « Читальні » з нагоди злуки всіх українських земель (22 січня 1918) і боїв під Крутами (29 січня 1918). Такі та їм подібні нагоди були спонуканням до поглиблення знання історії свого народу.

Незабутнім був день 15 лютого 1966 р., коли наша римська Громада, на наполегливі прохання вірних з України, почала щонеділі пересилати в Україну співану св. Літургію та щоденну радіопрограму через Ватиканську Радіостанцію. Немалий вклад у це давала і дає Семінарія св. Йосафата в Римі, своєю активною участю в радіопередачах з Ватикану, про що варта коротко згадати.

Українські програми Ватиканського Радіо розпочалися дня 14 грудня 1939 року. Організатором і найпершим керівником став о. Михайло Ваврик, ЧСВВ, віце-ректор.

На початку 1940 року о. Ваврик зорганізував концерт колядок (6.1.1940), а згодом також концерт великодніх пісень (25.4.1940). Такі концерти принагідно повторювалися. О. Ваврикові завдячується редагування циклостилних « Вістей з Риму » для наших часописів у діяспорі; видання ці фінансував о. ректор Йосафат Лабай, ЧСВВ.

З неділею 5.7.1950 р. почали правитися щомісячні св. Літургії, які служив хтось з оо. настоятелів, а співав хор Колегії. Від 13.2.1966 р. розпочалися щоденні радіопрограми і слідом за цим щонедільні св. Літургії, що їх правили за чергою наші отці та принагідні служителі; чергувалися також хори. Від 1967 р. до 1982 р. о. Софрон Мудрий, ЧСВВ, спочатку віце-ректор, згодом же ректор, відправив понад 80 Служб Божих і виголосив майже 100 проповідей; о. віце-ректор Дам'ян Ференц (1975-1978) відправив 24 Служби Божі й виголосив 15 проповідей; о. віце-ректор Доротей Крефер (1979-1982) відправив 16 Служб Божих і виголосив 8 проповідей.

Духовник Колегії, о. Родіон Головацький, ЧСВВ, протягом 20 років виконував обов'язки керівника Укр. Відділу Ват. Радіо (1963-1983); наступником його став о. Клим Корчагін, ЧСВВ, колишній духовник Колегії. Керівники Українського Відділу чергувалися так: о. М. Ваврик, віце-ректор (1939-1943); о. А. Великий, віце-ректор, згодом же проректор (1954-1963).

О. Софрон Мудрий, від 1966 р. аж до свого призначення на ректора (1974 р.), був місто-керівником Укр. Відділу. В тому часі він зготував продукцію 100-ні фонокасеток і 25-ки довгограйних фонопластинок з біблійно-літургичними текстами та релігійними піснями, для релігійних потреб українського люду.

За старанням о. Софрона Мудрого, віце-ректора, в місяці лютому 1966 р. з фундації впрееосв. Йосифа Шмондюка, колишнього семінариста, вставлено у колегійній церкві два мармурові проскомидійники обабіч головного престолу і такий же мармуровий тетрапод, виконання мистця Уго Маццеї. Дня 24 лютого т.р. в апсиді церкви Семінарії завішено новий запрестольний образ кисті мистця Святослава Гординського, який зображає Христа-Пантократора, св. Володимира — хрестителя України, і св. Йосафата — священномученика за єдність Церкви в Україні. Идеатором тієї ікони був о. віце-ректор, а зафондувала її Священна Конгрегація Східних Церков.

В місяці березні задовільнено наполегливе прохання студентів, щоб улаштувати малу спортивну площу на подвір'ї Колегії. Офіційне відкриття і благословення відбулося за участю впр. о. Атанасія Великого, протоархимандрита, колишнього проректора. Він сказав гарне принагідне слово, перетяв стяжку і зачалися перші змагання «відбиванки» між студентами нашої і Василянської обителі.

В червні того ж року, за старанням о. віце-ректора, було споруджено нову обстановку семінарійної кухні, яку опалювалося ще вугіллям і нафтою. Її переведено на газову систему. Частина семінаристів проводила свої вакації у літній віллі «Андрія», в Кастель Іандольфо. Під кінець вакацій був звичай, що в пообідню пору Папа запрошував студентів деяких Колегій, які проводили вакації в Кастель Іандольфо, на окрему зустріч. Так і того року, 4 вересня, учасниками такої зустрічі з Папою Павлом VI були студенти Колегій Пропаганди і св. Йосафата. Після концерту студентів відбувалася розгра лотерії. Наші студенти здобули два виграшні білети: Богдан Лисиканич — гарну скрипку; Ігор Біланюк — ікону Богородиці, а о. ректор одержав у подарунку від Папи гарну велику Євангелію в італійській мові.

Протоархимандрит ОО. Василіян о. А. Великий, благословляє нову спортивну площу в колегії - 1966 р.

Того ж року вакації наших студентів у Кастель Гандольфо продовжилися, бо в Римі відбувався основний ремонт семінарійної церкви, пральні й кухні. З церкви усунено шість бічних мармурових престолів, з яких опісля споруджено престол у крипті Колегії та в каплиці віллі в Кастель Гандольфо. Зроблено шість долішніх вікон та споруджено двоє окремих дверей до захристій. Перероблено долішню частину пральні, до якої вставлено нові пральні й сушильні; усунено звідтіть лазнички студентів та споруджено велику гардеробу та швальню для Сестер.

Невтомний маляр маестро Вінченцо Буфаккі розмалював гарно стелю та всі стіни церкви, відновлюючи іконостас і деякі існуючі вже мальовила. Ці всі праці виконано заходами о. віце-ректора Софрона та щедрістю Священної Конгрегації Східних Церков, які закінчено в наступному році.

Дня 13 жовтня 1966 р., після 11 років ревної праці, дотеперішній ректор о. Іриней Назарко, ЧСВВ, з причини поганого здоров'я, уступив з ректорства і повернувся до Канади.

Новим ректором став о. Єронім Химій, генеральний консултор Василиянського Чину.

В академічному 1966/67 році число студентів Колегії досягло 41: прибуло 10 нових студентів. Ректор о. Єронім подав програму своєї виховної праці для семінаристів, а саме: наполегливе змагання за особисте освячення, набування Божого знання та дисциплінованости ладу життя ⁶³.

З новим академічним роком в пособоровий час настали деякі зміни в домашньому ладі, а саме: ранішнє встання пересунено з 5.30 на годину 6-ту. За згодою Священної Конгрегації Східних Церков дозволено семінаристам виходити поза Семінарію і до Університету в т. зв. «клерджімені», тобто в чорному або сірому вбранні з кольораткою. В Семінарії під час усіх богослужб, в трапезі та спільних сходин, студенти мають носити ряся, як теж і на всі літургічні служби, які відбуваються поза Семінарією ⁶⁴.

У пособорові роки звернено заклик до осучаснення — «аджорнаменто», тож викликав він немалу кризу церковного авторитету, який частково захопив також і нашу Семінарію. Тому Апостольська Столиця, через Священну Конгрегацію Східних Церков, у відповідь на листа впр. о. Атанасія Великого, протоархимандрита Василиянського Чину, в якому він реферував про справи проводу Чину в Українській Папській

⁶³ *Хроніка Колегії*, VI, 1966, стор. 22.

⁶⁴ Там же, стор. 28.

Семінарії св. Йосафата, відповіла знаменним листом, який становить наче конституційну хартію цієї інституції в пособорових часах.

Лист цей датований 21 листопада 1966 р., прот. ч. 1195/65, а його зміст ось який: « Вашому Високопреподоб'ю відомо, скільки Апостольська Столиця зробила і далі робить для кращого ведення згаданої Семінарії, щоб дати належний вишкіл і виховання призначеним до священства, від чого залежатиме успіх апостольства й у великій мірі релігійне життя Української Церкви.

Тому, щоб поновно підтвердити, як дуже Семінарія св. Йосафата лежить на серці цієї священної Установи, вважаємо за вказане подати наступні норми й директиви:

1. Завданням Української Великої Папської Семінарії є дати вибраним кандидатам священницький, духовний, моральний і інтелектуальний вишкіл, маючи на увазі виїмкові обставини всіх українських церковних областей.

2. Тому, що йдеться про « Папську » Семінарію, вона залежить безпосередньо від Священної Конгрегації для Східних Церков, не тільки щодо ведення Семінарії, але також щодо прийняття й видалення вихованців.

3. Всіх ВПреосв. Ієрархів Ректор буде своєчасно періодично повідомляти (завжди однак при кінці навчального року) про поступ їхніх власних вихованців, про побожність, знання і дисципліну. Вони можуть відвідувати своїх семінаристів, будь-коли цього бажали б, а й можуть представити Священній Конгрегації Східних Церков свої спостереження та пропозиції, які їм підкажуть їхня розсудливість і досвід.

Однак для доброго ведення Семінарії самі ж таки ВПреосв. Ієрархи вистерігатимуться втручання у внутрішнє життя Семінарії, тож заради цього повинні стримуватись, навіть за тимчасового побуту в цім богомільнім заведенні, щоб своїм вихованцям не доручати обов'язків без попереднього повідомлення Священної Конгрегації і без поради з Ректором.

4. Управа й утримання Семінарії є забезпечені означеним числом стипендій, даних Священною Конгрегацією Східних Церков на просьбу заінтересованих Ієрархів, яких умови і число є устійнені тією ж Конгрегацією відповідно до розпорядливості засобів і потреби поодиноких церковних областей. Для згаданих засобів була б дуже побажана додаткова допомога з боку Ієрархів, щоб таким чином вийти назустріч потребам Семінарії.

5. Семінарією управляється за поданим правильником, схваленим Священною Конгрегацією Східних Церков, осучасненим на підставі директив Соборового Декрету «Про Священницький Вишкіл», а й відповідно до особливих вимог Східних Церков.

З цією метою треба буде мати на увазі «Правильник Священницького Вишколу» (див. згад. Декрет: I,1), який буде виготовлено Єпископською Конференцією Української Ієрархії та Єпископськими Конференціями різних країн походження вихованців.

6. Провід в Папській Семінарії св. Йосафата доручено, до відклику Апостольської Столиці, Василянському Чинowi св. Йосафата, який похвально виконував своє завдання протягом довгих років.

7. Назначення проводу в Семінарії застережене виключно Священній Конгрегації Східних Церков, яка застерігає Головному Настоятелю Василянського Чину св. Йосафата право презентувати ченців, здатних для різних обов'язків. Та ж священна Установа доручає, щоб презентувати терно на становище Ректора.

Усунення одного чи більше членів з проводу, за попереднім схваленням Головної Управи Чину, мусить бути апробоване Священною Конгрегацією, заки воно стане чинним.

8. Становище Ректора Семінарії доручається звичайно на п'ять років, по впливі яких Ректора уважається за «правно вислуженого». Головна Управа Чину має однак право презентувати ту саму особу на друге, і навіть на третє п'ятиріччя, зберігаючи право Священної Конгрегації Східних Церков потвердити його або ні.

9. Утримання, одяг, медичний догляд — чи то звичайні чи надзвичайні — ченців призначених для проводу, забезпечується адміністрацією Семінарії під контролею Священної Конгрегації.

10. Утримання й винагорода служби, призначеної до Семінарії, нормується за сучасними нормами всіх Східних Церковних Колегій у Римі, які є залежні від Священної Конгрегації.

Ці директиви і норми стають чинними з нинішньою датою.

Ваше Високопреподоб'є зволить подати це до відома членам Семінарії св. Йосафата, та, в міжчасі, ця Священна Установа повідомить про це всіх українських Владик.

З почуваннями належної пошани маю приємність залишитись

Вашому Високопреподоб'ю
шировідданим у Христі

в.р. Густав Кард. Теста
(Про-Префект)

в.р. ✙ Маріо Бріні
(Секретар)⁶⁵

В пособоровому часі цей документ Апостольської Столиці був великої ваги для нашої римської Семінарії, бо пригадав основні засади, якими досі й на майбутнє має керуватися і жити ця важлива для нашої Церкви інституція. Ці правила й директиви Священної Конгрегації Східних Церков усунули багато сумнівів і невідповідних інтерпретацій щодо ієрархічних компетенцій та проводу Української Папської Семінарії св. Йосафата в Римі. Воно вможливило, як і перед Собором, більше спокійну й систематичну працю над вихованням майбутніх священнослужителів.

Перед самим Різдвом, 21 грудня 1966 р., в основному закінчено оновлення нашої семінарійної церкви, яку наново посвятив архієпископ Кир Іван Бучко⁶⁶, хоч остаточно розмалювання стелі і деяких частин церкви закінчено аж улітку 1967 року.

Студенти Колегії з Настоятелями і зі своїм хором часто відбували поїздки до різних італійських міст чи римських церков, щоб співати св. Літургію, яку відправляв наш Ісповідник віри Блаженніший Кард. Йосиф Сліпий.

З кінцем червня 1967 року введено нову практику в житті Семінарії, що для експерименту дозволено всім студентам Семінарії без виїмку виїжджати на довготривалі літні вакації додому або ж на працю у таборах молоді, у лікарнях, а чи й у фабриці. Витрати, пов'язані з вакаційними поїздками, кожний студент обов'язаний покривати сам собі, його батьки чи єпископ. Побут студентів серед родинного середовища допоможе в дозріванні й зрівноваженні молодих вихованців, головню

⁶⁵ *Хроніка Колегії*, VI, 1966, стор. 37-38, переклад оригіналу.

⁶⁶ *Там же*, стор. 44.

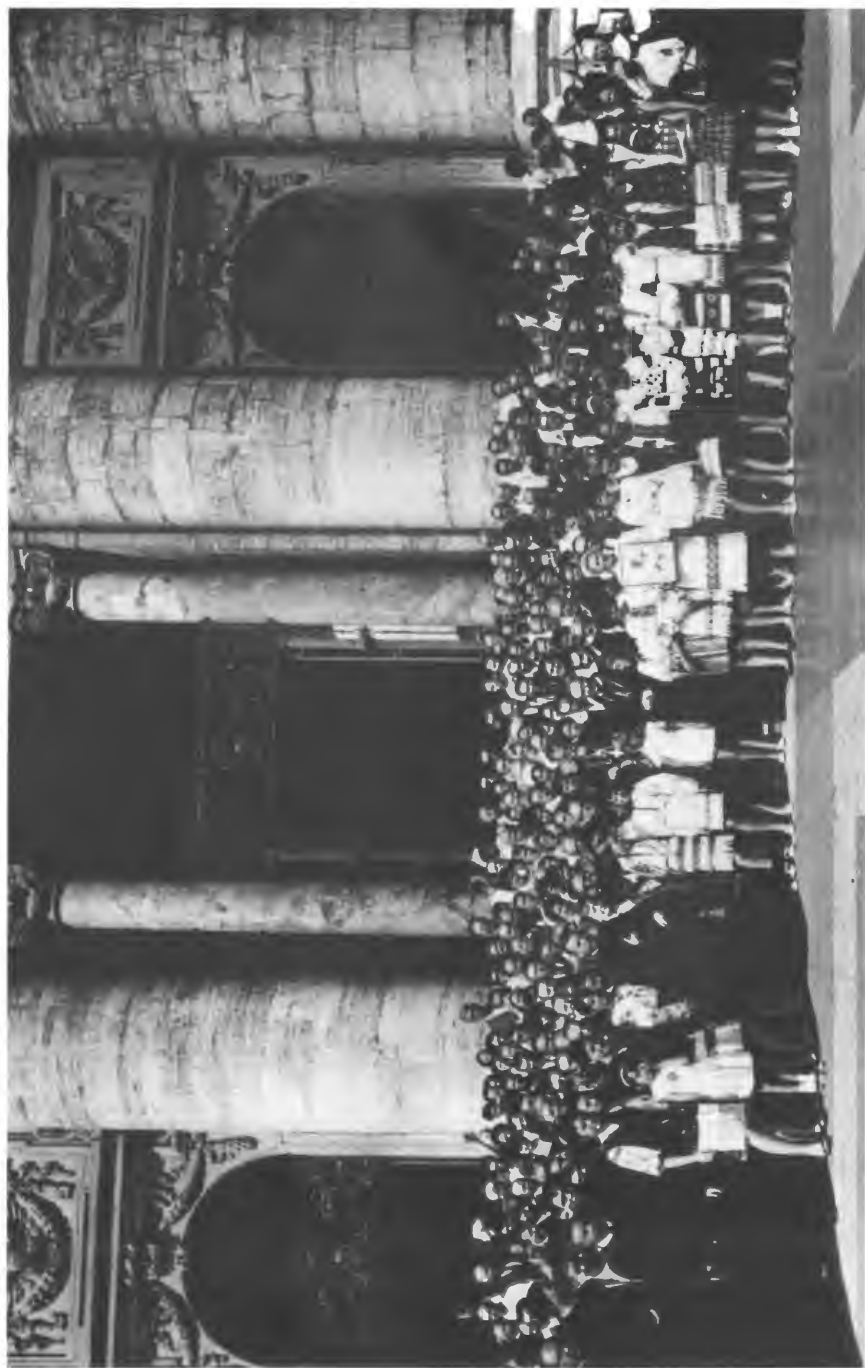
тих, що шість років провели у замкненні Малої Семінарії. Праця також не пошкодить, але загартує багатьох. А хто не має змоги виїхати на вакації додому, проводить їх спільно в семінарійній віллі « Андрія » у Кастель Гандольфо. Тут, під час літніх вакацій, перебуває також Вселенський Архиєрей у старинній віллі Барберіні. Теж усі прочани прибувають до Кастель Гандольфо на шотижневі загальні авдієнції. Так ото влітку того ж року, 3 серпня, прибула сюди численна група понад 130 осіб наших прочан з Англії під проводом свого єпископа Августина Горняка, ЧСВВ, і парохів о. Івана Музички, о. Стефана Орача й інших. Після папської авдієнції прочани знайшли прохолоду і короткий спочинок у нашій віллі « Андрія ». Була також група до 110 осіб з Франції, та 30-ка з Чикаго, США, які поверталися з прощі до Святої Землі й Єрусалиму. З нагоди такого чисельного прочанства (понад 200 осіб), архиєпископ скитальців, аєп. Іван Бучко, в колегійній церкві відправив архиєрейську Службу Божу, виголошуючи до них своє батьківське принагідне слово. Через два дні, 5 серпня, ємінієнція кард. Йосиф Сліпий в базиліці св. Петра над гробом св. Йосафата відправив для всіх українських прочан у Римі, до 300 осіб, архиєрейську Службу Божу, приймаючи їхні привіти з нагоди 75-річчя життя і 50-річчя священства ⁶⁷.

На академічний рік 1967/68 прибуло 10 нових семінаристів, так що число студентів Колегії досягло 41. Восени того ж року українська громада в Римі влаштувала, дня 25 листопада, святкову академію на відзначення ювілею 100-ліття канонізації св. Йосафата Кунцевича. В академії брала участь майже вся укр. громада, її церковні достойники, представники Апостольської Столиці, як кард. І. Теста, префект Священної Конгрегації Східних Церков, кард. Й. Беран, Ісповідник віри Чехословацької Церкви, кард. Д. Стаффа, префект Римської Роти, архиєпископ М. Бріні, секретар Священної Конгрегації Східних Церков, Монс. А. Джованеллі, підсекретар тої ж Конгрегації, єп. Ч. Сіпович від Білоруської Церкви та багато інших. Академія відбулася в просторій залі Лицарів св. Гробу й вдалася дуже гарно, незважаючи на те, що не всі мистецькі сили нашої громади змогли внести належну собі частку ⁶⁸.

З початком 1968 р. кард. Іустав Теста зрезигнував із становища префекта Священної Конгрегації Східних Церков, а на його місце назначено кард. М. Де Фюрстенберга, який протягом найближчих років буде у проводі всіх Східних Церков, а зокрема нашої Семінарії св. Йосафата в Римі.

⁶⁷ *Хроніка Колегії*, VI, 1967, стор. 78.

⁶⁸ *Там же*, стор. 94-95.

Загальна проща українців з Англії і Франції до Риму - 5.8.1967 р.

З початком того ж року о. ректор Єронім Химій, щоб оздоровити атмосферу між семінаристами, узгіднити різні течії та ідеї в пособоровому часі, дозволив, для експерименту, створити між студентами т. зв. «дорадче тіло», тобто групу студентів, вибрану голосуванням, яка дискутуватиме і представлятиме потреби й домагання студентів своїм настоятелям. Бо, як згадує літописець тих днів, «модерні часи дивні й тепер семінаристи не бажають слухати, тільки треба їх просити, пояснювати й хто зна що робити».⁶⁹

Серед такого стану речей ані Апостольська Столиця, ані настоятелі Семінарії не занедбали зробити все можливе, щоб оздоровити такі відносини, привернути лад і дисципліну, а надусе поглибити духовне життя семінаристів у бурхливих пособорових роках. І це здійснилось саме у 1968 році, коли деяких невідповідних кандидатів до духовного стану треба було усунути (6), а інші, не відчуваючи справжнього покликання, самі залишили Семінарію (10), тобто на 39 студентів залишилося 23 у Семінарії. Це показала річ нормальна у житті різних Семінарій і Колегій, тож цю пробу мусіла пережити також Українська Папська Семінарія св. Йосафата в Римі. Знаючи добре про всі труднощі, що торкалися нашої Церкви і Семінарії, зокрема сам Святіший Отець Павло VI, через Секретаріят Стану й кард. М. Де Фюрстенберга, префекта Священної Конгрегації Східних Церков, в листі від 8 жовтня 1968 р., ч. 1192/65, скерованому до о. Єроніма Химія, ректора Колегії, передав цінні слова своєї заохоти, підбадьорення й окреме благословення і настоятелям, і всім семінаристам, поручаючи їм віддатись вправам побожності, студіям і зберіганню семінарійного ладу.

Дня 25 жовтня 1968 р., перший раз в історії нашої Церкви, з волі Св. Отця, о. монс. Юрій Милянник, колишній семінарист нашої Колегії (1932-1944), був номінований підсекретарем Священної Конгрегації Східних Церков. Тим самим йому доручена була безпосередня опіка над Східними Семінаріями в Римі, а отже й нашою. Монс. Юрій Милянник, походить з Перемиської єпархії; перебував у нашій Семінарії, досягнувши ступінь доктора з богослов'я і канонічного права. Деякий час був секретарем архієпископа Івана Бучка, згодом, упродовж 15-ти років, працював референтом у Священній Конгрегації Чернецтва. Та номінація — це вияв великої прихильності Святішого Отця до нашої Церкви серед її сучасного лихоліття. Своє урядування прийняв він 5 листопада т.р.

⁶⁹ *Хроніка Колегії*, VI, 1968, стор. 104-105.

Гості у храмовий празник св. Йосафата, 12.11.1968, між настоятелями і студентами.
 У 1-ім ряді зліва стоять: монс. прелат Ю. Миляник, підсекретар Конгр. Східних Церков, архисп.
 М.Бріні, секретар Конгр. С.Ц., кард. М. Де Фюрстемберг, префект Свяш. К. С. Ц., архисп. І.Бучко,
 монс. А. Ді Біаджьо.

Немалою сенсацією для української римської громади були короткі відвідини Владики Ісповідника Василя Гопка з Чехословаччини. Прибув він 9 грудня 1968 р. як турист на запрошення Апостольської Столиці, заявивши бажання, що хоче замешкати у монастирі Отців Василиян, де перебув до 23 грудня ц.р. На його привітання прибули до Риму єпископи: Степан Коцішко з Пітсбургу і Михайло Дудик з Пассайку, Августин Горняк, ЧСВВ, з Лондону. Коли згадані владыки складали свої візити, то були також і в нашій Семінарії, бо деякі з них її випускники. 14 грудня ц.р. прибув до Риму теж і єп. Микола Дудаш, ЧСВВ — тепер голова Конференції Мадярських Єпископів ⁷⁰.

З початком 1969 р., дня 14 лютого, в Римі відзначувано 1100-річчя смерті св. Кирила, апостола слов'янських народів. На гріб св. Кирила, який знаходиться у підземеллях базиліки св. Климентія Папи, прибула дуже велика прочанська валка з Чехії та Словаччини, головно з Пряшівщини, зі своїми єпископами й духовенством. У цих святкуваннях брали живу участь студенти нашої Колегії й уся українська римська громада ⁷¹.

Цього року започатковано нову практику в нашій Семінарії відносно реколекцій, які досі відбувалися з початком академічного року. Тепер заплановано робити їх в часі великого посту. Рації були такі, що в тому часі всі студенти є в Семінарії, втягнені в семінарійний лад, посні богослужби настроюють більше до призадуми над собою. Зближаючись до закінчення академічного року, студенти більш серйозно призадумуються над своїми дальшими студіями і покликанням взагалі. Тому такі духовні вправи заплановано у п'ятий тиждень великого посту з закінченням у квітну неділю. Ця практика зі зміною часу, тобто на перший тиждень великого посту, дуже успішно вдержується дотепер у нашій Семінарії ⁷².

В Колегії, після віднови церкви, прийшла черга того ж року саме у повеликодній час зачати оновлення і поширення приміщень для Сестер Служебниць, які від 1932 року ведуть з повною 'посвятою кухонну і домашню послугу Семінарії. Всі ці праці в нашій Семінарії велися за старанням о. віце-ректора та фінансовою щедрістю Священної Конгрегації. Для Сестер замінено спільну спальню та приміщення на 6 поодиноких кімнат зі своїми умивальниками і теплою водою, зі спільним

⁷⁰ *Хроніка Колегії*, VI, 1968, стор. 173.

⁷¹ *Там же*, VI, 1969, стор. 186.

⁷² *Там же*, стор. 194.

центральною опаленням теплої води для пральні, кухні й кімнат.⁷³ При цій нагоді справлено також нову обстановку для усіх кімнат Сестер та рекреаційного сальону.

На інавгурацію всіх праць в приміщеннях Сестер прийшов, дня 1 липня ц.р., сам кард. М. Фюрстенберг, префект Священної Конгрегації Східних Церков в асисті свого підсекретаря, монс. Ю. Миляника, та монс. Е. Джіралдоне, генерального економа. Потім розпочалося відчищення головних коридорів Колегії та кімнат студентів.

Восени того ж року, 28 вересня, вся українська еміграція, тим більше римська громада, пережила пропам'ятну подію посвячення храму Святої Софії, що його довершив при співслужінні наших владик і численного духовенства Їх Блаженство Кардинал Йосиф Сліпий, Верховний Архієпископ Львівський. На посвячення прибули сотні наших вірних з різних країн нашого поселення. Прибув також Вселенський Архієрей Папа Павло VI, складаючи мощі Папи Климентія мученика на престолі новопосвяченого храму Божої Премудрости й уділяючи благословення усім присутнім. Того самого дня, пообідньою порою, відбулася велика святкова академія. Виконання її багатой програми тривало понад три години. З приводу святкувань посвячення собору Святої Софії і єпископських нарад деякі владика знову замешкали в нашій Семінарії. Був також на торжествах єп. В. Гопко, ісповідник віри Пряшівської єпархії з Чехословаччини, єп. Николай Дудаш з Мадярщини, єп. Крижівської єпархії Гавриїл Букатко з Югославії та всі наші владика з усіх теренів нашого поселення.

В 1970-му академічному році в Колегії налічувалося 20 студентів, які з запалом та посвятою верстали шлях свого студентського життя. Навчання перепліталося з різними святкуваннями і празниками, які часто звеличував своєю присутністю і принагідними проповідями похилий віком архипастир скитальців Іван Бучко, який від 1941 року безперервно перебував у Колегії як живий приклад молитви, муравлиної праці й самопосвяти для Церкви й Народу.

У пособоровому часі створилась у Римі Асоціація Ректорів виховно-духовних інституцій, тобто, Семінарій, Колегій та Виховних Інститутів для майбутніх душпастирів та священників. Час від часу відбуваються спільні сходи ректорів (а є їх понад 125), які разом простудіюють свої найбільше пекучі проблеми. І ось літописець Колегії віднотовує, під днем 20 травня 1970 р., що в «Домус Пачіс» відбулись цілоденні

⁷³ *Хроніка Колегії*, VI, 1968, стор. 198.

наради ректорів Семінарій і Колегій у Римі над проблемою «інтернаціонального життя і співжиття студентів теології у Римі та його впливу на них». Загальна думка була, що таке міжнародне співжиття студентів має позитивний вплив на їхнє дозрівання і виховання. Однак, завважається, що студенти з країн низького культурного рівня не доцінюють цього, бо не мають категорій розцінки. Завважається також, що на інших має воно поганий вплив, бо вони бачать тільки негативний бік деяких одиниць і цим бажають керуватись у себе вдома. Тому ректори погоджувалися в тому, щоб до Риму на теологічні студії висилати тільки вибраних студентів і переважно на теологічні, а не на філософічні студії; тим самим, щоб їх у Римі задовго не тримати, бо довгий побут їх відчужує від батьківщини і вони втрачають зв'язок зі своєю країною і обставинами її життя. Якщо завважається, що міжнародне співжиття в Римі має негативний вплив на даного студента, нехай ректор, порозумівшись з єпископом, не вагається негайно такого студента відіслати додому для його власного добра, не вважаючи це як кару⁷¹.

Дня 28 жовтня 1970 р. духовником у Колегії став о. Климентій Корчагін, новий консультор Головної Управи Василіянського Чину, заступаючи місце о. Родіона Головацького, який виконував ці обов'язки протягом восьми останніх років⁷². Як усі попередні, так і цей отець духовник з усім молодечим запалом і ревністю взявся до важкого завдання духовного формування майбутніх душпастирів Української Католицької Церкви, розкинутої по різних країнах західного світу. У першу чергу його обов'язком було щодня давати студентам пояснення Євангелієської Благовісті, над якою вони розважали, молились. Крім того, духовник давав щотижня окрему конференцію про побудову і розвиток духовного життя людини, а зокрема священика. Він проводив також щомісячну віднову духа, що переважно відбувалася кожної першої суботи місяця в пообідню пору. На ній складалось: мовчання, одна або дві конференції, сповідь і велика вечірня. Крім того духовник був завжди до диспозиції духовного проводу і сповідей усіх студентів і потребуючих. Притому духовник давав студентам домашні лекції про обряди і богослужбний типік. Допомігав викладами української мови та історії Церкви. Овочем його важливої муравлиної праці в Колегії була цінна книжка до розважань «Благовість Спасіння», роздумування над Євангелією, яка вийшла друком у 1975 році. Незважаючи на ці заняття.

⁷¹ *Хроніка Колегії*, VI, 1970, стор. 246.

⁷² *Там же*, стор. 259-60.

о. Климентій Корчагін використав вільні хвилини свого часу, щоб закінчити факультет Канонічного Права Східних Церков, обороняючи в 1975 році докторську працю « Про карне право Української Католицької Церкви » в Понтифікальному Інституті Східних Наук, яка появилася друком 1981 року.

В наступному 1971-му році відчищено і розмальовано їдальню та розвагові залі й приміщення студентів⁷⁶. В днях 12-15 травня 1971 р. відвідували Рим і перебували в нашій Семінарії два єпископи-номі. нати: Іван Стах і Василь Лостен, помічники Філядельфійського Митрополита. Вони відвідували Святішого Отця Павла VI, Священну Конгрегацію Східних Церков, Верховного Архієпископа Кардинала Йосифа, зробили чемностеву візиту архієпастирєві скитальців аєп. Іванові Бучкові та ректорові; також зустрічалися із студентами Колегії⁷⁷. Нові єпископи висловили найкращі враження зі свого короткого побуту в Семінарії та стрічі зі студентами.

Як іншими роками, також і цього року, студенти після Великодня відбули довшу, бо цілотижневу подорож до Сицилії на т.зв. Емаус з о. духовником Климом Корчагіном. На цю прогулянку студенти збирали фонди від кількох років, щоб оглянути історичні пам'ятники грецько-римської культур, що незагладно записалися в різних містах на острові Сицилія. Відвідали вони Месіну, Сиракузи, Агрідженто, Катанію, Таорміну; були при кратерах вулкану Етни, Салінунте, Палермо й інших місцевостях Сицилії. Студенти повернулися з такої прогулянки втомленими, але повними захоплення і гарних спогадів, які залишилися у них назавжди⁷⁸.

Дня 6 жовтня 1971 р. помер Умберто Спальянцані, наш довголітній сторож у віллі « Андрія » в Кастель Гандольфо. Був він тестем коменд. Василя Лосічка, секретаря владики Івана Бучка. Це була людина дуже чесна, працьовита, вповні віддана своїй праці; піклувався парком і віллею як своєю власною хатою. Похорони відбулись 8 жовтня т.р. у тамошній каплиці. У похоронах брали участь настоятелі, студенти та ближча родина покійного.

В новому академічному році 1972 в Семінарії налічувалось 25 студентів, з яких: 7 були новоприбулі: 3 з Бразилії, 1 зі Саскатуну (Канада) 1 зі Стемфорду (США), 1 з Австралії, 1 з Німеччини, практично, з п'ятох країн нашого поселення.

⁷⁶ *Хроніка Колегії*, VI, 1971, стор. 289.

⁷⁷ *Там же*, стор. 291-295.

⁷⁸ *Там же*, стор. 288.

З кінцем 1971 р., дня 23 грудня, Апостольський Престол прийняв резигнацію старенького вже 80-річного архипастиря скитальців, Івана Бучка, із становища апостольського візитатора для Українців у Західній Європі, назначуючи на це місце о. монс. шамбеляна Мирослава Марусина, тим-то наша Колегія і далі залишилась осідком Апостольської Візитатури. Того ж дня наші студенти, головню з Бразилії, раділи вісткою, що Святіший Отець Папа Павло VI підніс Апостольську Екзархію в Бразилії до Єпархії св. Івана Христителя в Куритибі для Українців, в особі преосв. Йосифа Мартинця, ЧСВВ, колишнього ректора нашої Колегії, та назначив йому єпископа помічника з правом наступства, Єфрема Кривого, ЧСВВ. Це один з перших єпископів української Церкви, якого хіротонію довершив Вселенський Архиперей Папа Павло VI, дня 13 лютого 1972 р., разом з іншими 19-ма єпископами в базиліці св. Петра в Римі. Співсвятителями від української Церкви були чотири ієрархи, а саме: митроп. Максим Германюк з Канади, архієп. Іван Бучко, апостольський візитатор, Йосиф Шмондюк, Стемфордський єпарх, із США, та Августин Горняк, ЧСВВ, апостольський екзарх у Великій Британії. У цій пропам'ятній події взяла участь уся українська римська громада включно до студентів нашої Семінарії. Богослужба ця тривала три і пів години, і була пересилана на хвилях Ватиканського Радіо в Україну з пояснюваннями наших спікерів, о. Софрона Мудрого та о. Родіона Головацького, ЧСВВ ⁷⁹.

Дня 22 лютого 1972 р. вітали ми в Римі нового визволенця зі Советської України, єпископа страдника Василя Величковського, ЧНІ, який вперше мав змогу прибути у Рим, до дому Святішого Отця, до свого Первоієрарха Кард. Йосифа, аєп. Івана Бучка, архипастиря скитальців, та стрінутися з усією українською громадою. Були це зворушливі дні нової стрічі, нових переживань для всіх студентів нашої Колегії, які мали змогу безпосередньо запізнатись зі страждальною нашою Церквою у такій її вибраній і визначній особі, якою був єпископ В. Величковський ⁸⁰. Після кількомісячного побуту в Римі виїхав він, у товаристві митр. Максима Германюка, ЧНІ, через Бельгію до Канади, дня 15 травня т.р.

Життя студентів пливло своїм звичайним руслом. На новий академічний рік прибуло 6 нових семінаристів, а від'їхало 7, чи то по скінченні студій, а чи з інших причин, тож і далі проживало в Колегії 22-ох студентів. В 1972 шкільному році за старанням о. віце-ректора Со-

⁷⁹ *Хроніка Колегії*, VI, 1972, стор. 325-27.

⁸⁰ *Там же*, стор. 334.

фрона та грошевою щедрістю Священної Конгрегації Східних Церков удалось набути нову обстановку до 24-ох кімнат студентів, яка складалася з нових ліжок, матраців, більшого і малого столика, шафи на одягу й окремої на книжки, малого столика біля ліжка та двох крісел. Набуто також нове устаткування для бюро ректора і віце-ректора. У цілій Колерії змінено нові електричні проводи та вставлено нові печі центрального ogrівання, до кухні й пральні та до купелевих приміщень студентів. Заінстальовано також три більші збірники для пального⁸¹.

Під датою 30.12.1972 року хронікар життя Колерії занотовує, що «Цього року перший раз дозволено семінаристам поїхати додому на Різдвяні свята. Поки що з великою резервою: кожний їде на власний кошт; має бути богослов; лише на відвідини батьків; головню ті, що від двох років не були на Різдвяних святах разом з батьками»⁸². Дозвіл цей зроблено особливо для тих студентів, що від довгих років перебували в Малій Семінарії і не мали змоги бути ні на Різдво, ні на Великдень разом з батьками і рідними вдома. На такі відвідини рідних також відносний єпископ має дати згоду для даного студента, про що студент своєчасно мусить подбати.

Дня 28 лютого 1973 р. зрезигнував, з причини поганого здоров'я, кард. М. де Фюрстенберг зі становища префекта Священної Конгрегації Східних Церков. Його заступив кард. Павло Філіппе, домініканець.

Дня 18 квітня ц.р. о. Єроніма Химія, ЧСВВ, ректора Колерії, Апостольська Столиця назначила консультором Священної Конгрегації Східних Церков.

Архипастир скитальців, аеп. Іван Бучко, як кожного так і цього року, незважаючи на ослаблення з причини недуги, для 22 квітня ц.р., на Великдень, торжественно відслужив архиєрейську Службу Божу, в якій взяла участь уся українська римська громада. З цієї нагоди невтомний Архипастир виголосив зворушливу, глибоко змістовну проповідь про любов до Церкви Христової і наших ворогів.

Дня 2 травня 1973 р. припадало 25-річчя священства о. прелата Мирослава Марусина, апостольського візитатора у Західній Європі, але святкове відзначення цього ювілею відбулося в Колерії св. Йосафата, де ювілят проживав від 1949 року аж до 13 травня ц.р., з участю впреосв. аеп. Івана Бучка, впреосв. архиєпископа Марія Бріні, секретаря Священної Конгрегації Східних Церков, о. прелата Ю. Милянника, під-

⁸¹ *Хроніка Колерії*, VI, 1972, стор. 358.

⁸² *Там же*, стор. 386.

секретаря цієї ж Конгрегації, та о. прелата Августина ді Біялжо, референта від справ української Церкви, о. Атанасія Великого, протоархимандрита Чину Отців Василіян та інших гостей⁸³.

При кінці того ж місяця травня з доручення Священної Конгрегації Східних Церков назначено апостольського візитатора для всіх Східних Семінарій і Колегій у Римі в особі о. Домініка Кальєсраса, Домініканця, грецького походження, довголітнього апостольського візитатора на одному з островів Греції. Його завдання – візитувати всі Семінарії й Колегії східних обрядів у Римі, що безпосередньо залежать від Священної Конгрегації Східних Церков, звітуючи про матеріальний і духовний стан членів у вищезгаданій Конгрегації. Існування і праця такого візитатора була дуже позитивною, бо він, крім особистої візити і розмов зі студентами і настоятелями, час від часу організував сходили усіх ректорів, на яких обговорювалися проблеми, які заторкували усі наші інститути. Головно працював він над усталенням спільного Правильника для Східних Семінарій і Колегій у Римі. Ця настійлива праця увінчалася успіхом аж в 1978 році, коли-то кард. Павло Філіппе, префект Священної Конгрегації Східних Церков, офіційно опублікував практичні напрямки й норми для всіх Східних Колегій у Римі «Orientamenti e Norme pratiche per i Collegi Orientali in Roma», Sacra Congregazione per le Chiese Orientali, Roma 1978.

Під час вакацій, уже від 1973 року, студент-богослов Петро Са-рапук, від кількох років головний бібліотекар у Колегії, взявся за дуже тяжку працю, тобто основного переорганізування розподілу її книжок, виготовлення нової класифікаційної системи та картотеки. Йому до помічі був молодий студент Михайло Михалисько. В загальному застосовано модерну децимальну класифікаційну систему т. зв. Дюї. Відокремлено періодичний фонд газет і журналів від книжкового фонду, як теж усунуено т. зв. « Мішелянеа » з нової класифікаційної системи та відокремлено останній відділ на т.зв. « Інші науки », щоб уможливити каталогування кожної книжки у властивому відділі. Таким чином створено шість підвідділів, щоб відповідно закаталогувати усі книжки нашого бібліотечного фонду.

Щоб колегійній, досить просторій, бібліотеці надати більш динамічного характеру й живучости, залишився у ній лише книжковий фонд, і то унікатів, який досягає понад 6 тисяч книжок, з відокремленими дуплікатами книжок для евентуальної виміни.

⁸³ *Хроніка Колегії*, VI, 1973, стор. 405-6.

Газети і журнали, в міру фондів, оправлено та приміщено в окремій для цього устаткованій залі. Для періодиків зарезервовано також окреме приміщення.

З головної бібліотеки виділено фонд т.зв. «Довідкових книжок», тобто книжок, які постійно уживаються при науковій праці, як словники, енциклопедії, календарі тощо. Тому влаштовано окрему залю виключно для переховування таких книжок «Довідкової Бібліотеки». Рідкісні книжки перенесено до архіву Ректорату⁸⁴.

Того ж 1973 року, за старанням о. віце-ректора С. Мудрого та щедрістю Апостольської Столиці, проведено у Семінарії основні реставраційні роботи. Вставлено новий ліфт; поширено подвійно збірники на воду; затягнуто нові електричні проводи в домі та головні каблі; побілено усі приміщення студентів, кухні та коридори; вставлено нові замки до всіх дверей -- понад 150.

У вересні т.р. Священна Конгрегація Східних Церков потвердила о. Єроніма Химія, ЧСВВ, на друге п'ятиріччя у виконуванні обов'язків ректора. Того ж року прибуло до Колегії 19 нових семінаристів, з яких один на теологію і вісімнадцять на перший рік філософії. Чотирнадцятьох прибуло з Малої Семінарії св. Йосафата в Римі, так що число усіх семінаристів досягло тридцять шість.

Дня 17 грудня 1973 р. помер на 91 році життя кардинал Амлето Чіконьяні, Секретар Стану Ватикану. Був він великим приятелем українців: лагодив справи нашої Церкви в часі будови нашої Колегії, будучи асесором у Священній Конгрегації Східних Церков, опісля як довголітній апостольський делегат у США, пізніше як префект Священної Конгрегації Східних Церков і, врешті, як Секретар Стану. Він полагоджував активно справу визволення Верховного Архієпископа Йосифа Сліпого з заслання в далекій Мордовії – в Союзі Радянських Союзів у 1963 році. Кард. А. Чіконьяні був також приятелем Василіянського Чину. Ознайомившись з ліквідацією його на Україні й частими нападами на нього у советській, а чи й закордонній пресі, одного разу висловився дослівно так: «Українська Церква існує і розвивається у великій мірі завдяки Василіянському Чині. Тому, хто руйнує Чин, руйнує Українську Церкву»⁸⁵.

Під кінець того ж 1973 року переведено також у діло довгоплянвану спільну «*коляду*», на яку зібралися всі Українські Спільноти у

⁸⁴ *Хроніка Колегії*, VI, 1973, стор. 412-13.

⁸⁵ *Там же*, стор. 434.

Римі. Ініціатором такої «спільної коляди» був о. Атанасій Великий, ЧСВВ, довголітній віце-ректор, опісля проректор, врешті протоархимандрит Чину св. Василя Великого. Досі студенти Колегії, Малої Семінарії і Василянської Обителі під час Різдвяних свят ходили з колядою по різних наших осередках в Римі, яких було шість і більше. Це було пов'язане з труднощами подорожі й постійного триденного чекання на колядників. Тому виникла ідея більш практичної і загальної родинної стрічі всієї української спільноти на спільну «коляду», яку заплановано робити наперемінку в наших більших осередках і домах, Великої і Малої Семінарії, а чи в одному з Куріяльних домів. При цій нагоді обдаровувано подарками колядників, головно студентів, а для гостей приготувалося спільну різдвяну закуску. Перший вечірок спільної колядки випав дуже гарно, збільшив святкову атмосферу, бо зібрав майже двісті осіб нашої української римської спільноти, ніби в одну родину, яку очолив знемощений уже архипастир скитальців, архієпископ Іван Бучко, разом із протоархимандритом Отців Василян, о. Атанасієм Великим⁸⁶.

Дня 18 березня 1974 року відбулося офіційне започаткування праць Папської Комісії для підготовки нового кодексу для католицьких Церков східних обрядів. Членами Комісії від української Церкви були: митроп. М. Германюк з Канади, митроп. Амбросій Сенишин з Філадельфії, архієп. Г. Букатко; та консульторами: єп. А. Сапеляк, СДБ, о. Атанасій Великий, протоархимандрит ЧСВВ, о. Софрон Мудрий, ЧСВВ, віце-ректор Колегії і професор права в Папському Інституті Східної Теології, о. д-р Роман Даниляк, канцлер Торонтонського єпископа. Праці Комісії розпочалися торжественною св. Літургією у Сикстинській Каплиці, яку відправив сам Папа Павло VI при співучасті студентів і настоятелів всіх Папських Східних Інституції і Семінарій у Римі.

З цієї нагоди, дня 23 березня т.р., у нашій Колегії відбулась ділова стріча членів і консульторів Папської Кодифікаційної Комісії⁸⁷.

Студенти Колегії в особливий спосіб відзначили, 9 травня т.р., святковою академією 350-річчя мученицької смерті св. священномученика Йосафата, Покровителя Семінарії. В цій академії взяла участь вся українська римська громада та деякі запрошені гості.

У зв'язку з браком помешкань для бездомних, а головно людей, що з убогих гірських сіл стягаються до міст, особливо ж до Риму, шу-

⁸⁶ *Хроніка Колегії*, VI, 1973, стор. 436-37.

⁸⁷ *Там же*, 1974, стор. 444.

кати праці й прожитку, часто траплялося, що такі бездомні групово окупували опорожнені інститути чи вільні помешкання городян, а опісля тяжко бездомних усунути. Так протягом кількох тижнів бездомні займали базиліку св. Павла. Були і подібні намагання зайняти опорожнені Семінарії. Ця можливість загрожувала також і нашій Колегії. Тому Настоятелі рішили поставити сильнішу залізну огорожу на фронті Колегії. При цій нагоді змінено нові входові двері.

Після 40-річного вживання показалося також необхідним змінити всю підземельну водопровідну сітку ogrівальної системи дому, що зайняло кілька місяців праці й потребувало немало капіталу, що, в свою чергу, покрила Апостольська Столиця.

Під кінець цього шкільного року, ще одна несподіванка стрінула нашу Колегію, а саме, дня 2 липня впреосв. архиєпископ Маріо Бріні, секретар Священної Конгрегації Східних Церков, у супроводі прелата монс. Ді Біяджо, відпоручника для справ нашої Церкви, прибувши перед обідом до колегійної церкви, в присутності впреосв. асп. Івана Бучка, о. протоконсультора Павла Миськова, о. Ісидора Патрила, генерального секретаря ЧСВВ, та Генеральної Управи Сестер Службниць, перечитав дві номінаційні буллі, проголошуючи о. Єроніма Химія, дотеперішнього ректора Колегії, єпископом новоствореної Нью-Вестмінстерської єпархії у Бритійській Колюмбії, Канада; та о. прелата Мирослава Марусина — єпископом Апостольської Візитатури для Українців в Європі. Радість зі смутком обнялась, коли ми, жителі Колегії, стали перед фактом, що так несподівано тратимо нашого дотеперішнього дорогого о. Ректора.

З днем 6 липня т.р. провід Колегії доручено дотеперішньому віцекректорові о. Софрону Мудрому, ЧСВВ, аж до нового назначення.

У празник св. Володимира Великого, дня 28 липня 1974 р., в колегійній церкві відбулась хіротонія єпископа Мирослава Марусина, яку довершив сам архиєпископ скитальців, асп. Іван Бучко, із співсвятителями: єп. Володимиром Маланчуком, ЧНІ, апостольським екзархом Українців у Франції; єп. Плятоном Корниляком, апостольським екзархом Українців у Німеччині; єп. Августином Горняком, ЧСВВ, апостольським екзархом Українців у Великій Британії; єп. Йоакимом Сегеді, єпископом помічником Крижівської Єпархії; єп. Васи́лем Крі́стра, апостольським візитатором для Румунів. У цьому торжестві взяла участь уся українська римська громада та багато запрошених гостей.

Протягом двох днів спільнота Колегії й знайомі прощали дотеперішнього свого ректора, єпископа номіната Єроніма Химія, який дня 31 липня, після вісьмох років виховної ректорської праці, виїхав

Єпископські свячення о. Мирослава С. Марусина в церкві колегії св. Йосафата - 28.7.1974.

до Канади. У пособорові часи виховна праця о. ректора Химія була дуже складною і тяжкою. У той час взагалі, а в Римі зокрема, багато Семінарій лишилось напів або зовсім порожніми. Продумувано різні реформи та експерименти семінарійного ладу і способу навчання. Роблено різні заходи про зміну настоятелів і т.п. Все-таки о. ректор Химій при своїм духовнім виробленні, душпастирській і академічній підготовці та великій апостольській ревності, зумів щасливо перевести кораблик Української Великої Папської Семінарії у Римі через найбільш розбурхані хвилі пособорових часів для Церкви Христової взагалі, а для нашої зокрема.

У нашій Колегії в загальному збережено лад, вдержано молитовний настрій і духовні вправи. Подавано студентам правильно доповнюючі домашні курси про обряди, типік, богослужби: про історію Української Церкви та навчання дяківки — церковного співу. В міжчасі о. ректор Єронім Химій у 1968 році опублікував свою цінну докторську працю з канонічного права про «Юридичну постать і повновласті Верховного Архієпископа в існуючому канонічному праві», яку оборонив на Лятеранському Університеті 1966 року.

Дня 5 вересня 1974 р., офіційним листом з Священної Конгрегації Східних Церков, назначено о. Софрона Мудрого, ЧСВВ, ректором Української Папської Колегії св. Йосафата на найближче п'ятиріччя.

У цьому ж вакаційному часі, такому багатому на різні події, долучилася ще і та, що в суботу вечером 21 вересня, цілком несподівано, у великій спокої, свідомості й молитовному настрої упокоївся в Бозі архипастир скитальців і довголітній житель Колегії (1941-1974), аєп. Іван Бучко, на 83-му році свого життя і невтомного 45-річного архієрейського служіння. До 25 вересня тлінні останки Покійного, бл.п. владики Івана, перебували у колегійній церкві, де постійно відправлялися заупокійні моління єпископів і священників, які прибули на похорон. Після замкнення домовини, труну покійника перевезено до храму Святої Софії на Бочча, де, наступного дня, 26 вересня, Верховний Архієпископ Кард. Йосиф, разом з митр. Максимом Германюком, ЧНІ, митр. Амвросієм Сенишином, ЧСВВ, єп. Йосифом Шмондюком, єп. Іваном Прашком, єп. Володимиром Маланчуком, ЧНІ, єп. Августинном Горняком, ЧСВВ, єп. Василем Лостеном, єп. Єфремом Кривим, ЧСВВ, і єп. Мирославом Марусином відправили св. Літургію та заупокійні богослужби, склавши тлінні останки Покійника до підземельної крипти храму.

У жовтні того ж року прибуло десять нових студентів, так що число всіх семінаристів на академічний 1974/75 рік досягло 39 осіб.

У новому академічному році, в узгодженні зі студентами, зроблено розклад обов'язкових домашніх курсів, яких наші студенти не беруть в університеті. У програму курсів Колегії ввійдуть: 1. Пояснення богослужень: вечірня, повечір'я, північня, утрєня і часи, які викладає звичайно духовник Колегії; 2. Пояснення обрядів наших богослужб і уділювання св. Тайн, які викладає влади́ка Мирослав Марусин; 3. Історію Української Церкви і 4. Гомілетику - Проповідництво викладає о. Софрон Мудрий, ректор Колегії; 5. Церковний спів викладає о. Дам'ян Ференц, ві́це-ректор.

Лекції звичайно відбуваються перед полуднем кожного четверга, що є вільним від університетських викладів. В загальному всі курси мусять бути вичерпані на протязі п'ятьох років, коли-то студенти кінчають факультет теології. З вислуканих курсів студенти обов'язані кожного року скласти відповідні іспити.

Похорон влади́ки Івана Бучка в колегійній церкві 24.11.1974.

9. ЮВІЛЕЙНИЙ РІК – 1975

1975-ий рік був проголошений Папою Павлом VI «Святим Ювілейним Роком», який відбувається з часів (1300 р.) середньовіччя що 25 років. Такий «Ювілейний» рік стягає до Риму мільйони католицьких прочан, які обов'язково відвідують чотири головні базиліки Риму, тобто: св. Верховного Апостола Петра, св. Павла, Пречистої Діви Марії, званої «Santa Maria Maggiore», та св. Івана Христителя, т.зв. Лятеранум. Під час Святого Року відчиняють ювілейні двері у згаданих базиліках, які звичайно є замуrowані. Саме через ці двері проходять молільно прочани ювілейного року, вимолюючи окремих благодатей та осягаючи повний відпуст.

У цьому академічному році, для кращих духовних взаємин і діалогу зі студентами, о. ректор намітив особисто провести щомісячну онову духа, даючи по дві конференції. Крім того, з початком і кінцем навчального року, проведено довшу особисту розмову кожного студента з о. ректором Колегії, щоб краще пізнати потреби, побажання, а чи звернути увагу на недоліки, недомагання кандидатів, майбутніх священників Христових.

Життя Колегії пливло далі своїм руслом. Крім щоденного ладу духовних вправ, богослужб, навчання в університеті, студенти пробували часто своїх спортивних та мистецьких сил. Ось аматорський гурток, що діє при колегійній «Читальні», дня 19 січня, дав дуже гарну свою прем'єру комедії «Прийшов мільйон». У ній взяли участь члени всіх наших римських спільнот, як настоятелі й студенти Малої Семінарії, о. Атанасій Великий, протоархимандрит, зі студентами Василіянської обителі, о. Родіон Головацький, ЧСВВ, керівник Українського Відділу Ватиканського Радіо, Генеральні Управи зі Сестрами Службеницями й Василіянками. Цей театр мав такий успіх, що аматорський гурток мусів повторити свою постановку «Прийшов мільйон» ще раз дня 21 січня, щоб мали змогу побачити його всі ті, що попереднього разу були перешкоджені.

У пам'яті студентів Колегії лишився незабутнім вечір 21 січня 1975 р., коли-то капітульні делегатки Сестер Службениць з Бразилії розгорнули перед нами церковно-культурні надбання наших поселенців у Бразилії. Того вечора висвітлювали вони кілька сотень мистецько зроблених прозірок з різних церков, станиць, домів й місійної праці Отців Василіян і Сестер Службениць у Бразилії. Це перший раз ми мали змогу зблизька запізнатися з таким великим духовим надбанням українських поселенців у Бразилії.

Не залишали студенти своїх традиційних прогулянок на сніг. Цього року, вже другу з черги, зробили вони дня 22 лютого, але у нове місце на Camprodatino, де гори височать понад 2000 м. і снігу багато. Дехто зі студентів, головню з Бразилії, уперше мали змогу любитися красою снігу і буревію, який зірвався того дня під вечір.

Дня 24 лютого ц.р., цікаву і цінну конференцію для студентів дав владика Андрій Сапеляк, СДБ, апостольський екзарх Українців в Аргентині, змальовуючи у живих красках життя наших поселенців в Аргентині та місіонерську працю нашої Церкви поміж ними. Владика Андрій заохочував молодих студентів, колишніх своїх вихованців Малої Семінарії, до місіонерської праці в Аргентині.

У Ювілейному Році через Рим проходили безнастанно численні прочани. Так і 5 березня мали ми змогу стрічати групу понад 250 русинських прочан Пітсбурзької Митрополії у США, які прибули до Риму під проводом свого митрополита Стефана Коцішка, колишнього студента нашої Колегії, в супроводі своїх трьох Владик — єп. Івана Біляка, єп. Михайла Дудика та єп. Еміліяна Михалика — і 20-ки священників. Для відзначення 50-річчя Русинської Церковної Провінції у США у Ювілейному Святому Році вишезгадані прочани влаштували в Римі спільний вечір, в якому брали участь представники майже всіх українських установ у Римі. При цій нагоді можна було відчутти церковно-народну близькість наших закарпатських братів, яких доля занесла за безмежні океани.

День 5 квітня ц.р., дав змогу нашим студентам, побачити, хоч частково, сучасну культуру України, що її впродовж чотирьох днів у різних театрах міста Риму показував заслужений танцювальний ансамбль України «Золотий Ятран», під проводом головного артистично-хореографічного директора Анатолія Кривогіжа, музикального директора Миколи Кваші та хореографа Василя Босого. Програма ансамблю охопила народні хороводи, танці, звичаї і строї всіх областей розлогої України, які мінялися при кожному номері балету. Найболючішим було те, що унеможливленою стала найменша стріча артистів з публікою поза виступом на сцені, на що найбільше жалілись наші студенти, які не могли особисто скласти своїх вітальних молодим артистам з України.

Як кожного, так і цього року доводилося студентам Колегії часто відправляти богослужби в нашому обряді у різних церквах Риму. Так ото, дня 19 квітня ц.р., в залі при церкві «Санта Марія сопра ля Мінерва» відкрито «Виставку Мовчазної Церкви». Тривала вона місяць. Розпочато її конференцією і Службою Божою, яку відправив у базиліці владика Мирослав Марусин, апостольський візитатор Українців у За-

хідній Європі. Співслужителями були: ректор Великої Семінарії о. Софрон Мудрий, ЧСВВ й о. Альойзій Глинка, францісканець. Святу Літургію співали семінаристи Колегії св. Йосафата. Виставку про переслідувану Церкву зорганізував «Комітет молоді в обороні родини». У просторій залі вивішено фотографії з кожної країни, де католицьку Церкву криваво знищено. Її відвідали сотні тисяч народу⁸⁸.

Для відзначення Святого Ювілейного Року студенти Семінарії просили мати змогу протягом усього місяця травня, замість вечірніх молитов, після короткого відпочинку, в год. 20.45, щодня відправити повний молебень до Матері Божої, щоб вимолити в Богоматері потрібних ласк для страждальної нашої Церкви в Україні та в розсіянні на чужині. Цей гарний звичай, що його започатковано з 1 травня 1975 р. триває ще досі.

Дня 12 липня цього ж Ювілейного Святого Року, студенти Колегії і вся римська українська громада стали учасниками архиєрейської св. Літургії, яку відправив верховний архиєпископ львівський, кардинал Йосиф Сліпий, при співучасті 14 єпископів Української Католицької Церкви у вільному світі, сотні священників і майже 3.000 прочан з різних країн нашого поселення: Америки, Англії, Австралії, Австрії, Аргентини, Бразилії, Канади, Німеччини, Франції, Швейцарії, Югославії. Службу Божу відправлено над гробом Верховного Апостола Петра на головному Папському вівтарі, званому «Конфесіоне» в базиліці св. Петра⁸⁹.

Майже кожного дня упродовж тижня у колегійній церкві прочани, разом зі своїми владиками, отцями парохами, відправляли святі Літургії, а чи й інші богослужби, відвідуючи при цій нагоді приміщення Колегії, її бібліотеку тощо.

В цьому ж році закінчено перебудову нашої кухні; головню перероблено її долівку, вставлено нову кухню на газ, нові водопроводи та всю обстановку.

3 новим академічним 1975/76 роком — в Колегії було 30 студентів — які, дня 29 листопада, під проводом настоятелів і владики Мирослава Марусина, апостольського візитатора Українців у Західній Європі, та Сестрами з кухні відбули спільну прощу до базиліки св. Петра з нагоди Святого Року. Від головних сходів усі процесійно вирушили до святих дверей. Владика Мирослав і священники у ризах, а сту-

⁸⁸ *Хроніка Колегії*, VII, 1975, стор. 18.

⁸⁹ *Там же*, стор. 28-29; «Християнський Голос», ч. 31 з 3 серпня 1975 р.

денти в рясах і нарядниках, несучи великий дерев'яний хрест, вирушили до святих дверей базиліки, де владика прочитав молитву Святого Року, а тоді, співаючи молитву *Отче наш* і *Вірую*, процесійно пройшли головною навою базиліки до престолу над гробом св. Петра апостола, де знову проказали відповідні молитви. Опісля всі процесійно перейшли до престолу св. Василія з мощами св. Йосафата, де й відспівали молебень до св. Мученика за єдність Церков.

Дальші три головні базиліки Риму відвідали студенти з настоятелями і владикою Мирославом Марусином, дня 13 грудня — у Санта Марія Маджоре, відправляючи молебень до Матері Божої; у Лятерані — молебень до Христа Чоловіколюбця; у базиліці св. Павла — молитвою Святого Року закінчено ювілейну прощу.

У ніч святого різдвяного вечора Папа Павло VI, в год. 23.30 зачинив Святі Двері Ювілейного Року, які відчиняє знову за 25 років — в базиліці св. Петра. Цю церемонію пересилали по телебаченні у 40 країнах світу. В год. 24-ій Папа Павло VI відслужив св. Літургію на площі св. Петра, у якій взяло участь понад 100.000 вірних, незважаючи на дошкульний холод.

1976 рік поплив своїм руслом семінарійного життя серед молитви, богослужб, навчання й іспитів. Без важливіших подій наближались студенти з жителями Колегії до Великодня. Під час Великого посту, перед Квітною неділею, студенти зробили свої річні 5-денні духовні вправи, які в цьому році проводив о. Роман Кравець, ЧСВВ. У великий четвер, дня 15 квітня, по обіді, о. ректор поїхав до базиліки св. Івана Лятеранського, де Папа Павло VI, під час Літургії, умивав ноги студентам, представникам 12 римських Семінарій, з яких 10 східних і 2 латинських. Студентів Семінарій східних обрядів приводив до Папи о. Софрон Мудрий, між якими від нашої Семінарії був Дмитро Паньків. Папа, обмивши ноги кожному, зворушливо цілував їх.

Після великодня, дня 29 квітня, аматорський гурток студентів дав гарну виставу «Злодій в хаті», яку здійснили: Петро Костюк, Степан Макар, Павло Лунів, Василь Завірюха, Володимир Човс, Константин Саймон і Сергій Гриневич. Такі виступи завжди стягали широку публіку нашої римської громади, а саме: Настоятелів і студентів Василіянської обителі, Малої Семінарії, Сестер Василіянок, Служебниць та Святої Анни. Виконано її на високому мистецькому рівні, тому довелося повторити її вдруге, дня 2 травня, в неділю Мироносиць, головню для тих, які не мали змоги взяти участі передше.

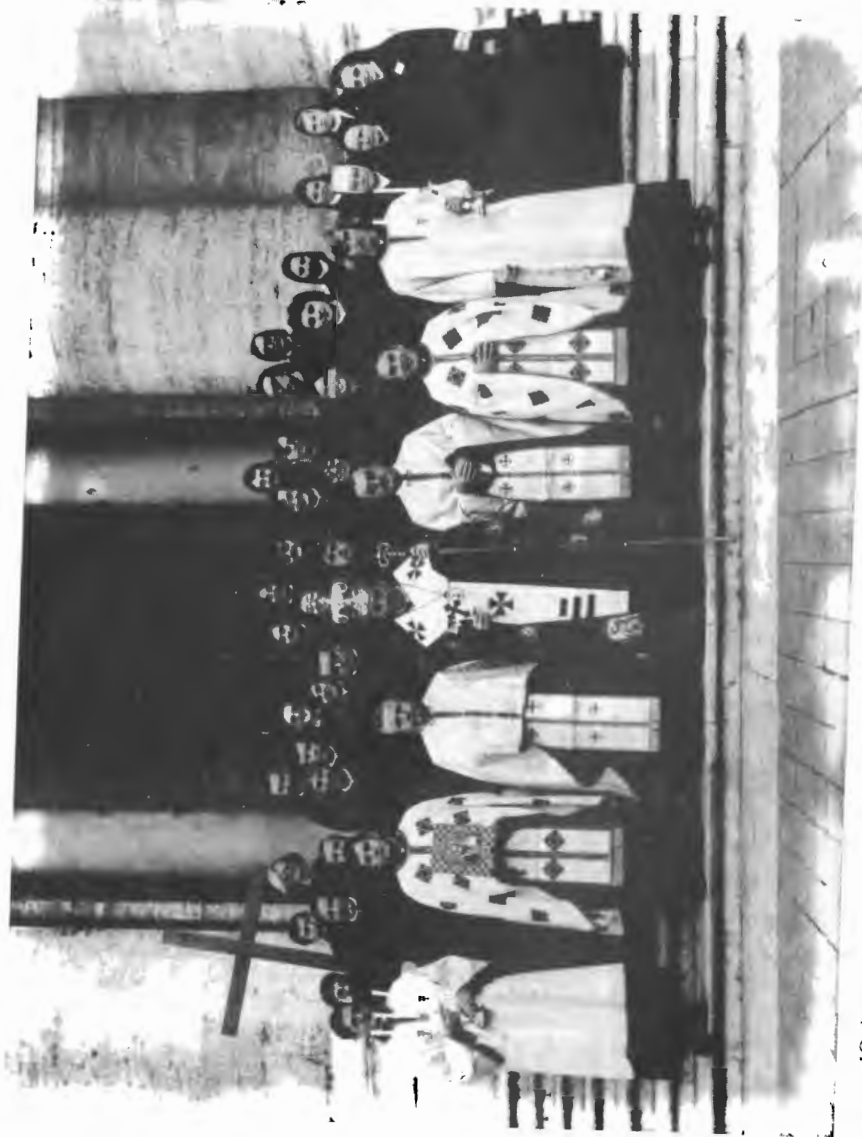
Дня 29 травня, всі жителі Колегії вибралися до Кастель Ґандольфо, де у каплиці вакаційної віллі «Андрія» владика Мирослав з отцями

настоятелями відправив св. Літургію і молебень. Під час молебня до Матері Божої посвяtilи запрестольну мозаїкову ікону Матері Божої, яку пожертвував проф. Уго Мацей з Петрасанта, знайомий о. ректора та великий приятель українців. З цієї нагоди у віллі відбулася спільна « шураска ».

У цьому році відбулася також Генеральна Капітула Чину Василіян св. Йосафата, де, дня 12 липня, обрано нову управу, в склад якої вдруге увійшов о. Клим Корчагін, духовник Колегії, якого замінив попередній духовник о. Родіон Головацький. Отець Родіон, крім обов'язків керівника Українського Відділу Ватиканського Радіо, вдруге прийнявся духовного служіння для виховання молодих кандидатів до священства. Маючи довгий досвід семінарійного життя, яке зачав був ще у Львівській Духовній Семінарії (1937-1939), опісля продовжував у Римській Семінарії св. Йосафата, де у повоєнних часах кінчав теологічні студії, здобуваючи ступінь доктора богословських наук (« Про Віленську Семінарію »). Вступаючи до Чину Отців Василіян у 1951 р., трудився він як місіонер між нашими поселенцями в Аргентині між роками 1951-1959. В Буенос Айресі опубліковано його аскетичні писання: « Борець Христа » (1956), своєрідне святовасиліївське « Наслідування Христа », і « Оновлення душі » (1957), збірку реколекційних повчань. До Риму приїхав 1959 р. і був вікарієм дому Головної Управи Чину (1959-1963). Восени 1963 р. доручено йому обов'язки духовника Колегії й, одночасно, керівництво Українського Відділу при Ватиканському Радіо.

У Колегії о. Родіон продовжив з повною ревністю і посвятою працю попередніх духовників, даючи раз у тиждень духовно-аскетичну конференцію, та три рази в тиждень думки для медитацій, які подається після ранішніх молитов. До того взявся він ревно викладати предмет « Пояснення Богослужень »: Вечірні, Повечір'я, Північні, Утрені, Часів. Ці виклади появилися спершу циклоstileво, а опісля друком у збірці Української Духовної Бібліотеки, видавництва ОО. Василіян, « Пояснення Богослужень », Рим 1979 року. У першому періоді свого духовного служіння в Колегії (1963-1970), о. Родіон з великим старанням зладив « Молитовник Семінариста », що вийшов друком накладом Священної Конгрегації Східних Церков, Рим 1965 року.

З замітніших новостей колегійного життя була ще й та, що 1976-го року, перший раз за всю історію нашої Колегії, на Різдвяну Святвечерю разом зі студентами були запрошені гості кількох українських родин чи саїтних осіб, що живуть у Римі. Маленькі діти, своїми дзвінками голосочками і метушнею надавали Святвечорові родинної атмосфери

Ювілейна проща жителів колегії з нагоди Святого Року у базиліці св. Петра, 29.11.1975 р.

Хор студентів у церкві віллі « Андрія » у Кастель Гандольфо з нагоди звукозапису акафістів до Христа і Богородиці. Травень 1978 р.

і настрою. Цей гарний звичай української гостинності, головню в обставинах чужини, зберігся надалі у нашій Колегії.

Наприкінці минулого і з початком того ж 1977 року побував у Римі, разом з дружиною і донькою, талановитий режисер-артист Леонід Юхименко Олексійчук, уродженець Кам'янця-Подільського, емігруючи з Советського Союзу. Він — людина повна енергії й ініціативи, виявив свою готовість у вільні хвилини послужити талантом своєї дикції й вимовности. Тому ректор Колегії о. Софрон запропонував йому здійснити звукозаписи в студії Ватиканського Радіо текстів Святого Письма — Біблії, які могли б послужити для радіопересилань, а чи й приватного слухання, на що він радо погодився. Крім того, Леонід дав для студентів Колегії ряд лекцій про техніку мистецького читання і вагу правильної вимови слів і їх наголошування, що послужило дуже слухачам, майбутнім проповідникам. Незабаром полишив він Рим, виїжджаючи вже 15 червня т.р. до Канади.

Перед вакаціями, дня 18 червня т.р., Його Святість Папа Павло VI назначив єпископа Мирослава Марусина, який перебуває в нашій Колегії, заступником голови Папської Комісії для перевірення « Кодексу Канонічного Права » Східних Церков. Це ще одне відзначення для нашої Церкви з боку Апостольської Столиці.

При кінці червня т.р., за дозволом Священної Конгрегації Східних Церков, Сестри Василіянки розпочали у нашій Колегії свою другу Римську Капітулу, в якій взяли участь 34 делегатки, що прибули з Америки, Аргентини, Австралії та Європи. Капітульні праці Сестер тривали до 25 липня 1977 року.

Восени того ж року прибули дві нові Сестри Служебниці: Тереса Лукович і Ірина Козій, з Польщі, щоб прийняти провід семінарійної кухні. Так ото безперервною збереглась стара традиція, що адміністрацію кухні й ризниці Колегії ведуть Сестри Матерньої Провінції з рідного краю.

У днях 30 вересня і 2 жовтня відбулися у Римі особливі відзначення Ювілею 85-річчя життя і 60-річчя священства Їх Блаженства Кардинала Йосифа. З цієї нагоди у Колегії вітали ми наших владик: митрополита Максима Германюка, ЧНІ, з Вінніпегу, новоназначеного митрополита Йосифа Шмондюка з Філядельфії, єпископа Ніля Саварина, ЧСВВ, єп. Андрія Роборецького, єп. Івана Прашка, єп. Ярослава Іабра, єп. Платона Корниляка, єп. Ісидора Борецького та інших.

Упродовж місяця жовтня відбувався у Римі Папський Синод, в якому брали участь від Української Церкви її митрополити: Львівський, Вінніпегський і Філядельфійський, а від Русинів — Пітсбурзький, Сте-

В оновленій кухні колегії стоять зліва: о. С. Мудрий, ректор, с. І. Козій, с. С. Мудра, п. А. Копполелла, о. Д. Ференц, о. К. Суботніцька, с. К. Солободян, єп. А. Інноценті, єп. М. Марусин, с. П. Шеремета, монс. А. Ді Бяджьо, с. Т. Лукович.

фан Коцішко. Саме наша Колегія була місцем їхньої частої стрічі та спільних нарад.

А семінарійне життя проходило звичайно у скромній колегійній родині 24 студентів.

1978 рік приніс несподівано зміну Римського Понтифікату, коли-то, дня 6 серпня, помер Папа Павло VI, великий подвижник Вселенського Собору Ватиканського II та місійних подорожей у широкий світ. Ті, що залишилися в Колегії під час вакацій, мали змогу бути учасниками величавих похоронів покійного Папи Павла VI, які відбулися 12 серпня ц.р. перед базилікою св. Петра у співслуженні 115 кардиналів, що при-

були на «Конкляве», і понад 300 тисяч народу. Були й представники від 56 народів і держав світу. Українську Церкву заступав кард. Йосиф, Верховний Архієпископ, єпископ Августин Горняк, ЧСВВ, апостольський екзарх з Англії, та єпископ Мирослав Марусин, апостольський візитатор у Західній Європі. По трьох тижнях після похорону Папи Павла VI, у першому дні «Конкляве», дня 26 серпня 1978 р., після вечірнього голосування о год. 19.15 проголошено вибір нового Папи. Став ним кардинал-патріарх Венеції, Альбін Лючані. Прийняв він ім'я Іван-Павло I з виразною програмою майбутньої діяльності: йти середньою дорогою між Іваном XXIII і Павлом VI, тобто дорогою «Доброго Пастиря».

У зв'язку з новими подіями у Римі нашу Колегію знову зачали відвідувати гості та прочани, головню ж владики. Дня 2 вересня приїхали до нас митрополит Йосиф Шмондюк з Філядельфії та владика Василь Лостен, щоби взяти участь у першій урочистій св. Літургії, яку відправив Його Святість Іван Павло I. Він не носив більше папської тіяри і не дозволив нести себе на лектиці; також усунув церемонію «інтронізації» Папи. Через три дні, 5 вересня ц.р., під час авдієнції у Його Святости Івана Павла I, помер нагло на серцевий припадок преосв. Никодим, Ленінградський митрополит і голова делегації Московського Патріархату на похорони Папи Павла VI й інтронізацію нового Папи. Вселенський Архієрей в останній хвилині дав йому ще розрішення і так напутив його у вічність.

Того ж самого місяця, дня 28 вересня, помер несподівано вночі на серцевий припадок також Папа Іван Павло I, якого понтифікат тривав усього 33 дні — від 26 серпня до 28 вересня 1978 р.

Дня 4 жовтня ц.р. відбулися похоронні богослужби й обряди бл. п. Папи Івана Павла I, в яких взяли участь від української Церкви, крім Кардинала і Верховного Архієпископа Йосифа, митрополит Філядельфійський Йосиф Шмондюк, єп. Ярослав Чікагський, єп. Василій Стемфордський, єп. Єронім Нью-Вестмінстерський з Канади.

Через неповних два тижні, дня 16 жовтня 1978 р., обрано нового Папу в особі Карл. Карла Войтили з Кракова. Він прийняв ім'я Івана Павла II. Торжество «введення у сан» новий Папа відбув разом з Літургією на площі св. Петра, дня 28 жовтня, де було подад 300.000 народу, 18 делегацій від некаатолицьких Церков та дипломатичних представників від 124 країн світу. Після проповіді, перший «слов'янський Папа», привітав насамперед поляків, потім всі інші народи світу. На кінець Папа звернув короткі привіти до сусідів Польщі їхніми мовами:

чеською, словацькою, литовською. До українців сказав дослівно: « Вітаю і благословлю широко українців і русинів у цілому світі »⁹⁰.

У цих святкових днях відвідав нашу Колегію один з перших її семінаристів тридцятих років — о. мітрат М. Денько з Кракова, колишній духовник Перемиської Семінарії, який особисто знав добре новообра-ного Папу. Відвідав нас також д-р Богдан Филипчак, лікар з Пассейку, США, якого жінка — це тітка Папи Івана Павла II. Він, дня 24 жовтня ц.р., мав особисту аудієнцію в Папи і просив, між іншим, за нашу Церкву в Україні, про що нам розповідав із зворушенням⁹¹.

У половині листопада цього ж 1978 року до Риму знову з'їхалися майже всі єпископи нашої Церкви у вільному світі, щоб відбутися свої чергові наради разом з Верховним Архиєпископом Львівським, Кард. Йосифом, головно в справі недалекого вже Ювілею 1000-річчя Хрищення України. З цієї нагоди знову замешкали в нашій Колегії між 13-20 листопада 1978 р. архиєпископ Максим Германюк, ЧНІ, митрополит Вінніпезький, єп. Андрій Роборезький, єпарх Саскатунський, єп. Дмитро Грешук, єпископ помічник Едмонтонський, єп. Ярослав Габро, єпарх Чикагський, єп. Василій Лостен, єпарх Стемфордський. При різних нагодах свого побуту в Римі вищезгадані владика частіше перебувають у Семінарії, де мають змогу краще і зблизька пригланутися ладові й життю своїх чи інших вихованців для майбутньої священничої праці. Владика, очевидно, під час свого короткого побуту в Колегії, в міру спромоги, намагаються в загальному пристосуватися до ладу Семінарії, що є й заохотою для самих же студентів.

В академічному році 1978/79 зголосилось чотирьох нових студентів, так що число семінаристів утримувалося в кількості 23-ох. « Кажуть, що кард. В. Рубін буде префектом, а владика М. Марусин буде секретарем Свящ. Конгр. Східних Церков ». Пророчі слова записав хронікар — 26.5.1979 р.⁹². Життя семінаристів і в цьому році пливло без значних змін, хоч життя української римської громади приносило все щось нового. З днем 5 липня ц.р. Священна Конгрегація Східних Церков потвердила о. С. Мудрого, ЧСВВ, ректором Української Папської Колегії св. Йосафата на нове п'ятиріччя⁹³.

⁹⁰ *Хроніка Колегії*, VII, 1978, стор. 108.

⁹¹ *Там же*.

⁹² *Там же*, VII, 1979, див. стор. 118.

⁹³ *Там же*, стор. 120.

Під час літніх вакацій протягом кількох днів гостили ми в Колегії Український Парафіяльний Хор св. Варвари з Відня в числі 40 осіб під проводом о. д-ра Олександра Дзеровича, пароха, і проф. А. Гнатишина, довголітнього диригента цього ж хору. Віденський хор співав Святу Літургію в каплиці Ватиканського Радіо, що її відслужив о. Софрон Мудрий, ректор Колегії, яку понесли хвилі етеру в далеку Україну. Ця пропам'ятна Свята Літургія була записана на магнітофонних стрічках і видана альбомом двох грампластинок як «Свята Літургія з Ватикану».

Під кінець вересня цього ж року знову замешкали в нашій Колегії деякі з українських владик, що прибули на чергові синодальні наради, які відбувалися при храмі Святої Софії у Римі. Крім того відзначувано ювілей 40-річчя єпископства кардинала Йосифа Сліпого, Верховного Архієпископа Львівського. З цієї нагоди прибули до Риму численні групи (до 2.000 осіб) українських поселенців з різних країн світу, які в більшості відвідували також і нашу Колегію⁹⁴.

З початком жовтня на зміну о. Дам'яну Ференцові, ЧСВВ, в обов'язках віце-ректора прийшов о. Доротей Крефер-Кухарський, ЧСВВ, який прибув з Бразилії. Отець Дам'ян Ференц, після п'яти років дбайливої праці віце-ректора в Колегії, повернувся на дальшу душпастирську працю в Бразилії. Отець Доротей, колишній вихованець Василіянської обителі в Римі, обізнаний з новими обставинами життя і виховної праці, з повним запалом і жертвенністю віддався до послуг усім потребам вихованців Колегії у межах доручених йому компетенцій.

Дня 21 вересня ц.р. прийшла радісна для нас вістка, що Папа Іван Павло II назначив філядельфійським митрополитом о. Мирослава Любачівського, духовника Стемфордської Семінарії. Дня 12 листопада ц.р. в день св. Йосафата сам Папа особисто уділив єпископську хіротонію Філядельфійському митрополитові в Сикстинській каплиці у співслужінні кардинала Йосифа, митрополита Вінніпезького Максима, та всіх інших наших владик. Наша римська українська громада: студенти Колегії св. Йосафата, студенти Василіянської обителі, Мала Семінарія, студенти Святої Софії, Сестри Служebницї, Василіянки й Сестри св. Анни та численні гості взяли живу участь у цій пропам'ятній урочистості, що для історичного свідчення було видане о. Софроном Мудрим,

⁹⁴ *Хроніка Колегії*, стор. 122-124.

Хіротонія асп. Мирослава Любачівського в Сикстинській каплиці у Ватикані - 12.11.1979.

ректором Колегії, у двох окремих фонокасетках під заголовком « Єпископські Свячення » — УРПК-017-018⁹⁵.

Відносно вакаційної віллі « Андрія » у Кастель Гандольфо, в роках 1976-82 проведено деякі основні зліпшення. Перш за все в домі заведено центральне ogrівання, споруджено нові умивальні, шість душів та вісім туалет. Відмальовано усі приміщення, коридори тощо. Вставлено нові кухонні плити і печі на газ. Оновлено частину мурів, які втримують на узгір'ї городи віллі. Запроваджено нові електричні проводи зі своїми вимикачами в цілому домі й городі. Заінстальовано телефонні апарати. Вкінці, замінено всі дерев'яні вікна і віконниці дуралюмінієвими з подвійними шибамі, як також всі входові двері. На покриття таких коштів у великій мірі спричинилася Священна Конгрегація Східних Церков як теж оці чини: Отці Кармелітани та Товариство Священиків « Опера ді Марія », які користувалися опорожненою під час шкільного року віллею для реколекцій і духовних обнов.

У новому академічному році 1979/80 число студентів Колегії досягло 29 осіб, з чого 2 священики-докторанти і 3 диякони. Цей рік, крім звичайних семінарійних і академічних занять студентів, приніс деякі замітні події в житті нашої Церкви, що відбувалися тут, у Римі.

При кінці березня 1980 року знову загостили до Колегії св. Йосафата дехто з наших єпископів, щоб, у днях 24 до 28 березня, відбутися з волі Вселенського Архієрея Івана Павла II свій перший надзвичайний Синод, який започаткував і на якому головував у Ватикані сам Папа.

Дня 24 березня ц.р. вся наша українська громада в Римі була учасником св. Літургії у Сикстинській каплиці, яку на започаткування Синоду відправив сам Папа Іван Павло II разом з кард. Йосифом, Верховним Архієпископом Львівським, митрополитом Максимом Вінніпецьким, митрополитом Мирославом Філядельфійським, та 12-ма єпархіяльними нашими єпископами (4 були відсутні з причини недуги). Під час цієї св. Літургії Папа сказав по-українському знамениту проповідь про єдність Церков і про завдання наступника Апостола Петра « утверджувати у вірі ».

Ця історична богослужба, старанням о. Софрона Мудрого, ректора Колегії, була видана окремою магнітофонною касеткою — УРПК-029 « Синод Єпископів Української Католицької Церкви у Ватикані 1980 р. », щоб цю хвилину могли особисто пережити всі члени нашої Церкви.

⁹⁵ *Хроніка Колегії*, VII, 1979, стор. 128.

Оновлена вакаційна вілла « Андрія » в Кастель Гандольфо - 1980 р.

Завданням цього Синоду Українських Владик поза межами України, скликаного Папою, був вибір помічника для Верховного Архієпископа Львівського з правом наступства, щоб таким чином продовжувати життя і розвиток Української Католицької Церкви, незважаючи на насильне ліквідування її у межах сучасної Радянської України.

Саме під час днів цього Синоду надійшла сумна вістка, що дня 26 березня, упокоївсь в Бозі після короткої недуги владика Ярослав Іабло, єпарх Чикагський.

Дня 27 червня ц.р. Папа назначив кард. Владислава Рубіна префектом Священної Конгрегації Східних Церков. Тим самим він став безпосереднім Настоятелем і нашої Колегії у Римі.

В академічному році 1980/81, що розпочинається у жовтні, в Колегії були 33 студенти з різних країн нашого поселення.

Восени цього ж року, в днях від 25 листопада до 2 грудня, відбувся перший звичайний Синод Владик Української Католицької Церкви у Ватикані, тому з цієї нагоди знову деякі наші єпископи замешкали в Колегії. Синод цей, за благословенням Папи Івана Павла II, скликав кардинал Йосиф, Верховний Архієпископ Львівський, а головував на ньому, як відпоручник Папи, Кард. В. Рубін, префект Священної Конгрегації Східних Церков. Завданням цього Синоду було: найперше вибрати кандидатів на єпископів для незаміщених єпархій — Філядельфійської митрополії та Святомиколаївської в Чикаго, й одночасно кандидатів на єпископів-помічників для митрополії Вінніпезької і Філядельфійської.

Отці цього Синоду заявили окремим формальним документом недійсність ліквідаційного псевдо-синоду Львівського з 1946 року, в якому не був присутній ні один єпископ Української Католицької Церкви. Окремим соборовим посланням владика вказали на потребу підтримки для переслідуваних вірних Української Католицької Церкви в Україні та вирішили діяти в обороні прав цієї Церкви. Соборові Отці підкреслили велику заслугу пересилань Ватиканського Радіо на Україну — щоденних і щонедільних Богослужень. Обговорено підготовку святкування 1000-річчя християнства в Україні. Подано вказівки для єкуменічної співпраці з братньою Українською Православною Церквою. Звернено пильну увагу на священничі й чернечі покликання. Врешті ж обговорено справу Літургійної Комісії для дальшого опрацювання богослужбових книг в українській мові. На цьому Синоді заторкнено

У храмовий празник св. Йосафата 1980 р. гості, настоятелі і студенти колегії.

також справу завдання мирян у Церкві й ролю української родини в сучасному світі⁹⁶.

Ось так описав цю небуденну подію в житті нашої Церкви літописець Колегії, подаючи те, про що довідався і почув від самих учасників Синоду. На результати цього Синоду не довелося довго ждати, бо вже 29 січня Папа Іван Павло II назначив митрополитом Філядельфійської архієпархії — о. Стефана Сулика, а для єпархії св. Миколая в Чикаго — о. Інокентія Лотоцького, ЧСВВ.

Унезабарі наша римська громада, з нею ж і студенти Колегії, знову переживали особливу подію єпископської хіротонії єп. Стефана Сулика і Інокентія Лотоцького. Хіротонію довершив у храмі Святої Софії, дня 1 березня 1981 р., кардинал Йосиф, Верховний Архієпископ, при співслужінні інших Владик: Ніля Саварина, Гавриїла Букатка, Василя Лостена, Платона Корниляка, Мирослава Марусина й інших. На це торжество прибула група священників і мирян із США та вся наша римська українська громада зі запрошеними гостями.

Дня 13 березня ц.р. увесь католицький світ, а з ним і наша громада в Римі, пережили брутальний атентат на життя Папи Івана Павла II, який сподіяно під час загальної аудієнції на площі св. Петра. Сталося це в день появи Богородиці у Фатімі, тож хіба покров Богоматері врятував життя Христового Намісника від насильної смерті. Терпіння Всел. Архієрея розбуджує віру і любов до Бога у багатьох. Ми, жителі Риму, відчитуємо це на обличчях мільйонів прочан, що громадно моляться на місці атентату, а чи по різних церквах.

В цьому ж місяці березні, 23-го в суботу, з доручення кард. В. Рубіна, префекта Священної Конгрегації Східних Церков, та відповідного Комітету, започатковано окремі святкування для відзначення нових небесних захисників Європи — святих Кирила і Методія. Ректорові нашої Колегії, о. С. Мудрому, доручено зорганізувати св. Літургію східного обряду, в якій головним служителем був сам кард. В. Рубін, при співслужінні єпископів і священників різних віток візантійського обряду. Студенти нашої Колегії, як звичайно, дали всю відповідну асисту та частину хору, бо співав збірний хор наших спільнот у Римі.

У днях від 2 до 7 червня, в Колегії знову гостили ми деяких наших владик, які прибули до Риму, щоби взяти участь у торжествах відзначення Константинопольського (381 р.) й Єфеського (431 р.) Соборів — в обороні богоматеринства П. Діви Марії, які відбулися у базиліці

⁹⁶ *Хроніка Колегії*, VII, 1980, стор. 338-339.

св. Петра, а головну у найбільшій марійській базиліці світу — «Марія Маджоре», збудованій саме на спогад Єфеського Собору Папою Сикстом III в роках 432-440.

Цього року, в часі літніх вакацій, в днях 18 до 27 серпня, примістилась у нашій Колегії група української молоді з Польщі, коло 40 осіб, під проводом духовного провідника о. Теодосія Тараса Янкова, ЧСВВ. Перший раз в житті мали вони змогу побачити древній Рим, а в ньому українську громаду, яка прийняла їх з усією увагою і любов'ю. Група цієї української молоді полишила по собі найкраще враження і надії на майбутнє нашої Церкви й народу.

Радісний був день 8 жовтня цього 1981 р. для всіх жителів Риму, коли знову на обширній площі св. Петра, після п'ятимісячної перерви, Папа Іван Павло II появився особисто, щоб продовжувати свої щотижневі загальні аудієнції з десятками тисяч богомольців з різних країн світу.

3 днем 14 жовтня розпочався новий академічний 1981/82 рік. Число студентів у цьому році досягло 31, з яких 4 це нововисвячені ієреї, що беруть курси спеціалізації, та 6 дияконів. Студентське життя в Колегії попливло далі своїм звичайним руслом, а його виповняли духовні вправи, богослужби, навчання, різні імпрези й події з життя нашої, а чи й католицької Церкви взагалі.

І так, у днях від 12 до 19 лютого 1982 року, гостили ми знову в Колегії групу наших владик, що приїхали до Риму, щоби взяти участь у відзначенні 90-річчя життя кард. Йосифа та у VI-му з черги Конгресі наших мирян.

Кард. Й. Сліпий відвідує Колегію св. Йосафата з нагоди панахиди за впокій
еп. Я. Габра, 26.3.1981 р.

10. 50-РІЧЧЯ НОВОГО ОСІДКУ КОЛЕГІЇ

Увесь 1982 рік — це ювілейний рік Української Папської Колегії св. Йосафата. Дня 12 травня, коли-то перед 50-ти роками була посвячена церква і приміщення Колегії емініцією кард. Л. Сінчеро, секретарем Священної Конгрегації Східних Церков і асесором ексцеленцією А. Чіконьяні, владика Мирослав Марусин з ректором відправили торжественну св. Літургію з панахидою за всіх померлих жертводавців і добродіїв цієї інституції.

З кінцем червня ц.р. розпочалися у Римі міжкапітульні наради Василіянського Чину св. Йосафата, під час яких обрали нових дорадників Головної Управи та відзначили 100-річчя Добромильської Реформи. З цієї нагоди капітульні Отці, понад 20 осіб, дня 10 липня загостили й до нашої Колегії, де владика Мирослав Марусин відправив архиєрейський молебень з відповідною проповіддю про значення Добромильської реформи й заслуги Отців Василіян для українського народу.

Не менш радісним був день 15 липня ц.р., коли-то в приміщеннях архіву Капітули базиліки св. Петра відбувся акт розпізнання мощів св. свящм. Йосафата в присутності спеціальної Комісії та представників Головної Управи Василіянського Чину св. Йосафата. Завдяки жертвенності Канадської Василіянської Провінції на знищене лице і руки святого накладено срібну маску, яку попереднього дня поблагословив Папа Іван Павло II. Сестри Служебниці пожертвували новий саккос і омофор, а владика Мирослав Марусин — нову мистецьку мітру, яку зготував був для тієї мети ще за життя покійний архипастир скитальців Іван Бучко.

Дня 17 липня, в суботу ранком, в присутності єпископа Мирослава Марусина, всіх капітульних Василіянських Отців і братів, настоятелів і семінаристів Колегії, Сестер Служебниць і Василіянок та вірних, перевезено процесійно наново розпізнані й прибрані мощі св. Йосафата з залі архіву капітули базиліки св. Петра і покладено у престолі св. Василія Великого, правобіч від гробу св. Петра Апостола.

У половині жовтня цього ж 1982 року довелось нам у Колегії попрощати тлінні останки одної з перших Сестер Служебниць — Іларії Стефанії Свергун, яка перед 50 роками прибула з України для послуг у Колегії св. Йосафата і трудилась тут понад 35 років. Була вона, як сказав у своєму прощальному слові владика Мирослав Марусин, «душею і серцем цієї Колегії, щоб непомітною працею прислужитися студентам, супроводити їх послугами день у день, не очікуючи подяки. Мало є таких людей на світі, що вміли б так любити за життя, і люблять

по смерті, як сестра Іларія, справжня донька українського народу, бо ж мала вона правдиву любов Бога і ближнього»⁹⁷.

Дня 1 жовтня ц.р. кардинал Уго Полетті, вікарій Папи на Римську єпархію, написав окремого листа до священників та ченців, одночасно ще і до настоятелів Семінарій і Колегій, в якому звернув увагу на оці пункти:

1. Потверджується чинність припису про обов'язок ношення священничої або чернечої одежі для тих, які перебувають у Римській єпархії.

2. Такою одежею для єпархіяльних священників і тих, які постійно перебувають у Римі, може бути ряса або «клерджімен», згідно з італійським звичаєм: чорний або темно-сірий з римським церковним «коляром».

3. Цей припис є дійсний також для неєпархіяльних священників, які мають намір перебувати в Римі лише тимчасово.

4. Ченці, що є під наглядом своїх законних настоятелів, носитимуть рясу власного Чину, яка є знаком їх особливої посвяти або принаймні «клерджімен», згідно зі своїм чернечим правом.

5. Священнича або чернеча ряса є обов'язковою під час літургійних відправ, служіння св. Тайн та проповіді; дуже заохочується, щоб носити її в середовищі виконання своєї душпастирської праці.

6. З початком біжучого академічного року надягатимуть священнику або чернечу рясу також ті, що живуть у Семінаріях і Колегіях, розпочинаючи з обряду «облечин ряси», та в чернечих домах студій, починаючи з перших чернечих обітів.

Листа свого закінчує кард. Полетті такими словами: «Вселенський Архидієц, на авдієнції, яку мав я 27 вересня 1982 року, зволив потвердити вищенаведені приписи і дав дозвіл їх опублікувати»⁹⁸.

З початком листопада почали з'їжджатися на ювілейні святкування Колегії дехто з ієрархів та священників, колишніх випускників цієї Інституції.

В новому академічному 1982/83 році в Колегії були 24 студенти, які мали щастя, разом з теперішніми настоятелями, святково відзначити ювілей 85-річчя самостійного життя Української Папської Великої Семінарії-Колегії св. Йосафата в Римі та 50-річчя її нового осідку на Джанікольській гірці біля Ватикану.

⁹⁷ *Хроніка Колегії*, VII, 1982, стор. 187.

⁹⁸ *Там же*, стор. 191.

Ювілейні святкування довелось підготовляти довголітньому жителеві Колегії св. Йосафата, її діловому віце-ректорові й економові впродовж 14-ти років, і ректорові від 8 років — о. Софронів Мудрому, ЧСВВ, разом зі своїми відданими співбратами — о. духовником Родіоном Головацьким, ЧСВВ, і о. віце-ректором Доротеєм Крефером, ЧСВВ.

Властиві ювілейні святкування Колегії відбулися в днях від 10 до 12 листопада 1982 р. На них складались, дня 10 листопада, подячний архиєрейський молебень до св. Йосафата і ювілейна академія, в якій виступили хори: Колегії св. Йосафата, обителі Отців Василіян, Сестер Службниць, хор і танцювальна група Української Малої Семінарії. Долучилися також сольові виступи: співачки Тані Ари Шуфлин, студ. Олександра Продивуса та скрипаля дияк. Романа Чолія.

Основну доповідь «У 50-річчя Української Папської Колегії св. Йосафата» виголосив о. ректор Софрон Мудрий: окремий привіт склав всесв. о. Ісидор Патрило, протоархимандрит Чину Василіян св. Йосафата, а заключне слово в українській мові мав еміненція кард. В. Рубін, префект Священної Конгрегації Східних Церков.

З визначних гостей взяли участь: Кард. Максиміліян *Де Фюрстенберг* і кард. Павло *Філіппе*, вислужені префекти Священної Конгрегації Східних Церков; кард. Опілію *Россі*, голова Папської Комісії для Мирян; кард. Бернардин *Іантін*, голова Папської Комісії «Справедливість і Мир». З українських владик звеличили ці ювілейні дні Їх Блаженство кард. Йосиф Сліпий, архієпископ Мирослав Марусин, секретар Священної Конгрегації Східних Церков, архієпископ Мирослав Любачівський, коад'ютор Верховного Архієпископа Львівського; Вінніпезький митрополит Максим, Стефан Коцішко, митрополит Пітсбурзький, Стефан Сулик, митрополит Філядельфійський, єпископ Августин Горняк, ЧСВВ, з Лондону, єпископ Василій Лостен, Стемфордський, єпископ Андрій Сапеляк, СДБ, з Буенос Айресу, Єронім Химій з Нью Вестмінстеру.

Були й єпископи представники: Василій Крістеа, апостольський візитатор для Румунів, сусід нашої Колегії; Гавриїл Амадуні, головний прокуратор Вірменських Мехітаристів; Доменіко Кальоєрас, апостольський екзарх в Туреччині; архієпископ Трагон Крізан, секретар Священної Конгрегації Канонізації Святих.

У ювілейних святкуваннях взяли участь ректори Папських Університетів: *Григоріанського* - Урбан Наварете, *Урбанського* - Хосе Сарайва Мартінс, *Св. Томи - Анджелікум* - Хосе Сальгуеро, та *Папського Східного Інституту* - Петро Кольвенбах, Т.І.

Архиєрейський молебень у 50-річчя нового осідку колегії св. Йосафата - 10.11.1982 р.

Учасники ювілейної академії з нагоди 50-річчя колегії св. Йосафата - 10.11.1982. У 1-му ряді зліва сидять :
 о. С. Мудрий, ректор, митр. М. Германюк, митр. С. Кочішко, кард. Б. Гантін, кард. В. Рубін, кард. М. Де
 Фюрстенберг, кард. П. Філіппе, кард. О. Россі, асп. М. Любачівський.

Ректори Папських Семінарій і Колегій: *Поширення Віри — Пропанди* - Натале Фумагаллі, *Грецької Колегії св. Атанасія* — Олівієр Рагуєз, *Російської* — Євген Піовесана, *Вірменської* — Юрій Бойман, *Польської* — Йосиф Міхалік, *Етіопської* — Лука Келяті, *Північно-Американської* — Карло Мирфі, *Маронітської* — Йосиф Ляуан, *Польського Інституту* — Франциск Мочиньскі, *Інституту св. Івана Дамаскина* — Михаїл Ангел Батіс.

В академії й у святкуваннях взагалі взяли участь також представники головних Управ наших монаших Чинів у Римі. Від *Отців Василіян* — о. протоархимандрит Ісидор Патрило, від *Отців Василіян св. Ніля* — о. архимандрит Павло Джанніні, від *Отців Студитів* — о. архимандрит Любомир Гузар, від *Сестер Служебниць* — головна настоятелька Мати Франціска Библів, від *Сестер Василіянок* — мати архимандриня Емелія Прокопик, від *Сестер св. Анни* — сестра Лавра Добровольська.

Під час ювілейної академії виступив з окремим привітом від Чину Отців Василіян св. Йосафата о. протоархимандрит Ісидор Патрило:

Архиєрейським молебнем і цією академією розпочато святкування золотого ювілею цієї Колегії св. Йосафата, яка тому 50 років постала на Джяніколянськiм горбку, перенесена сюди із скромних приміщень при церкві Святих Сергія і Вакха. Сталося це в присутності Святішого Отця. В імені цілого єпископату, висловився тоді Преосв. Григорій Хомишин, заявляючи, що це сталося «завдяки королівському дарові Папи Пія ХІ, який у своїй батьківській великодушності й щедрості передав її Українській Церкві й українському народові».

Це найстарша наша колегія-семінарія, що, завдяки батьківському піклуванню Апостольського Престолу, зокрема Священної Конгрегації Східних Церков, одинока перетривала обидві останні війни і навіть це післявоєнне лихоліття, яке впало на нашу Церкву.

Тому вона стала правдивою Альма Матер для всієї нашої Церкви, бо з неї, для всіх наших єпархій, вийшло, як ми чули, понад 400 світлих священнослужителів, з яких 15 були піднесені до єпископської гідності, а два з них стали ще й митрополитами, три — архиєпископами, а один навіть кардиналом. — Тому це, в якійсь мірі, ювілей цілої нашої Церкви, і в рамках цих святкувань сам Святіший Отець, раніш чи пізніш, має загостити до неї, щоб з цієї нагоди звеличити її, а з нею всю нашу Церкву. — В окремий спосіб цей ювілей торкається Василіянського Чину, бо в тому самому році збіглися їхні ювілеї: 100-літній ювілей від Реформи Чину, і 50-літній — самої ж Колегії. Це не випадкові й відірвані дати, а тісно з собою пов'язані події, бо цей другий ювілей — Колегії — зале-

жить від першого, як його овоч, який від самого початку присвічував усім ініціаторам Василянської Реформи. — Ще перед її початком (7.2. 1882) писав єзуїтський провінціал Г. Яцковський, який добре знав і любив нашу Церкву — той сам, що тайком продістався на Холмищину до наших братів з духовною допомогою, що « без проволоки треба розпочати реформу Василянського Чину, щоб так могли приступити і до реформи семінарії і віднови самого клиру ».

Відрухово виривається із серця побажання, щоб ця Папська Колегія далі була тим вибраним розсадником, який Українській Церкві, в усіх частинах світу, постачає завжди квітучі лави євангельських робітників, і є тим осередком, в якому виховується « чоловік Божий », « здатний для всякого доброго діла » — промінний пункт, на який може повсякчасно з довір'ям споглядати славна Українська і Руська Церква.

Ці наші побажання доручаємо заступництву Благословенної Діви Богородиці й св. Йосафата, Єпископа й Мученика.

На пам'ятку цієї благословенної події Священна Конгрегація з приємністю дарує Колегії св. Йосафата чашу, щоб вона залишилась запрошенням до щоденної участі в святій Літургії.

Опісля префект студентів, о. Юрій Джуджар, сказав « Слово » від студентів: « Як радо пішов би я до Києва і там зрив кров'ю землю, щоб вона принесла стократні плоди », закликав св. Йосафат, як довідався, що в столиці України зарубали на смерть двох священників за те, що вони боронили правди св. Католицької Церкви.

Так і сталося. За цю правду замучили його, зарубали на смерть, в неділю 12-го листопада 1623 року, у Вітебську.

Чудесним способом Боже провидіння по різних мандрівках зберігало його святе тіло, а на останку запорядило так, що він спочив у столиці католицького світу, біля гробу Верховного Апостола Петра, щоби зблизька благословляти на великі подвиги своїх духовних синів Української Папської Колегії, яка в нинішній день під його іменем і покровом торжественно відзначає 50-літній ювілей!

Сьогодні у великий день 50-літнього ювілею Колегії св. свщм. Йосафата в імені всіх студентів, теперішніх і бувших, бажаю висловити почування радості і подяки, які промовляють супроти тієї Установи в серці кожного того, який мав щастя перебувати в ній, та мури якої для кожного криють безліч чарівної романтики. В них зроджувались

великі думки і задуми. В них уява снувала золоті сни і пляни, які літали в далекі світи. Звідси кожний виносив найкращі переживання і спогади.

Тут у Папських Університетах та в тишині і мовчанню по кімнатах зашлеплювалось, розросталося і кристалізувалось солідне богословське знання.

Тут серед спільноти життя, рекреації, серед совісного зберігання порядку і виконання доручених завдань, дозрівала мужність і відповідальність за своє завдання.

Тут виклади про рідний обряд, історію, церковний спів і їх практичне виконання у всіх богослужбових відправах, збільшували любов до своєї Церкви і своїх славних церковних традицій, скріпляли віру та розвивали дух замилювання до духовних практик, до побожного життя та до всього того, що становить суть духовного життя кожного священика. Це все і багато більше, що нам Колегія давала, спричинялось до вироблення характеру і формування молодих душ неопресвітерів.

А для Української Католицької Церкви впродовж 50 років вона в ідеалах св. свщм. Йосафата народжувала, виховувала, кормила, вела і випускала приготованих, відданих і жертвених Христових слуг священиків.

Деякі з них в кінці 30-тих років повернулись на рідні землі і, зрошуючи гарячою священичою кров'ю далекі простори Сибіру, освячували унійні намагання великого митрополита Рутського, бо в їхніх серцях не вгасав ідеал, запалений св. Йосафатом: « щоб усі були одно ».

Інші розійшлися скрізь по світі, по поселеннях за вірними свого народу, і нерідко серед невідрадних і тяжких обставин по найбільш закинутих місцях, куди їх запровадила воля єпископа, несли правди християнської віри, вірно сповняли свої священичі завдання духовних пастирів, опікунів і радників — у всіх злиднях скитального життя.

Та й серед інших нелегких обставин для нашої Церкви на поселеннях вони з повною посвятою духа несуть тягар відповідальності і стоять твердо при Петровій скелі, бо їх кріпить ідея св. свщм. Йосафата.

В торжественний день 50-літнього ювілею всі ми теперішні й бувші студенти цієї Святині Духа звертаємо вияви гарячої подяки до Господа Бога за безнастанне і щедre благословення над нами і над нашою Церквою, до Вселенського Архiereя й Апостольської Столиці за неоціненний дар мати свою Колегію в Римі, в столиці Вселенської Церкви та

в тіні св. Апостола Петра пригтовлятись до священства, до Священної Конгрегації Східних Церков за постійну опіку й дбання про життя і розвиток цієї такої важливої Установи для нашої Церкви.

Висловлюємо сердечну подяку і признання Отцям Василіянам, колишнім і сучасним Настоятелям: о. Ректорів, о. Віце-ректорові й о. Духовникові, які ведуть благословенну працю, виховуючи вірних і повних посвяти священників для Української Католицької Церкви. Згадуючи світлі імена заслужених Ректорів: о. Йосафата Лабая ЧСВВ, о. Йосифа Заячківського ЧСВВ, о. Іринія Назарка ЧСВВ, та Преосвященного Владику Єроніма Химія, ЧСВВ, з особлившою вдячністю бажаємо згадати теперішнього о. Ректора, Всесвітлішого о. Софрона Мудрого, ЧСВВ, і його повну посвяти і відданости працю у вихованні молодих кандидатів до духовного стану впродовж 22-ох років, як Віце-ректора і Ректора Колегії св. Йосафата.

З широю подякою відносимось до Преподобних Сестер Служебниць, які від тяжких самих первопочатків прийняли провід кухні й пральні та по нинішній день вміло провадять цю жертвенну працю в Семінарії.

Звертаємося наприкінці з гарячою молитвою до постійного опікуна і покровителя Семінарії св. свщм. Йосафата, щоб за його благословенням і поміччю зростало нове зерно, яке тут засівається, та щоб приносило *стократні плоди* ревних і повних посвяти Господніх робітників в пожертві для зросту Христової Церкви і добра народу ».

Заключне слово мав Їх Еміненція Владислав Рубін, Префект Священної Конгрегації Східних Церков, кажучи:

« Відзначування золотої річниці якоїсь інституції — це завжди привід для радості — для « Ювілею ». Якже ж такої інституції бажав собі Папа та її заснував, тоді вона, цілком слушно, носить ім'я Понтифікальної і призначення її є приймати юнаків, щоб вони росли « як надія Української і Руської Церкви », а й сама радість є більш законна.

Зваживши, що покровителем цієї Колегії є св. Йосафат — Єпископ, то Ректор зробив дуже похвально, запросивши Єпископів, колишніх вихованців цієї Понтифікальної Колегії, щоб вони звеличили цю подію. Вітаю їх з усього серця, разом з усіма тими священниками-випускниками, які сюди прибули. Але св. Йосафат був не лише Єпископ, але й Мученик, тож і послання його стає актуальним з огляду на те, що мученицьке свідчення є славою української і руської Церкви — вчора і нині.

Колегія св. Йосафата глибоко запустила своє коріння, бо в'яжеться вона з тією Колегією, яку заснував Лев XIII на Есквілінському пагорбі

в 1897-му році, доручаючи її керівництво — спочатку Ісусовому Товариству, а згодом, безперервно від 1904-го (за св. Пія X), Василянському Чинowi св. Йосафата. Власне св. Пій X, у 1911-му, надав Правила цій Колегії.

Перше ніж відкрито Колегію в 1932-му на Дзяніколянському пагорбі, відбулось урочисте покладення наріжного каменя, 28-го жовтня 1929 року. Тоді відбували конференцію українські й руські Єпископи під проводом Слуги Божого Андрія Шептицького, Митрополита Львівського, який, того ж року, набув для цієї Колегії літню резиденцію над усміхненою улоговиною озера в Кастель Іандольфо, поблизу Папської вілли.

Папська Колегія св. Йосафата є священним житлом побожності і студій; крім того ж є вона одночасно і знаком доброзичливості Вселенських Архиєреїв до Української та Руської Церкви, і знаком вірності та прив'язання Української і Руської Церкви до Петрового Престолу ».

З колишніх випускників Семінарії св. Йосафата прибув найстарший з Ужгородської, тепер Пітсбурзької Єпархії, о. монс. Юрій Дунда, який перед 50-ти роками прийняв у церкві св. Йосафата Тайну священства. Взяв участь в усіх торжествах один з перших студентів Колегії о. прелат Юрій Миляник, колишній підсекретар Священної Конгрегації Східних Церков.

Не жаліли гроша, часу і трудів колишні випускники-священники, які прибули до своєї « Альма Матер » з далекої Канади, як: о. д-р канцлер Роман Даниляк, о. д-р Мирон Стасів; зі США — о. д-р Ю. Кубіній; з Англії — о. д-р Теодор Тисак і о. д-р Степан Орач; з Франції — о. монс. Михайло Василик, генеральний вікарій Апостольського Екзарха, о. Михайло Длубак, о. Ярослав Салевич; з Югославії — о. М. Макай, Керестурський ген. вікарій, о. д-р А. Дзерович, парох з Відня та інші. У цих ювілейних святкуваннях мали щастя взяти участь три випускники Колегії, які вступили до Василянського Чину св. Йосафата, бувші префекти студентів: теперішній владика Августин Горняк (1946), о. Атанасій Пекар (1947) і о. Родіон Головацький (1947-51).

А ті, що з тих чи інших причин особисто не могли взяти участі в ювілейній академії Колегії, надіслали свої привіти і побажання листовно чи телеграмою. Так надійшла телеграма від кардинала А. Казаролі, секретаря Стану Його Святости Папи Івана Павла II, кардинала Йосифа Сліпого, Верховного Архієпископа Української Католицької Церкви, який, між іншим, у своєму привіті, складеному на руки ректора о. Софрона Мудрого, сказав: « Спасибі Вам за запрошення на

золотий ювілей нашої Колегії св. Йосафата в Римі — спадкоємця великих замірів будівничого нашого з'єднання, Митрополита Йосифа Рутського, що так прагнув мати в Римі студентів нашої Церкви і вогнище богословської науки біля Петрової скелі. Наша Колегія св. Йосафата є ланкою в історії наших змагань мати в Римі свою богословську школу, в якій наші учні могли б не лиш набувати богословські науки, але й бути світилами нашої української духовості. Великий то шлях вже чотиристалітньої праці наших владик, священників і студентів, що почався двома учнями в Римі тому чотири століття, потім через грецьку Колегію, в якій студіювали сини нашої землі, опісля скромної Колегії на Піяцца Мадонна деі Монті, далше — п'ятдесят літ успішної праці Колегії св. Йосафата в новім будинку, і звершився той історичний хід оснуванням і збудуванням в Римі нашого власного Університету св. Климента Папи. Направду великий і твердий шлях нашої науки в Римі й в ньому світлий промінь нашої Колегії. Боже благословення нас не опускало. «Дякуймо Господеві, бо Він добрий, милосердя його повіки» (Пс. 118, 1).

Доложим в майбутньому всіх зусиль, щоб ця наша духовна твердиня була духом нашою, щоб у ній кувались Христові характери з бажанням служити вірно своєму Народові, зберігаючи його духовну спадщину, як цього бажали собі великі Отці наші й потребує цього наша майбутність».

З окремим привітом звернувся кард. Анджельо Россі, префект Священної Конгрегації Поширення Віри — «Пропаганда Фіде»; кард. Умберто Моццоні, кард. Сільвіо Одді, префект Священної Конгрегації Клиру.

Від наших владик, які не змогли особисто прибути, надіслали привіти: єп. Ніль Саварин з Едмонтону, єп. Ісидор Борецький з Торонта, єп. Іван Прашко з Австралії. Цей довголітній мешканець Колегії, між іншим, пише таке: «З перервами я перебув в тій Колегії 13 років. Були гарні часи в 1937-1941, коли було 52 питомців, коли всі кімнати були зайняті — це було максимальне число студентів Колегії. Були тоді питомці з усіх наших єпархій і екзархатів: Галичини, Закарпаття, Пряшева, Буковини, Гайдудорогу, Філядельфії, Пітсбургу, Канади, Бразилії... Ми всі жили в згоді, було добре товариське життя і навіть солідарність. На вакації ніхто нікуди не виїжджав, бо кожний впродовж своїх студій перебував в Колегії — звичайно 5-6 років. Вакації ми всі разом проводили в нашій чудовій віллі «Андрія» в Кастель Гандольфо. Там був знаменитий відпочинок, була приємність, була користь і якраз в часі вакацій витворювалося і відчувалося товариське співжиття...

Деяких вже нема між живими і пішли по небесну нагороду за своє ревне служіння. Між ними напевно є мученики та ісповідники, і вони є славою Церкви Христової і нашої «Альма Матер».

Наприкінці свого обширного листа владика Іван Прашко каже: «Я дуже доцінюю великий вклад нашої Колегії св. Йосафата для добра нашої Церкви, бо за останніх 50 років вона видала напевно понад 200 священників, а крім того, вона є нашим українським представництвом, а останньо була також прибіжищем; тому з нагоди тих святкувань, разом з усіма співаю «Тебе Бога хвалим» і кажу «Слава Тобі, Господи, слава Тобі», а на руки ВПреп. о. Ректора складаю найсердечніші побажання, щоб вона наповнилася питомцями та, щоб вони у Вічному Місті, в тіні Апостольської Столиці ставали ревними і провідними священиками Української Помісної Церкви.

Щиро здоровлю ВПреп. о. Ректора, всіх учасників святкувань і роблю глибокий поклін в пошані і вдячності Святішому Отцеві», закінчує свого листа Владика Іван⁹⁹.

Надійшли телеграми Владик: Якима Гербута зі Скопіє, Кир Якима Сегеді, апостольського адміністратора Крижівської Єпархії.

Листовно відізвався також один з перших віце-реktorів, опісля духовників Колегії, о. Михайло Ваврик, ЧСВВ, (покійний уже) який особисто не міг взяти участі в ювілейних святкуваннях. З цієї нагоди, між іншим, він пише:

«... Дорогий о. Ректоре! Ви добре розумієте, як дуже радію цим Вашим на весь католицький світ досягненням, що вінчас Вашу довголітню посвятну працю для розвитку Вашої Достойної Колегії, і не менш вимовним знаком для безпощадних гробокопателів нашої св. Церкви та св. з'єдинення, що Христові Намісники, як досі, докладатимуть і надалі своє батьківське старання зберегти її вікові надбання від остаточної загибелі. Завдяки світлим заслугам її численних ієрархів, що в великій частині вийшли з мурів Вашої Свят-Йосафатської Колегії, чи прислали до неї своїх вибраних питомців і самі прибували у її гостинні пороги та прикрашували її своїми архиєрейськими відправами, і зокрема завдяки мученицькій крові й стражданням неодного з її світлих вихованців, вибраних Господом для свідчення за Христову Церкву, та цілопальній посвяті всіх інших, що на рідній землі і серед найтяжчих переживань сповнюють свій священичий труд, або по всіх кінцях світу утриму-

⁹⁹ Лист єп. Івана Прашка в архіві, прот. 1291/13.11.1982 р.

ють при житті нашу Помісну Церкву, Українська Папська Колегія св. Йосафата нехай високо тримає вручений їй прапор провідницького духовного призвання і розвивається до світлої слави минулих десятиліть перед останньою війною і неменшій життєздатності в повоєнному часі, так як судилось мені її пережити — одному ще живому свідкові з тодішніх колегійних Настоятелів.

Для того буду в душі радісно брати участь у Вашому виїмково величавому святкуванні та гаряче молитися, щоб воно Вам якнайкраще випало на прославу св. свцм. Йосафата і нашої св. Церкви та для належного відзначення історичної ролі Вашої «Альма Матер», щоб вона все вдатніше відповідала найвищим сподіванням Апостольської Столиці та Вселенських Архиєреїв і Священної Ієрархії нашої страждальної, але нездоланної Матері-Церкви та її вірного Божого люду в грядучих українських поколіннях»¹⁰⁰.

Дня 11 листопада ц.р., в рамках ювілейних святкувань 85-річчя заснування і 50-річчя нового осідку Української Папської Семінарії св. Йосафата в Римі, в соборі св. Петра, при престолі св. Василя Великого, в якому в кришталевій труні містяться нетлінні моші св. Йосафата, відправлено врочисту архиєрейську Службу Божу. Головним служителем був ВПреосв. Архиєпископ Мирослав Марусин, секретар Священної Конгрегації Східних Церков, а співслужили з ним: митр. Максим Германюк, ЧНІ, з Канади, митр. Стефан Коцішко з Пітсбурзької єпархії у США, митр. Стефан Сулик з Філярдельфії, США; та єпископи: Августин Горняк, ЧСВВ, з Англії, Василь Лостен із США, Єронім Химій, ЧСВВ, з Канади, а також 33 священники — колишні студенти та гості, на чолі з о. Ісидором Патрилом, протоархимандритом Василянського Чину, і з о. ректором Софроном Мудрим, ЧСВВ.

Владика Мирослав Марусин з цієї нагоди виголосив знаменну проповідь, відповідну до хвилини:

¹⁰⁰ *Архів Колегії* - Лист о. Михайла Ваврика з дня 29.10.1982 р., Іленков, США.

Служба Божа біля гробу св. Йосафата у 50-річчя Колегії - 11.11.1982.

Дорогі Отці, Браття і Сестри!

*« Пісню слави заспіваймо щирим серцем нині враз,
Йосафата звеличаймо в цей святий великий час ».*

З різних сторін широкого світу прибули ми до вічного міста Риму, щоб радісно відсвяткувати золотий ювілей Української Папської Семінарії святого Йосафата. Зібрались ми на відправу святої і божественної Служби в соборі святого Петра, при вівтарі святого Отця Василя, де знайшли упокій і прославу нетлінні моці Архiepіскопа Полоцького, мученика за єдність Церков, опікуна нашої Семінарії. Прийшли ми до гробів святих Апостолів Петра і Павла, до катакомб, тобто до гробів перших римських мучеників, до столиці Христового Намісника на землі, Вселенського Архiepєря і Батька усіх християн. Отворені для нас двері дому і серця Святого Отця Івана Павла II. Українська Семінарія на горбку Джаннікольо, святково прикрашена, як та Альма Матер, приймає в обійми своїх дітей.

Станули нині коло святого Йосафата українські архiepєрі, побожні священики, монахи та монахині, студенти Малої та Великої Семінарії, прочани й богомольці, представники усього Божого народу, всієї України. Це справді та єдність віри і причастя Святого Духа і непохитна любов, гарячіша за вогонь, що зібрали нас нині водно, щоб спільно відсвяткувати наш славний празник. Нехай же буде благословення ім'я Господнє!

Так-то є в нас не від нині, але від самих початків нашої християнської історії, чи радше від початків самого буття нашого народу. Бо ж у могутній нашій княжій добі, а згодом на соборах у Ліоні, Феррарі та Флоренції наші батьки завжди засвідчували свою приналежність до єдиної Христової Церкви. А Вселенські Архiepєрі від найдавніших часів, зокрема ж від хвилі відновлення нашої єдності з Апостольською Столицею в Римі, на Берестейському Соборі 1596 року, завжди приписували українському народові важливу роль в екуменічних змаганнях за єдність усіх християн.

Саме для здійснення цього святого завдання Вселенські Римські Архiepєрі подбали про те, щоб у столиці католицького світу було забезпечене виховання українських апостолів об'єднання Церков. Папа Климентій VIII постановив, щоб Грецька Колегія святого Атанасія в Римі, заснована 1576 року його попередником Папою Григорієм XIII, стала на майбутнє Грецько-Руською Колегією, в якій мали б мати місце також студенти з розлогої Київської Митрополії. Ця Колегія дала нам вели-

кого митрополита Йосифа Вельямина Рутського, співбрата св. Йосафата. Років триста виховувались тут кращі сини українського народу, доки великий Папа Лев XIII не вирішив дати Українцям особний будинок для приміщення їх Семінарії, а саме при храмі Пресвятої Богородиці та святих мучеників Сергія і Вакха. Не менш 213 вихованців з нашого народу пройшло до того часу, тобто до 1897 року, через древній Рим і вийшло з них приблизно три десятки архисереїв, дванадцять протоархимандритів, сто сімдесят визначних священників, мужів науки, ревних пастирів, церковних та народних діячів.

А від місяця грудня 1897 року, у власному осідку Семінарії, отінену покровом Матері Божої Жировицької, зачалось нове життя. До цього благословенного дому, як до рідної хати, спрямовують свої кроки наші Владики, коли їдуть до гробів Апостолів, щоб «бачити Петра». Тут часто бував слуга Божий Митрополит Андрій, а поруч нього такі мужі нашої історії як Грушевський, Томашівський, Малиновський, Щербаківський. Тут застає наших семінаристів перша світова війна і проганяє їх з Італії. Але не на надто довгий час. З кінцем 1920 року, по п'яти роках перерви, Папа Венедикт XV знову кличе молодих українських клириків до себе на науку, і вони вертаються негайно, начебто передчуваючи ще більшу грозу, що гряде на їх Церкву і народ, жажливу бурю, що буде нищити їх найбільші святощі: віру святу та вірність батьківським переданням.

Число семінаристів зростало з кожним роком. Приміщення нашої Семінарії в старому та історичному вже будинку показалось замалим для потреб української Церкви в майбутньому. Отож наша Ієрархія звернулась знову про поміч до Святої Столиці, і Папа Пії XI вислухав прохання Владик та, по дбайливих розшуках і підготуваннях, дав своє благословення на будову нового дому для Семінарії св. Йосафата на горбку Джаннікольо. Сам Святий Отець схвалив плани будови, сам слідував за працею, а найважливіше те, що сам подбав про потрібні для будови засоби.

3 заповідження Божого Провидіння зібралась у Римі в другій половині жовтня 1929 року ціла наша Ієрархія в числі дев'яти Владик; відбула вона тут свої наради, цілим собором посвятила в архисереї нареченого єпископа Івана Бучка, а тоді поклала й наріжний камінь під будову нової рідної святині у великому Римі. Був то день 28 жовтня 1929 року, справді великий день в житті Церкви, коли на недвижимім камені віри, покладеному владиками-ісповідниками станув той град поверх гори, що скритися не може, і запалав світильник істини, якого ніякі вітри

і бурі згасити не в силі. Три роки тривала будова Семінарії, а дня 12 травня 1932 року Священна Конгрегація Східних Церков передала Настоятелям Семінарії ключі до цієї — вже нашої української хати.

В місяці листопаді зібрались тут наші Преосвященні Владики на свої наради і раділи даром Святого Отця для нас. Може й не уявляли вони собі вповні, як то зросте вартість цього дару за неповних уже сім років, коли друга світова війна завдасть стільки горя і сліз українському народові, і то до тієї міри, що Церкву нашу зведе у підземелля новітніх катакомб. Але передчував це все Папа Пій XI, коли у своїй промові говорив: « Щоб ми усі, його дорогі діти, були в Римі не тільки гістьми і чужинцями, але мали свою власну хату. Щоб із цієї Семінарії, начебто з чистого джерела, виходили завжди численні, незмінно ревні, як слід приготовані, святі й учені священики. Щоб вони користали з великої ласки, яку дає їм Боже Провидіння, а саме: набуті знання в самому осередку святої Єдності, такого близького матері всіх Церков, такого близького серцю Христового Намісника, спільного всім батька ».

Всевишній Господь щедро благословляв Українську Папську Семінарію св. Йосафата в Римі за цих останніх 50 років. Золотий Ювілей її збігається саме зі століттям славної Добромиської Реформи Отців Василіян, яку-то подію Чин відзначив так торжественно в минулому місяці липні. А саме, Отці Василіяни провадять від початку цього століття цю нашу Семінарію і виховують в ній наших семінаристів. Та пильнує її сам св. Йосафат, у своїх нетлінних Мощах, як ми мали нагоду бачити і засвідчити в часі недавнього їх розпізнання та зодягнення в нові святительські ризи.

В часі останньої війни й у важких повоєнних роках Українська Семінарія на Джяніколь стала начебто Ноевим ковчезом для нашої Церкви, бо рятувала в своїх стінах те, що можна було ще врятувати. Маю на думці перебування в ній Архипастиря Скитальців, Владики Івана, що упродовж 33 років чував тут над долею свого народу, справді так, як каже Псалмист: « Не задрімає і не засне той, хто хранить Ізраїля ».

Українська Семінарія св. Йосафата в Римі живе і буде жити, бо ж вона — серце нашої Церкви і колиска, де родяться, не вмирають, наші священики. Зродила вона їх за самих останніх 85 літ не менш 256, в тому 12 архиєреїв, начеб число собору дванадцяти Апостолів. Власне стоять вони тут з нами і невидимо моляться Богові, а ми дякуємо Господеві, що сподобив нас бути учасниками цього Золотого Ювілею: нас священи-

ків, семінаристів, монахів і сестер, всього Божого люду з його архиєреями, з Блаженнішим Первоієрархом Йосифом на чолі.

Священна Конгрегація Східних Церков в цей день великий і святий може тільки радіти тією дорогоцінною перлиною, що нею є для Церкви Божої Семінарія св. Йосафата, в якій всі ми не є чужинці чи гості, але домашні й рідні — один народ і одна Церква, Церква і Колегія св. Йосафата.

Радіє з нами сам Святий Отець і благословляє Семінарію своїм апостольським благословенням на дальший шлях життя і праці. Щоб стелився той шлях до сонця-волі, до свободи нашої страждальної Церкви та поневоленого Народу.

Під лелійним прапором Пренепорочної Діви, під її святим покровом, огорнена опікою св. священномученика Йосафата, Українська Семінарія в Римі співає Господеві пісню подяки і слави.

Владико Отче Йосафате, твій засів хорони, і волю Церкві й Україні Ти, Отче, приверни! Амінь.

Того ж дня, 11 листопада 1982 р., у Семінарії св. Йосафата мала місце урочиста відправа вечірні з литією, після якої відбулася святкова зустріч. Під час зустрічі мав слово о. Софрон Мудрий, ЧСВВ, ректор Семінарії, і сказав, між іншим, таке:

«Нині наші серця сповнені вдячністю до Бога, що у своїм батьківським провидінні подбав про те, щоб в осідку видимого Голови Вселенської Церкви й Намісника Апостола Петра ми, діти українського народу, мали свою власну хату, ось цю Українську Папську Колегію св. Йосафата в Римі, відзначаючи святково 50-річчя її нового осідку на Джанікольо, поблизу гробу св. Верховного Апостола Петра.

Нині наші серця сповнені вдячністю до Вселенських Архиєреїв і світлич Ієрархів нашої Церкви, які доклали усіх можливих старань і реальних жертв, щоб у центрі християнсько-католицького світу заіснувала і жила своя рідна українська Семінарія, як неугасне вогнище, в якому гартувалися б молоді душі для апостольської праці у своїй Церкві й для свого Народу.

Нині наші серця сповнені вдячністю для всіх тих, що своєю реальною присутністю виповнювали і підтримували життя цієї Інституції, бо Семінарія — це не лише оці мури, але, перш усього, її живі члени. Тож нині ми хочемо висловити нашу вдячність всім тим, що протягом ряду років трудилися тут для більшої прослави Бога, для вирощення апостолів Христових і працівників у його винограднику. Чи то Насоя-

Учасники ювілейної Літургії при престолі визнання віри ап. Петра - 11.11.1982.

телі, чи то семінаристи, а чи дорогі Сестри Служебниці, які впродовж 50-ти років безперервно, невтомно й по-матерньому доглядають це наше не лише Містичне, але й фізичне тіло Христове.

Нині наші серця сповнені вдячністю до всіх колишніх вихованців цієї Колегії, що високо несли, та й ще несуть прапор священства Христового у служінні своїй Церкві й Народові, згадавши і тих, що від нас вже відійшли й одержали заслужену собі нагороду щасливої вічності.

На кінець, нині наші серця сповнені вдячністю до всіх відомих і невідомих нам добродіїв і ктиторів цієї Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі. В першу чергу висловлюємо вдячність кожночасному Вселенському Архиєреєві і всім тим, при допомозі яких вони управляють Церквою Христовою. Бо саме вони своєю батьківською дбайливістю уможливлюють 85-річне існування тієї такої важливої для нашої Церкви Інституції. Ми вдячні Апостольській Столиці за те, що дає спромогу синам Української Церкви і Народу набувати богословське знання в самім осередку святої Єдності, в осередку Матері усіх Церков, так близько серця спільного всім батька, Христового Намісника.

Ми вдячні кожночасним Ієрархам нашої Церкви, за їхню повсякчасну моральну, а чи й матеріяльну підтримку для життя цієї Інституції. Ми вдячні всім відомих і невідомим добродійцям, що яким-небудь способом допомагали, а чи й допомагають тим, що проживали чи проживають у цій Колегії, щоб усі ми могли якнайкраще сповнити усе те, що Господь Бог, що св. Церква і наш Народ від нас надіються, ждуть і вимагають».

Від Єпископів Української Католицької Церкви на святковому бенкеті сказав обширну промову високопреосвященний Мирослав Любачівський, архієпископ коад'ютор:

«Ваша Еміненціє, Високопреосвященні Митрополити й Архієпископи, Преосвященні Єпископи, Високопреподобні Отці Митрати, Монахи, Преподобні й Всечесніші Отці Доктори, Преподобні Сестри, Дорогі Питомці й Вельмишановні Пані й Панове!

Останні роки є для нас роками прерізних Ювілеїв і святкувань. Їх почали ми відзначенням 1600-річчя смерті великого Отця Сходу, св. Василя Великого, а з ним разом і ним основаного Чину Василян, а опісля — Чину Василянок, які мають його і його сестру Макрину за своїх основників. Після тих в саму глибину християнства сягаючих ювілеїв мали ми й вчасніші, а саме святкування 70-річчя Філядельфійської

катедри. У Вінніперу, Канада, 30-річчя Єпископства архієпископа і митрополита кир М. Германюка і 25-ліття Вінніпезької Митрополії, після того слідувало 25-ліття Стемфордської Єпархії, 25-річчя Єпископства архієпископа й митрополита Пітсбурзького кир Стефана Коцішка, а ряд тих перших святкувань замкнув 50-літній Ювілей Академії св. Василя Великого у Факс Чейсі. Вже цього року відзначували ми 90-річчя уродин Блаженнішого Верховного Архієпископа, Кардинала Йосифа Сліпого; 95-річчя уродин бл. п. Сестри Служебниці Іларії й 75-річчя її вступлення до Згромадження, а далі — Столітній Ювілей Добромильської Реформи Чину св. Василя Великого й 90-річчя заснування Згромадження Сестер Служебниць Непорочного Зачаття Пречистої Диви Марії. Сьогодні саме переходимо до відзначення Золотого Ювілею, тобто п'ятидесятиліття Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі.

Коли бажаємо бути точними, то її початки сягають далеко в давнину — 1897 р., тобто 85 літ тому назад, коли-то Папа Лев XIII своїм бреве: « Патернам Беневоленціям », з дня 18 грудня 1897 р., офіційно заснував Українську Папську Колегію при Василянській Прокуратурі в Римі під назвою: « Понтіфіціум Коледжіум Рутенум ін Урбе » з тодішньою спроможністю утримати 16 студентів-богословів. Та, на жаль, незадовго після свого заснування вона стояла пустою повних 5 літ, в роках від 1915-1920, з причини першої Світової Війни. Але з її закінченням вона знову розпочала своє трудяще життя виховника при площі Мадонна деї Монті 3, де давала не лише приміщення і повне утримання, але також духовну опіку студіюючим богословам аж до 1932 р. В тому році, дня 7-го травня, настоятелі Колегії і студенти перенеслися до нового осідку Колегії на Джанікольо: Пасседжата дель Джанікольо 7. Той новий осідок дістав нову офіційну назву: « Понтіфіціо Семінаріо Рутено ді Сан Джьозафат ». Благословення колегійної церкви й приміщення довершив Їх Емініція Кардинал Люїджі Сінчеро, тодішній Секретар Священної Конгрегації Східних Церков, в асисті бл. п. Єпископа Амлето Чіконьяні, асесора тієї ж Конгрегації, пізнішого Секретаря Стану за часів Папи Павла VI, дня 14 травня 1932 р. Зараз після посвячення Кардинал Сінчеро передав ключі нової Семінарії в руки о. Діонісія Головецького, ЧСВВ, тодішнього Ректора Колегії.

Провід Колегії від її заснування, тобто від року 1897-1904, був в руках ОО. Ісусовців, а опісля Отців Василян. З того часу по сьогодні Василянський Чин дав Колегії 13 Ректорів, 10 Віце-ректорів і 19 Духовників. Коли йдеться про студентів українців у Римі, то вони студіювали

тут вже перед заснуванням «Понтифіціум Колегіум Рутенум ін Урбе» у Грецькій Колегії, почавши від року 1599-1897, тобто до офіційного заснування «Понтифіціум Колегіум Рутенум» при Василянській Прокуратурі на Піяцца Мадонна деї Монті 3.

З тієї первісної Грецької Колегії, ще перед заснуванням нашої власної, вийшло 213 укінчених богословів. З «Понтифіціум Колегіум Рутенум при площі Мадонна деї Монті» вийшло 203 укінчених богословів, а з останнього осідку, тобто з «Понтифіціо Семінаріо Рутено ді Сан Джьозафат», а саме, від року 1932-1982, залишило священні мури Семінарії 350 укінчених богословів. З цього виходить, що від сивої давнини 1599 року по сьогодні студіювало в Римі 838 студентів богословії. З тих богословів, які студіювали в Грецькій Колегії висвятилось на священників 186 богословів. А з тих 203 студентів, які жили в осідку на Піяцца Мадонна деї Монті, 137 стало священниками, а з 350, які вже перебували в Семінарії на Джанікольо, 256 студентів завершило свої студії священством. Деякі з них одержали ієрейські свячення в Колегії в Римі, інші ж, які заявили, що мають покликання тільки до жонатого священства, висвятилися вже в своїх власних єпархіях.

Коли йдеться про наукові ступені всіх студентів в обох наших осідках, числом 553, то 115 з них одержало докторські ступені, а 80 закінчило свої студії ліценціатами. Відносно ієрархічних гідностей, то хіротонію одержало 18 єпископів, в тому числі були 2 Кардинали, 12 Митрополитів і 4-ох Архієпископів, а крім того було ще 12 Протоархимандритів Чину св. Василія Великого. Це, як бачимо, без сумніву, надзвичайне досягнення Колегії, коли взяти під увагу число ієреїв або архієреїв Української Католицької Церкви, якими не кожна Колегія чи Семінарія на наших рідних землях чи на поселеннях може похвалитися. І то до того досягнення в такому короткому часі, бо тільки на протязі 85 літ. Це правда, були часи, коли наша Колегія в обох осідках, тобто при площі Мадонна деї Монті й на Джанікольо мала виключно студентів українців; але були й такі, як наприклад, під час другої Світової Війни і негайно після неї, Священна Конгрегація Східних Церков була змушена призначити до нашої Колегії богословів з іншої нації, а то й раси як, наприклад, студентів з Індії щоб її заповнити. Бо недоцільно утримувати Колегію заради малого числа українських богословів. З часу перебування студентів індійців у нашій Колегії датується питання одного з наших Владик, який після довгого часу неприсутності в Римі, відвідуючи нашу Колегію, спитав: «А з яких земель нашої розлогої України походять ці темніші українці?». Авжеж правда, тепер поки що маємо досить наших українських богословів, так що не треба ще

кликати до помочі інших богословів-чужинців. Але якщо справи не укладуться краще, тоді наша Колегія буде знову різноколірова.

Цей колегіальний будинок і повне утримання в ньому студентів богословів завдячуємо Святій Столиці, яка не лише дала гроші на його будову й повне устаткування всяким добром, потрібним для утримання студентів, але, крім того, платила за їхні студії на римських католицьких університетах і інститутах. Так ото утримання наших студентів тут, у Римі, й їхній повний вишкіл був цілком даровий, хіба що деякі заможніші Владики самі бажали своїми добровільними пожертвами допомогти Колегії чи своїм богословам. Але, як усі добрі часи, так і ті минулі мають свій кінець як усе інше на цьому світі. А це означає, що ті добрі дарові студії закінчилися, і то, здається, безповоротно з минулим 1981 роком. Відтепер треба буде дещо допомагати Святій Столиці в утриманні наших богословів у Колегії св. Йосафата. Правда, це буде дуже мінімальна оплата, бо виноситиме лише половину, а то й менше ніж половину того, що треба платити за богословські студії у Сполучених Штатах Америки чи в Канаді. Тому-то Владики «грошовитих», чи пак, заможних країн, повинні взяти на свої плечі частину утримання наших студентів у Колегії св. Йосафата, тому що інші Владики, тобто з бідніших країн наших поселень, з огляду на їхній невідрадний фінансовий стан, неспроможні утримувати тих кількох своїх студентів тут у Римі.

Останніми часами Священна Конгрегація Східних Церков звернулась до наших Владик через ректора Колегії, Впр. Отця Софрона Мудрого, щоб ті, які мають спромогу допомогти в утриманні Колегії, допомогли, і то в двоякий спосіб, а саме: найперше, посилаючи принаймні кількох своїх семінаристів до Риму на студії і витрачаючи мінімальну суму на їхнє утримання, а крім того, даючи свої щедрі пожертви на утримання і вишкіл молоді, головню з незаможних фінансово країн. Досі всі богослови користали з дармових студій і утримання в Колегії, тож тепер повинні виявити свою вдячність, помагаючи їй перебути цей важкий фінансовий стан.

Ми всі свідомі того, яку благородну й важливу працю виконувала за час свого існування наша Семінарія на протязі майже сто літ. Бо спитаймо себе: Де ж могли б наші богослови, що приходять сюди з усіх сторін землі, краще запізнатись з українською мовою, живучи разом і послуговуючись нею у щоденному житті? Де могли б краще пізнати історію нашого народу й нашої Церкви, запізнатися з її обрядом, звичаями та обичаями, з нашою літературою, як не в нашій Колегії, де мають відповідні виклади? Де вони могли б краще зустрі-

нутися з богословами, що з'їжджаються і студіюють тут з усіх поселень, як не в священних мурах Колегії св. Йосафата? Вона є не тільки матір'ю богословського знання, але вщеплює в серця студіюючої молоді любов до нашого рідного краю, до українського обряду, його церемоній та церковного співу. А де ж, як не в Римі, наші богослови мають змогу студіювати по таких славних університетах як Грегоріанум, Анджелікум, Лятеранум, Пропаганда Фіде, Антоніанум, чи по таких визначних інститутах, як єзуїтський Біблійний Інститут й Інститут Орієнтальний, або бенедиктинський Біблійний Інститут — «Комісія Бібліка», та багато інших інститутів? А крім того, саме вічне місто Рим, колиска класичної культури та близькість Ватикану — осідку Папів — дають студентам змогу пізнати велич і глибину Християнського Світу. Тут студенти мають найкращу змогу відвідувати безліч величних церков, почавши від 4 Базилік з їхніми скарбами різьби й малярства; ходити по різних музеях та пінаотеках і поширювати свій богословський і культурний світогляд. Тож, згідно з правдою треба сказати, що ніде в цілому світі нема змоги навчитись більше й більше скористати, як у цій колисці Християнства, що є осідком Римських Папів з усіма їх Конгрегаціями. Це все дає змогу нашим римським вихователям вливати в уми й серця наших молодих богословів пошану й любов не лише до нашої Української Католицької Церкви, але й до нашої спільної Вселенської Католицької й Апостольської Церкви. З цього виходить, що наша Семінарія св. Йосафата є гідна нашої всесторонньої й повсякчасної підтримки.

У нас, у Сполучених Штатах Америки і, гадаю, також у Канаді, є добрий звичай на бенкетах робити збірки на церковні й всенародні цілі. Прошу однак не лякатись, бо ми на цьому бенкеті не будемо робити жодних збірок, та все-таки поручаємось Вашій ласкавій пам'яті й Вашому почутті вдячності, щоб, повернувшись додів, Ви по зможі старались помагати нашій Колегії своїми пожертвами. Для Вашої потіхи бажаю додати, що Ваші датки будете могли відтягнути від свого «Інком Тексу», тому що вони є на найбільш добродійну ціль, тобто на вишкіл і виховання наших майбутніх священників-отців і провідників нашого українського народу!»

Дня 12 листопада, у празник св. Йосафата, продовжувалися ювілейні святкування Колегії. Вранці в колегійній церкві мала місце врочиста подячна св. Літургія, головним служителем якої був високопреосвященний Мирослав Любачівський, архієпископ-коад'ютор. Співслужили з ним ВПреосв. митрополити: М. Германюк, ЧНІ, з Канади,

Блаж. кард. Й. Сліпий під час ювілейних днів святкувань 50-річчя колегії св. Йосафата - 12.11.1982.

С. Коцішко й С. Сулик із США; та єпископи: А. Сапеляк, СДБ, з Аргентини, А. Горняк, ЧСВВ, з Англії, В. Лостен із США, та Є. Химій, ЧСВВ, з Канади; також о. Ісидор Патрило, протоархимандрит Василянського Чину, о. Софрон Мудрий, ЧСВВ, ректор Семінарії св. Йоасафата, о. віце-ректор Д. Крефер та двадцятка священників. Проповідь, відповідну до святкової хвилини, виголосив ВПреосв. Митрополит Максим Германюк ЧНІ, з Канади. Потім була відправлена панахида за померлих священників, які віддано трудилися над вихованням нових священничих кадрів у Семінарії; також і за тих, що проходили свої студії у Семінарії, серед яких є чимало ісповідників віри; за колишніх студентів та за Сестер Службениць, які жертвенною працею спричинилися до зросту й розвитку Семінарії.

Цього ж дня, після святкового обіду, в год. 17-ій римського часу, на закінчення триднівки ювілейних святкувань Колегії, розпочався подячний архиєрейський молебень. Цю врочисту відправу вшанував своєю присутністю Первоієрарх Української Католицької Церкви, Блаженніший Кардинал Йосиф Сліпий. Головним служителем був архієпископ-коад'ютор Мирослав Любачівський; співслужили разом архієпископ Мирослав Марусин, секретар Священної Конгрегації Східних Церков та вищезгадані наші владика, що з різних країн світу з'їхалися на цей ювілей. Між почесними гістьми перше місце зайняв Еміненція Кардинал В. Рубін, префект Священної Конгрегації Східних Церков. Співслужило також понад 30 священників.

Блаженніший Кардинал Йосиф Сліпий звернувся до присутніх з привітальним словом:

« Слав Господа, Єрусалиме!
Хвали, Сіоне, Бога твого!
Бо він укріпив брам твоїх засуви,
благословив дітей твоїх посеред тебе »

(Пс. 147, 12-13)

Мої Дорогі!

Чотириста літ тому, коли наша Церква повернулась до церковної єдності, що її перервали коротко негожі часи, а духом, молитвою, св. Літургією і вірою наш нарід в тій єдності все-таки жив; наші великі Владика — будівничі церковної єдності — хотіли тут, в Римі, мати всі потрібні засоби, щоб цю святу єдність з апостолом Петром поглиблювати, освячувати і жити. Так правильно зрозуміли наші Владика

Христові слова до Петра: «А ти колись, на вернувшись, утверди своїх братів» (Лк. 22, 32). Маючи великі скарби своєї східної Літургії, науку-світло святих Отців Східної Церкви, потребував наш Нарід тільки того постійного «утвердження» на найдалше висуненій своїй позиції, на європейськй Сході серед своїх лихоліть.

Одним зі засобів того утвердження у вірі, надії й любові є наука, є знання, які людина постійно розвиває, ними пізнає світ, себе і Божі справи. Для науки потрібні школи, наукові заведення, потрібні мужі науки, потрібні особи, що наукою захоплюються і її передають іншим. Зараз по завершені акті нашої єдності з Апостольським Престолом, наш Митрополит Йосиф Рутський шукав можливостей мати в Римі своїх студентів, мати якесь приміщення, де б міг жити його Представник-Прокуратор і його питомці. Почалось гірчицим зерном, найменшим з зерен, як каже наш Спаситель у своїй притчі. Прибуло тоді тут двох учнів; одержали ми історичний сьогодні перший український дім-обитель на римській землі при Піяцца Мадонна деї Монті, помістилось там і перше представництво нашої Церкви і нашого Народу. І з гірчициного зерна почало, незважаючи на історичні хуртовини, рости Христове древо русько-українського Народу. Історія нам відома.

Сьогодні можемо благословити Господа, що «укріпив брам наших засуви і благословив дітей наших». Нашим п'ятидесятилітнім Ювілеєм Колегії св. Йосафата на горбку Дзянікольо, неначе завершуємо той чотиристалитній шлях змагань і старань, щоб тут, у Римі, вирости наші твердині богословського знання і виховання, нашої релігійної формації в душі Батьків наших. Те завершення сповнилося, за Божою поміччю, побудовою і нашого українського католицького університету ім. св. Климента Папи, якого оснування двадцять літ тому святкуватимемо в найближчому році. А доми наших монаших Чинів, наша Мала Семінарія і вся їхня діяльність! За все це наша подяка сьогодні в цей щасливий Ювілей. Не дав нам Господь пропасти, і коли в своїй мудрості допустив тимчасову руїну в Україні, тут приготував нам джерело сили, укріпив брами наші й береже духа нашого для майбутньої відбудови. Це сталося, без сумніву, заслугами терпіння і страждань братів наших в Україні, і наш ювілей хай буде поминанням їхньої мужності в Христі й подякою за цю благодать, якою ми збагатились перед Богом і людьми.

Доложимо всіх зусиль і праці, щоб ця наша духовна твердиня і всі наші здобутки в Римі були духом нашими, щоб в них кувались Христові характери з бажанням служити вірно своєму Народові, зберігаючи вірно його духовну спадщину, як цього бажали собі великі Отці наші й потребує цього наша майбутність.

« Господи, Господи благослови виноград сей, егоже насади десница Твоя, Господи... Амінь ».

Благословення Господнє на Вас!

Дня 13 листопада в колегійній церкві мала місце подячна Служба Божа в наміренні Сестер Служебниць, що з самих первочатків прийняли адміністрацію домашнього господарства в Семінарії і провадять її досі. Св. Літургію відслужив владика Василь Лостен із США, о. ректор С. Мудрий, о. віце-ректор Доротей Крефер, ЧСВВ, та священики-гості. Були присутніми представники всіх жіночих українських Чинів і Згромаджень у Римі. Так закінчилась триднівка вродливих святкувань 85-річчя заснування і 50-річчя нового осідку Української Папської Семінарії св. Йосафата в Римі.

Дня 5 грудня, у навечір'я св. Миколая, відвідали нашу Колегію архієпископ Іданська Лех Качмарек і єпископ Єжи Аблевич з Тарнова, разом з ректором Польської Колегії у Римі, монс. Йосифом Міхаліком. Архієпископ Качмарек сказав зворушливе слово про життя наших українських людей у його єпархії. В часі цих відвідин у Колегії радість із смутком обнялась, бо під час вечері прийшла сумна вістка, що єпископ-помічник преосв. Леха Качмарака, єп. Йосиф К. Клужь, згинув в дорожньому випадку коло Іданська.

Цього ж місяця грудня попросили ми на вічний шлях дві особи, що протягом довгих років були тісно зв'язані з життям нашої Колегії. Дня 17 грудня ц.р. упокоїлась в Бозі Сестра Іринарха Дитюк, ПДМ, яка трудилася в Семінарії між роками 1932-1969, допомагаючи своєю працею і молитвою виховувати цілі покоління молодих священиків. Народилась вона біля Крехова в Галичині, 16 червня 1906 року. 20-тилітньою дівчиною вступила вона до Згромадження Сестер Служебниць Непорочної Діви Марії, відбувши свій новіціят у Кристинополі. Там же, 3 серпня 1928 р., склала свої перші чернечі обіти. Після новіціяту молода монахиня 4 роки трудилася у Бережанах. У 1932 році з групою інших Сестер Служебниць прибула Сестра Іринарха на працю до Української Папської Семінарії св. Йосафата у Римі, де безперервно трудилася аж до 1969 року. Була тут довголітньою настоятелькою Сестер. Лагідна, скромна монахиня Іринарха відзначалася особливим материнським

Учасники заключного молебня ювілейних днів Колегії - 12.11.1982.

ставленням до семінаристів, майбутніх українських священників. Її життя було зразком чернечої посвяти і вірності Господеві та невинною молитвою за українських священників, за нашу Церкву і Народ. Останні роки свого життя Сестра Іринарха перебувала в домі Головної Управи Сестер Службниць у Римі, даючи приклад любови, терпеливості й душевної ніжності. Священники, колишні семінаристи, охоче її відвідували, а для кожного з них вона знаходила слова заохоти й поради. Дня 17 грудня у лікарні «Сальватор Мунді», прийнявши ранком св. Причастя, обідньою порою віддала в руки Господеві свою праведну душу. Тлінні останки Сестри Іринархи Дитюк були найперше перенесені (18 грудня) до Семінарії св. Йосафата, в якій вона відданою працею протягом 37 років допомагала в вихованні майбутніх священників. Тут відправлено кілька панахид і Служб Божих, бо аж через два дні перевезено її до каплиці Генерального Дому Сестер Службниць, а тоді — до спільної гробниці Сестер на Кампо-Верано.

Кілька днів згодом, у навечір'я Різдва Христового (24 грудня ц. р.) несподівано відійшов до Господа незабутній колишній член Проводу Колегії св. Йосафата, о. Атанасій Григорій Великий, ЧСВВ. В роках 1948-1960 о. Атанасій був віце-ректором, а згодом проректором (1960-1963) Колегії. Років його життя було відносно небагато, бо прожив він всього 65 літ, з чого 50 випадає на життя в Чині, з яких ледве 30 були вповні активними роками. Народився він у Туринці біля Жовкви, дня 5 листопада 1918 року. Свої студії розпочав о. Атанасій в Галичині, а продовжував опісля у Празі, Вюрцбурзі та в Римі. Віце-ректором Колегії св. Йосафата був він 12 років, а 3 роки проректором. Повних 6 років присвятив о. Атанасій інтенсивній праці в Перед і в Соборовій Комісії, в часі Вселенського Собору Ватиканського II-го, залишаючи з того часу, крім соборового декрету про Східні Церкви, понад 50 томів протоколів і коло 100 течок документації, як невмирущих свідків тих великих його трудів. Понад 13 років був о. Атанасій Головним Настоятелем - протоархимандритом Чину Василіян св. Йосафата, яким він керував у тяжких пособорових часах, від 1963 до 1976 року. В тому часі підготував він і перевів надзвичайну велику Капітулу Чину, що тривала майже два місяці, під час якої перевірено Конституції та Устав Чину. Незважаючи на всі свої обов'язки й заняття, о. Атанасій розгорнув дуже плідну та цінну наукову та видавничу діяльність. Завдяки його ініціативі й неструдженій посвяті появилось друком понад 150 великих праць, з чого 55 томів документів з римських архівів до історії нашої Церкви; понад 40 різних наукових монографій та понад 50 випусків Української Духовної Бібліотеки, якої сам був ініціатором.

На жертovníку праці й посвяти для Церкви і свого народу згоріло все його трудолюбне життя, життя кришталевого характеру і великих чернечих чеснот. Тому напевно « цінна в очах Господніх смерть його вірних » (Пс. 116, 15). Покійний о. Атанасій дозрів до неба і вічності, до якої ввійшов у ніч Різдва Христового 1982 року. Протягом кількох днів уся українська громада в Римі брала участь у похоронних відправах: студенти Великої й Малої Семінарій, Сестри Василіянки, Службениці, св. Анни, та цивільні люди, разом з Василіянською братією, та різними знайомими покійного; зокрема ж владики: архієп. М. Марусин і архієп. М. Любачівський похоронними богослужбами прощали о. Атанасія Великого на вічний спочинок.

Після сумних хвилин прийшла несподівано і радісна вістка, що, дня 16 січня 1983 року, відвідає нашу Колегію Його Святість Папа Іван Павло II — на закритті ювілейних святкувань 85-річчя заснування і 50-річчя нового осідку Колегії. До Колегії св. Йосафата Папа справді прибув в неділю 16 січня 1983 р. як до « свого дому », це ж бо « Папська Колегія », що йому юридично і фактично підлягає.

Його Святість Івана Павла II супроводили: Кардинал Владислав Рубін, префект Священної Конгрегації Східних Церков, архієп. Мирослав Марусин, секретар тієї ж Конгрегації, та найближчі співробітники Папи.

Того радісного вечора, в год. 18-й, розпочався в колегійній церкві молебень до Пресвятої Богородиці. Головним служителем був сам Вселенський Архієрей; співслужили з ним: кард. В. Рубін, архієп. М. Марусин, о. протоархимандрит І. Патрило, о. ректор С. Мудрий, о. протоконсультор Віталій Підскальний, о. консультор С. Якимішин та 6 молодих священиків — студентів Колегії. Співали мелодійно всі учасники цієї відправи, що надавали їй спонтанного всенародного характеру звеличення і подяки від усієї Української Церкви і Народу.

Після Євангелія Його Святість Іван Павло II звернувся до всіх присутніх українською мовою ось якими словами:

*Владико Кардинале, Всечесніші Брати у Священстві,
Найдорожчі Семінаристи!*

І. Я радо прийняв запрошення — тільки що стало воно можливим — щоб з вами відсвяткувати щасливий Ювілей цієї Папської Української Колегії Святого Йосафата.

Із щирою приємністю вітаю Його Еміненцію Кардинала Рубіна, Префекта Священної Конгрегації Східних Церков, і Його Преосвященство Мирослава Марусина, Секретаря тієї ж Священної Конгрегації, від якої залежить ця Колегія; також Всечеснішого Отця Ісидора Патрила, Протоархимандрита Василянського Чину Святого Йосафата, того Чину, якому доручено керівництво Колегії. Вітаю Високопреподобного Отця Ректора і дякую йому за ввічливі слова, які він звернув до мене і, разом з ним, вітаю теж усіх, які тут зібралися, щоб відзначити таку щасливу подію. Окреме привітання звертаю до Сестер Служебниць Непорочної Діви Марії, які з самих же початків по-материнському віддаються своїй непомітній, але цінній праці в цьому заведенні.

Величавий будинок цієї Колегії нагадує незвичайну щедрість Папи Пія XI, який, схваливши цю дбайливість Святої Столиці про Українську Церкву, бажав, щоби спорудити цей новий будинок, в якому гідне пристановище мала б та Семінарія, яку Папа Лев XIII оснував під кінець минулого сторіччя.

Ця Колегія є дійсно гарна своїм чарівним положенням і панорамою, на якій вона височить. Але вона є ще кращою тому, що в ній проквітає для Христа надія Української Церкви. А тією надією є ви, дорогі семінаристи, що зростаєте у цім священнім гуртожитку, виховуючись у знанні й побожності, з огляду на ті ваші майбутні завдання, які вам доручиться на служіння стадові Христовому в дорогім Українським Народі. Під час цих моїх відвідин сердечно бажаю заохотити вас, щоб ви добували всіх зусиль та приготувалися до вашого майбутнього служіння, намагаючись набути міцну духовність і тривке інтелектуальне виховання.

Папа Пій XI, на авдієнції 13 листопада 1932 року, звернув до Ієрархії й Української Семінарії слова заохоти, які я нині з приємністю нагадую: « Не можна забувати про потребу знання — казав він — але, насамперед, потрібно змагатися за набування побожності ». Йдучи ж за св. Павлом, він ще додав: « Знання без святості — це суєта, це блискуча порожнеча, це холодний інтелектуалізм » (див. 1 Кор. 8, 2; 13, 2).

2. Моя думка звертається зокрема до вас, студенти теології. Теологія — це повсякчасний діалог між наукою і вірою, але такий діалог є будуючий лише за умовою, що віру буде сповняти любов.

В одному документі, публікованому кілька років тому Священною Конгрегацією Католицького Виховання, щодо цього дається ось яке завдання: « Тому, що предметом теології є правди, які є засадами життєвого й особистого зобов'язання чи то для кожного віруючого, а чи

й для спільноти, якої він є складовою частиною, то має вона духовну величину. Тим-то й теолог у своїх дослідях і студіях не йде по лінії чистого інтелектуалізму, але підкоряється вимогам віри, дедалі більше здійснюючи свою життєву злуку з Богом, щоб Його вносити у життя Церкви» (Рим, 1976, стор. 11).

До цього начебто відкликається св. Йосафат, під якого іменем і в якого опіку віддано цю Колегію. Бо св. Йосафат, згідно з василіянською традицією, представляється як зразок знання і святості. Власне його життєвим зобов'язанням було особисте освячення аж до геройського свідчення мучеництва, яке в ньому стало печаттю бажання і змагань за Єдність Церкви. І це підкреслила візантійсько-слов'янська літургія, представляючи св. Йосафата як промінний світильник: « Як світильник за життя розблис і як добрий пастир пролив свою кров за своїх овець ».

Собор Ватиканський II, як відомо, відкрив нові можливості на шляху досконалої Єдності Церкви, здійснивши надійне наближення між тими, що вірують у Христа і поділяють дар того самого хрищення, завдяки якому ми є учасниками єдиного Отця небесного.

Ви ж, наскільки члени Української Церкви, живо відчуваєте і собою представляєте прагнення Господа, « щоб усі були одно » (Ів. 17, 21), і бажанням вашого юного серця пришивишуєте момент такої вельми побажаної Єдності. Витривайте на цім благословеннім шляху та приготуйтеся, щоб завтра, за прикладом св. Йосафата, стати невтомними подвижниками цієї Святої Справи.

Бажаємо вам теж нагадати, що вашим життям, молитвами і вашими студіями можете спричинитися до наближення до тієї мети за посередництвом того, що звичайно називається « духовний екуменізм » (Собор. декрет « Встановлення Єдності », ч. 7).

Вже недалеко « Тиждень Молін за Єдність ». Нехай він стане вам привілейованою нагодою для особистого зросту в любові та більш напруженої молитви, в духовній співзвучності з усіма тими, що цими днями возноситимуть особливі благання до єдиного Господа Церкви. Цим ви вельми спричинитеся до шукання і виблагання повної церковної злуки.

3. Не можу закінчити цього короткого слова, щоб моїх думок і почуттів не звернути до всіх українських церковних громад: і до тих на еміграції, що в різних країнах витривало стоять при своїй активній вірі, і до тих, які на батьківській землі живими втримують традиції славного минулого. Усім я даю запевнення мого невпинного і дбайливого

Папа Іван Павло II під час відправи молебня в колетії св. Йосафата - 16.1.1983.

підкування. Нехай за всіх підноситься до Бога моя молитва, щоб усі ви, за прикладом св. Йосафата, дедалі більше відчували тісну злуку з осередком католицької єдності.

З цими думками, складаючи Господеві подяку за ті добродійства, якими Він з такою щедрістю обдарував цю дорожу Колегію з самих же початків, висловлюю побажання, щоб вона і надалі виховувала майбутніх священників для Української Церкви, впоюючи в них оцей натхненний ідеал св. Павла: «Божий чоловік досконалий, до всякого доброго діла готовий» (2 Тим. 3. 17).

Ці побажання довіряю заступництву Приснодіви Богородиці, відляючи з усього серця всім моє апостольське благословення¹⁰¹.

Після молебня всі учасники відправи перейшли до великої приймальної зали, щоб зустрінутись з Його Святістю. Вселенського Архирея привітав о. Ректор такими словами:

Святіший Отче! Дозвольте мені, найменшому слугі цієї спільноти, у порогах Української Папської Семінарії в Римі привітати Вашу Святість з нагоди відвідання цієї Інституції на завершення ювілею 50-річчя її існування.

Незаперечною правдою нашої святої віри є, що на Вашій Святості, на великому Синові слов'янського народу, саме тепер в друге тисячоріччя християнської ери, здійснилися слова Христові: «Ти esi Петро — Скеля, і на цій скелі збудую мою Церкву!». Це правда нашої святої віри, що дивне Боже провидіння — саме в цю апокаліптичну епоху атомної і водневої енергії — поставило Вашу Святість як Намісника Христового та видимого Голову Його Церкви на землі. Тому, хоч довкруги нас шаліє буря безбожного світу, як колись на Генезаретському озері, і багатьом здається, що потопають, ми не втрачаємо спокою, бо ж ми впевнені в тому, що при кермі нашого корабля — Церкви — є досвідчений Рибалка, що його керманичем є сам Христос, у Вашій Світлій Особі.

Визнавши нашу віру в те, що в особі Вашої Святости вітаємо нині між нами видимого Голову Церкви і Намісника Христового на землі, наслідуюсь висловити в імені всієї нашої спільноти, що проживає в Українській Папській Колегії св. Йосафата і гостей Генеральних Управ Отців Василіян і Сестер Служебниць, що обслуговують цю Інституцію, нашу незмірну радість і щастя з цього приводу.

¹⁰¹ «L'Osservatore Romano», lunedì-martedì 17-18 gennaio 1983, pp. 1-2.

Це перший раз в історії 85-літнього існування цієї Інституції і 50-річчя цього осідку, що сам Найвищий Голова Церкви відвідує її.

З волі, доброти і щедрости Вселенських Римських Архиєреїв відносно Русько-Українського народу, від часів Берестейської Унії, тобто від 1596 року, почавши Вельямином Рутським, пізнішим Київським Митрополитом, аж до нині прибувало до Риму, як до дому Святішого Отця, понад 800 студентів, з яких біля 600 стало священиками Христовими; понад 40 - єпископами, 12 - митрополитами, 2 - кардиналами Римської Церкви, 12 - протоархимандритами Василіянського Чину.

До 1897 року богослови Русь-України були тільки гістьми Папи у Папській Грецькій Колегії св. Атанасія. Але з рішення Папи Льва XIII, дня 18 грудня 1897 року, постала в Римі для дітей Української Католицької Церкви їхня власна хата, спочатку при Прокуратурі Отців Василіян на Піяцца Мадонна деї Монті, разом з групою василіянських ченців, яким від 80-ти років доручено провід цієї Колегії, а від 50-ти років ось тут, на Дзянікольо. Ця наша маленька «Батьківщина» у Римі, наче острів на морі Католицької Церкви, існує під безпосередньою опікою і щедрістю кожночасного Вселенського Архиєрея.

Святіший Отче, ми діти страждальної Католицької Церкви, розсіяні по цілому світі, вітаємо Вашу Святість у Вашій власній хаті, у цій Українській Папській Колегії св. Йосафата.

Багато прокожних римлян, а й чужинців, заздять нам, що власне ми маємо таку чудову Семінарію в одній з найкращих ділень Риму. І це правда, однак треба сказати, що Семінарія св. Йосафата — це найкращий доказ правдивості слів Христа, який на запит апостола Петра: «Учителю, ми все покинули і пішли за тобою. Що нам буде за це?», відповів: «Кажу вам, що кожний, хто покине батька, матір, сестер, братів, жінку, дітей, у сотоеро одержить і матиме життя вічне».

Будь-хто з наших молодих юнаків, що прибув до Риму ради Христа, покидає своїх батьків і рідних, свою батьківщину на протяг довгих років своїх студій, щоб у цій Семінарії пережити оту «стократність», та відчутти передсмак вічного життя в Бозі.

Ми незмірно вдячні Вам, Святіший Отче, а через Вас і усім тим, які своїми трудами і жертвою допомагали і допомагають нам, щоб у цьому «Вишлємі» Української Папської Семінарії у Римі народжувалися все нові й нові «Альтер Хрістус», служителі престолу для Української Католицької Церкви й Народу.

Ми свідомі того, що ця чисельно незначна Семінарія св. Йосафата в Римі, бо має коло 30 студентів, у порівнянні з квітучими колись сотнями покликань у Семінаріях Львова, Перемишля, Станиславова — це лиш

крапля води в морі, але вона для нашої Церкви і Народу, головню нині, є тією зіницею ока, є тією євангельською закваскою, є тим здоровим зерном, є тією сіллю землі, яка зберігає ідентичність нашої Католицької Церкви, живучої в Україні й на розсіянні чужини.

За останніх 85 років існування цієї Колегії вийшло з неї понад 400 священиків, з яких 115 закінчили свої богословські студії докторським ступенем, і понад 80 - ліценціатом. Випускники цієї Папської Семінарії намагалися і намагаються бути ревними Апостолами Христовими, в міру своїх слабких сил.

Святіший Отче, тож нині відвідинами Вашої Святости завершуємо ювілейні святкування 85-річчя заснування Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі та 50-річчя її нового осідку на Дзянікольо, заявляючи нашу синівську відданість, й умильно просимо батьківського благословення Вашої Святости на нове 50-річчя. Це благословення буде завдатком дальшої плідної праці цієї Божої Інституції на майбутні віки, для більшої прослави Бога, на добро і славу Українського Народу, на розквіт Української Католицької Церкви, такої дорогої батьківському серцю Вашої Святости.

Святіший Отче! У Марійську епоху, для Вас, Святий Отче — Марійського Папи, від щирих сердець Ваших духовних синів, Студентів і Настоятелів, у 50-річчя нового осідку Української Папської Колегії св. Йосафата на Дзянікольо, покійно складаємо наш символічний дар: копію найстаршої Вишгородської ікони, так званої « Володимирської Богородиці », що одна з перших була принесена на Київську Русь під час її хрищення з Константинополя. До цього долучуємо альбом ікон українського середньовічного живопису та збірку 70-ти фонокасеток різних богослужб нашого обряду і релігійних пісень.

Молиось — Боже, збережи нам при здоров'ї і силах Святішого Отця Івана Павла II на многі й благі літа!

Потім о. Ректор представив Святішому Отцеві за чергою Отців Настоятелів, молодих священиків та студентів Колегії. Наприкінці вручив Його Святості Іванові Павлові II дарунки: ікону « Володимирської Богородиці » з Вишгороду в околицях Києва, до якої прикріплено дедикацію на бронзовій таблиці, і комплет 70-ти фонокасеток з українськими релігійними гімнами і піснями, які о. ректор С. Мудрий видав за співпрацею з Українським Відділом Ватиканського Радіо.

Потім Святіший Отець перейшов до їдальні, щоб повечеряти разом з усіма гістьми і жителями Колегії св. Йосафата. Під час вечері всі студенти виконали в'язанку українських колядок і пісень зі сольоспівом

студента Олександра Продивуса, та віртуоза-скрипаля нововисвяченого перед тижнем о. Романа Чолія.

По вечері Його Святість Іван Павло II відвідав ще й Сестер Служebниць у приймальній залі Колегії, щоб їм подякувати за їхню невтомну й віддану працю та щоб дати їм особливе благословення.

Підсумками цього виняткового дня для Української Папської Колегії св. Йосафата можуть стати слова ВПреосв. Архиепископа М. Марусина, які він сказав на відзначення цієї духовної інституції: «Священна Конгрегація Східних Церков може тільки радіти тією дорогоцінною перлиною, що нею є для Церкви Божої Семінарія св. Йосафата, в якій ми всі не є чужинці чи гості, але домашні й рідні — один народ і одна Церква, Церква і Колегія св. Йосафата.

Радіє з нами сам Святий Отець і благословляє Семінарію своїм апостольським благословенням на дальший шлях життя і праці. Щоб стелився той шлях до сонця волі, до свободи нашої страждальної Церкви та поневоленого Народу.

Під лелійним прапором Пренепорочної Диви, під Її святим покровом, огорнена опікою св. священномученика Йосафата, Українська Семінарія в Римі співає Господеві пісню подяки і слави: Владико Отче, Йосафате, твій засів хорони, і волю Церкві й Україні Ти, Отче, приверни »¹⁰².

З молитовним гомоном юних сердець під час відвідин Його Святости Івана Павла II, дня 16 січня 1983 р., практично закінчено ювілейні святкування 85-річчя оснування і 50-річчя нового осідку Української Папської Колегії св. Йосафата на Джанікольо. Тепер вона вступила в нове 50-річчя своїх змагань за те, щоб дати Українській Католицькій Церкві розумних, праведних і святих мужів Божих і священників Христових.

Щоб цей пропам'ятний Ювілей незагладно записався в історії і пам'яті майбутніх поколінь, видаємо цей нарис, записаний на основі архівних матеріалів та колегійної хроніки, а чи спогадів живих ще свідків цих подій.

Щоб цей Ювілей і відвідини Вселенського Архиепископа Івана Павла II в Колегії св. Йосафата не пішли у забуття, о. ректор Софрон Мудрий, ЧСВВ, при вході до колегійної церкви дав спорудити мармурову таблицю ось якого змісту:

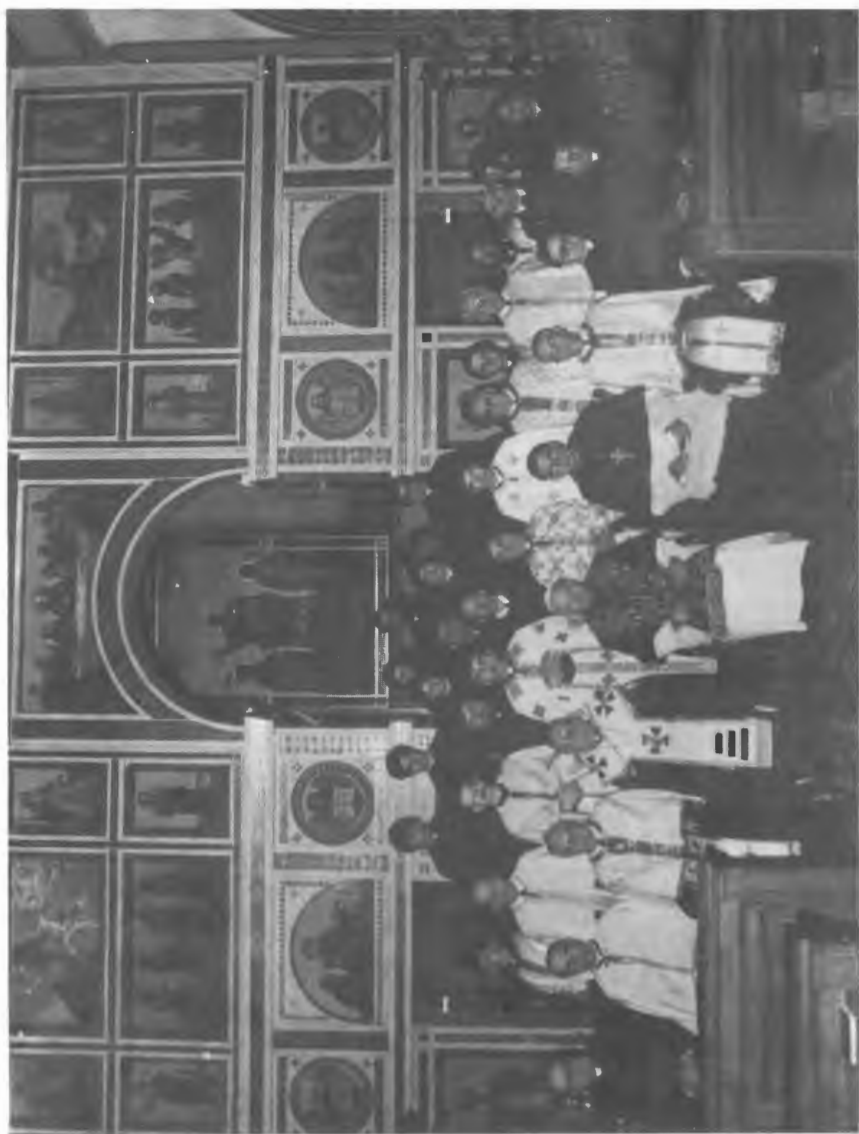
¹⁰² Проповідь над гробом св. Йосафата у базиліці св. Петра на ювілейній св. Літургії, 11 листопада 1982 р.

RECVRRENTE LXXXV ANNO
AB INCOHATO PONT. COLLEGIO VCRAINORUM S. IOSAPHAT
IN VRBE
L ANNO A NOVA SEDE
EIDEM COLLEGIO IN IANICVLO DATA
IOANNES PAVLVS II PONT. MAX.
A. D. XVI KAL. FEBRVARIAS A. MCMLXXXIII
HAS SEDES INVISIT
LITVRGICAS PRECES FVDIT
LINGVA VCRAINA VSUS EST
MODERATORES ET ALVMNOS SVAVI SERMONE ALLEXIT
MENSAM HVMILIS CONVIVA LAETIFICAVIT

P. SOPHRONIVS MVDRYJ O S B M RECTOR
AD PERPETVAM REI MEMORIAM
POSVIT PRAESENS

Дехто з колишніх випускників Колегії св. Йосафата¹⁰³ склав свій окремий дар на виконання бюста слуги Божого митрополита Андрія Шептицького, ЧСВВ, який утривалить його ктиторську пожертву на вакаційну віллю Колегії у Кастель Гандольфо.

¹⁰³ Отець д-р Мирон Стасів, о. д-р Роман Даниляк, о. д-р Юлій Кубіній.

Спільна фотографія з Папою після молебня в церкві колегії св. Йосафата - 16.1.1983.

О. Софрон Мудрий, ректор, вітає Папу Івана Павла II в колегійному салоні - 16.1.1983.

11. САМОДІЯЛЬНА ТВОРЧІСТЬ СЕМІНАРІСТІВ

1. Науково-видавнича діяльність українських студентів богослов'я у Римі

Після заснування самостійної «Руської Папської Семінарії» у Римі, негайно поміж студентами почало проявлятися бажання організувати в колегії «Гурток» з українським характером, який підготовляв би його членів до наукової і публіцистичної праці. Цього не можна було здійснити, доки Семінарією управляли чужі Отці Товариства Ісусового (в роках 1897-1904). Якже, з рішення Апостольської Столиці, провід згаданої Інституції передано Чинowi Отців Василян (у 1904 р.), тоді студенти взялись за свою самодіяльну працю. Правдою є, що першому ректорові, о. Арсенієві Лозинському, доводилося з великим трудом опановувати різні течії, що тоді ще існували між семінаристами, спричинюючи тертя і поділ на два протилежні собі табори, а саме: народовців — оборонців національної української свідомості й духовості, та москвофілів т. з. «кацапів», які орієнтувались на «старшого брата» та одну неділиму Росію.

З кінцем грудня 1904 р. о. Іван Луцик став подвижником руху і редактором першого журналика студентів Колегії, який названо «Записки Питомців Руської Колегії в Римі». Заплановано було видавати їх рукописно щомісяця. Кожний зі студентів власноручно вписував свою статтю. І так у першому січневому числі за 1905 рік вміщено 16 рукописних статей, записаних на 122 сторінках. На вступі цих «Записок» редактор о. І. Луцик пише присвяту до цього журналика, написану в грудні 1904 р., кажучи: «Маріє, Мати Бога вишнього, Ти єси Пречистая!... Тобі присвячуємо і приносимо в дарі ці перші плоди нашої праці. Прийми їх не так задля них, як задля любови, з якою Тобі їх жертвуємо. Прийми і принеси їх Синові Твоєму, Дитяти-Ісусові, щоби зволив поблагословити своєю рукою нас і наші праці, щоб ми могли колись працювати на Його і Твою славу, прославляючи Твоє Непорочне Зачаття».

У вступному слові згаданий редактор «Записок» накреслив мету й завдання журналика студентів, заявляючи: «Потрібно нам науки, і то християнської науки; потрібно нам літератури — християнської літератури; вона є, вона лежить в арсеналі духа Католицької Церкви, а дорога туди — це праця, праця від ранньої молодости... І чи ж не мають нас спонукати ці рефлексії до праці, жвавішої праці в царині теології? Чи ж нам завжди позаду стояти? Ніколи!... Ми хочемо безупинно

працювати — приготуватись, щоби здійснити покладені на нас надії святої Матері Одної і Другої — Церкви і Русі-України!...

В праці тій мають гуртувати нас усіх до одного «Записки», які ми будемо видавати щомісячно, поки що приватно, лиш в мурах Колегії. Згодом, як Бог pozwoliть, може зростуть вони при пильній та вправленій праці до трохи більшого, поважнішого, більш наукового часопису, а тоді й перед людьми не сором буде стати...

Нашу газетку охрестили ми «Записки» в якнайширшім значенні цього слова. Цим бажаємо зазначити, що в «Записках» можна помішувати все, що не противиться ні св. вірі, ні розумові; та що це звичайні записки, спроба перших наших праць, адже ж «*Nemo sapiens nascitur*».

В архіві Колегії збереглось три томи таких «Записок» з 1905 р.

Дня 7-го березня 1907 року студентам удалось заснувати ще й «Науковий гурток українських студентів богослов'я у Римі». Перші загальні збори започаткованого «Гуртка» поставили собі, якнайважливіше завдання, що кожний його член мусітиме опрацювати й відчитати на студентських товариських сходах щорічно принаймні три наукові реферати на довільну тему.

До Семінарії приходили молоді богослови, повні запалу й посвяти для Бога, Церкви й свого Народу. Тож не диво, що їхні серця придавлював сильний біль, коли велика частина їхніх співтоваришів студій цуралися свого народу й браталися зі «старшим братом» з півночі. Молоді левіти українського напрямку бажали остаточно заявити відверто, хто ми і чийого народу діти. Тож робили це за допомогою свого наукового «Гуртка». Про болючу й досить делікатну справу співжиття між тодішніми семінаристами Колегії та про напрям такої діяльності досить обширно звітував римський кореспондент — студент Петро Задворняк у львівській «Ниві» за рік 1908, ч. 20-21, стор. 641-642. Там автор пише: «Колегія, як звісно, стає під проводом ОО. Василян. Ректором є тепер Впр. о. Давида. За три роки його ректорства можна сміло сказати: Колегія стала на висоті свого завдання... За старанням Впр. о. Давиди є все так уложене, щоб усунути питомцям всяку можливість невдоволення. Гадка Впр. о. Ректора є така, що богослов у Римі має журитися наукою, а все інше має полишити журбі Ректора... Кожний діставав у свій час все, що було потрібне чи то до науки, чи до одежі, чи до поживи. У поступуванні з питомцями старався о. Ректор все поступати після рацій... «Якщо ми є ширими, мусимо один другого переконати». Ректор говорив часто до питомців... Справді, не знаю, як ліпше було б назвати о. Ректора чи батьком, чи братом... Так звану квестію «українсько-московську», яка постійно робила в Колегії за-

колот, неспокій і розстрій, розв'язав Впр. о. Давида коротко і рішуче. « Collegio » прецінь є « Ruteno », а не « Russo ». Москалі поки що не мають в Римі своєї Колегії... Колегія не тримає нікого на ланцюгу. Не подобається кому, може розпрощатися з нею кожної хвилини. Богу дякувати, що по італійськи чути добре різницю поміж « Ruteno » і « Russo », і ця обставина дає кожному ректорові правну основу берегти українського характеру Колегії в Римі » — пише очевидець подій і життя Колегії.

Дня 14 березня 1907 року загальні збори « Гуртка » вибрали свою управу, у склад якої ввійшли такі члени: Йосиф Коциловський — голова, пізніший єпископ Перемиський; Федір Вергун — містоголова, й Іван Остап — секретар. Великою радістю для новообраної управи « Гуртка » був факт урядового потвердження статуту о. Адріаном Давидом, ЧСВВ, ректором Колегії, дня 20 березня 1907 р. Число членів цього « Гуртка » не було велике. Спочатку було їх вісім: Йосиф Коциловський, Петро Задворняк, Федір Вергун, Іван Остап, Гавриїл Козановський, Омелян Ковч, Іван Соболь і Степан Воробець. З кінцем цього ж 1907 р. приступило ще десять: Іван Пляцко, Дмитро Бахівський, Юліан Гранківський, Микола Гумовський, Степан Бахталовський, Микола Дідунік, Володимир Онуферко, Євгеній Костишин, Семен Круцько і Василь Кулик. Члени цього « Наукового Гуртка », за свідченням хронік, стисло і точно дотримувалися правил, потверджених в статуті, зокрема тих, що відносилися до рефератів на довільні наукові теми.

Дня 21-го березня 1907 року студент Федір Вергун виголосив перший реферат « Гуртка » на тему: « Свобода, воля і неволя у давніх Римлян ». Відчит цей був опрацьований під кутом юридично-історичним. Нормально що два тижні члени гуртка виголошували свої реферати як ось: « Гностицизм » - Г. Козановський; « Поезія і спів у перших віках християнства » - І. Остап; « Загальні черти і ціль проповідника » - П. Задворняк; « Папа Ліберій і його мнимий упадок в аріянізм » - Ст. Воробець; та й інші. Тематикою таких рефератів були: теологія, соціологія, історія, літургія і право.

З пожовклих літописів довідуємося, що впродовж восьмимісячної діяльності, за участю вісьмох початкових членів « Гуртка », відбулось звичайних загальних зборів - 3, надзвичайних загальних зборів - 1; сходин - 17, дискусій і дебатів - 22, відчитів - 9.

Праця членів « Гуртка » не обмежувалася тільки до виголошування рефератів. Вони організували святкові імпрези, відзначаючи в особливий спосіб генія і пробудителя України - Тараса Шевченка.

Дня 13 серпня 1909 р. члени «Гуртка» вирішили покликати до життя редакційну колегію і зреалізувати видання студентської газети, якої тематика мала бути різноманітна: наукова, літературна, політична, всячина та хроніка. Загальну редакцію доручено студентові Теодорові Вергуну. Вже дня 15 серпня 1909 р. появилось перше число згаданої газети під заголовком «Український Зільник». З появою цього числа газети кінчається офіційна діяльність «Гуртка», бо вже 23 серпня 1909 р. тодішній ректор о. Л. Березовський, скликавши на окрему конференцію всіх членів «Гуртка», закрив і розв'язав його. Однак причини для розв'язання «Гуртка» не дали ані згадана газета, ані сама діяльність членів як така, а лиш своєрідне непорозуміння і провокація зовсім посторонніх осіб. Відповідь на це дістанемо в часописі, призначеному церковним і суспільним справам, «Нива» - з 1909 року, стор. 620, де кажеться, що редактор «Ниви» помістив у «Руслані», ч. 148, статтю під заголовком: «З нагоди з'їзду української поступової молоді». У статті, між іншим, читаємо: «Під знаменом боротьби з клерикалізмом, а властиво з християнсько-католицьким світоглядом, відбувся, в днях 11 до 14 липня 1909 р., з'їзд української академічної молоді австрійських і російських університетів (у Львові). В справі релігії і Церкви зайняв з'їзд цілком негативне становище. Найцікавішим моментом того з'їзду для нас є резолюції, що відносяться до релігії. З'їзд одноголосно ухвалив, між іншим, таке: «З огляду на те, що релігія: 1. суперечить самим основам науки і своїм примітивним і антинауковим світоглядом гальмує умовий розвиток учнів; 2. припиняючи еманципацію думки, усуваючи критицизм і наукове розуміння речей, *eo ipso* шкодить політичній і соціальній еманципації; 3. своїми етичними теоріями лише закріплює існуючий соціальний устрій; 4. через примусове навчання веде лиш до деморалізації цілого шкільного життя; 5. клир використовується для політичних цілей, ворожих як свободі науки, так і всякій іншій — вважаємо потрібним усунення науки релігії з усіх шкіл, нижчих, середніх і вищих, і замінити цю дисципліну порівняльною історією релігій та поширенням природничих наук, головнo космології».

У подібному тоні висловився з'їзд про теологічний факультет Львівського університету, називаючи теологію «псевдонаукою», домагаючись усунення її з університету.

Після прийняття згаданих резолюцій з'їзд української поступової студентської молоді ухвалив вислати привітального листа проф. Масарикові, масонському агітаторові й найголовнішому в Австрії пропагаторові ідеї «вільної школи» («Нива», Львів, 1909 р., чч. 18-19, стор. 621).

«З'їзд української академічної молоді є витвором чеської масонерії, і без різниці партій зайняв становище вороже християнсько-католицькому світоглядові» - твердить редактор «Ниви». У цій же статті «Нива» подала ще й таку вістку: «Питомці руської Колегії в Римі вислали на з'їзд телеграму з конвенціональним: «Ми духом з вами», а удостоїлися за те... кпин з боку «поступової молоді» (*Там же*, стор. 622). Натомість «Діло» (1909 р., ч. 152) подало вістку, що члени «Гуртка» руської Колегії у Римі вислали гроші на фонд ім. Олени Січинської від себе й від інших богословів.

Як лише ці часописні вістки зі Львова дійшли до відома Настоятелів, доля «Гуртка» була негайно вирішена: його закрито. Хронікар, замикаючи книгу «Гуртка», з боєм серця зазначає факт припинення діяльності «Гуртка» та від себе намагається дати деякі висвітлення в цій справі, записуючи, між іншим, таке: «Телеграм ніхто не вислав; вислано лише звіт з діяльності «Гуртка» і привіт зовсім іншого змісту, як про це згадує «Нива». Звіт і привіт вислано за відомом о. Ректора на приватні руки, з тим застереженням, щоб їх подано до відома, якщо Львівські богослови візьмуть участь у з'їзді. Однак той добродій, якому вислано ці документи, подав їх до відома, не дотримуючись умов, поставлених богословами римського «Гуртка». Щодо другого закиду, то гроші вислано через студента Пляцка, повідомивши о. Ректора, що гроші висилаються на фонд народних шкіл. Тільки товариші, що брали гроші від о. Ректора, між іншим ті, що до «Гуртка» не належали, не сказали, на який фонд їх передають, і о. Ректор не знав, що гроші передано на фонд ім. Олени Січинської. На думку о. Ректора, згаданий фонд має зв'язок з убивством намісника Потоцького, і той же фонд знаходиться в руках партії соціалістів, тому семінаристи не повинні до нього причинятися своїми датками; також семінаристи однієї Колегії не повинні заявлятися за якусь партію. Щоб у Колегії не творились ніякі «партії», о. Ректор запорядив розв'язання «Гуртка».

По розв'язанні «Гуртка» залишився лише слабкий спогад на пожовклих листках хроніки та багато рукописів із згаданих рефератів, які засвідчують, що як є добра воля й охота до праці, можна дуже багато зробити для поглиблення знання і самоосвіти.

2. Марійська Дружина Колегії

Другий вияв самодіяльності богословів Русь-Української Папської Колегії у Римі, розгорнувся на полі т. зв. *Марійської Дружини*, яка бере свій почин з 1914 року. В мурах тогочасної Колегії проживало

невелике число студентів богослов'я, які для поглиблення священничого ідеалу вирішили оснувати Марійську Дружину. Цей гарний задум студентів радо привітали Настоятелі Колегії, даючи свою згоду на створення такої організації.

Вже на першому засіданні вирішено, що Марійська Дружина Колегії зачне свою офіційну діяльність в день Благовіщення Пречистої Діви Марії, 25 березня 1914 року. Однак, через спізнення листа з апробатою Дружини, який прийшов з Священної Конгрегації Поширення Віри, акт посвячення відбувся щойно 31 травня т.р. Духовним провідником Марійської Дружини в Колегії був о. Теодосій Тит Галушинський, ЧСВВ, який довершив акту посвячення членів Марійської Дружини Колегії, та був подвижником і душею згаданої Дружини весь час на протязі свого духовництва аж до часу вибору його на Протоархимандрита Чину Святого Василя Великого у 1949 році.

Членів основників Марійської Дружини Колегії було 16, а саме: о. М. Трохимчук, о. Д. Колтун, диякон І. Бучко, Т. Парашак, П. Пастернак, С. Василів, Д. Стек, А. Гентош, І. Орловський, В. Кирилюк, Й. Вільчинський, П. Решитило, Д. Процик, А. Мельник, В. Лазорів, В. Павлик.

Дня 1 червня 1914 р. вибрано управу Марійської Дружини, якої префектом став диякон Іван Бучко, а секретарем Дмитро Стек. Під проводом префекта «Дружина» часто відбувала свої сходи, конференції, чергове відвідування Пресвятої Євхаристії, спільні прогулянки до відпустових марійських місць Італії.

У наслідок проголошення першої світової війни, у квітні 1915 року, всі студенти Колегії, як австрійські громадяни, залишили Італію і переїхали до Духовної Семінарії в Кромєрижі на Моравії. У цій Семінарії, з доручення Церковної Влади, зібрались майже всі семінаристи - переселенці з цілої Галицької церковної області й Митрополії. При кінці вересня того ж року, після уступлення російських військ, майже всі богослови повернулися до Галичини.

Після закінчення першої світової війни, у 1921 р. відновлено життя нашої Колегії у Римі, а слідом за цим і Марійської Дружини. Упродовж 25-ти років найбільше уваги присвячено Місійній Секції, яка в ті часи мала широке поле своєї діяльності. Втримувалося живі зв'язки з чужими місійними станицями, організовано грошові збірки, улаштовувалося різні доповіді й конференції; статті дружинників часто поміщувалися в журналі «Добрий Пастир», що виходив у Станиславові.

Дня 18 січня 1945 р. на загальних зборах оживлено й відновлено Марійську Дружину студентів, якої число і діяльність під час другої

світової війни раз у раз припинювалися. Її оновителем був перший за-сновник і духовник Марійської Дружини в Колегії о. Теодосій Галу-щинський, ЧСВВ. Префектом дружини обрано о. Володимира Дзьобу, а секретарем — о. Михайла Василика. Дня 19 січня ц. р. члени дружин-ники відновили посвяту Непорочно Зачатій Богородиці, а дня 21 січня 1945 р., під проводом владики Івана Бучка, взяли участь у Службі Божій та авдієнції у Святішого Отця Папи Пія XII.

З того часу у Марійській Дружині Колегії велась поживавлена діяль-ність у кількох секціях, як ось: Євхаристійній та Місійній. Діяльність першої охоплювала плекання глибокого почитання Євхаристійного Ісуса частими відвідуваннями Його у церкві. Завданням Місійної сек-ції було ближче познайомлювати семінаристів з потребою активної участі у великому ділі голошення Євангельської Благовісті на лоні католицької Церкви.

З хронік Марійської Дружини Колегії довідуємося, що на засі-даннях дружинників обговорено ряд важливих проблем, які відноси-лися до даного часу, а загальні збори робили підсумки із цілорічної праці й вибирали Управу Дружини. За час існування Марійської Дру-жини Колегії, обов'язки Префектів виконували: Владика Іван Бучко, о. д-р Володимир Дзьоба, о. д-р Степан Гарванко, о. д-р Юрій Кубіній, о. Василь Волошин, о. д-р Євген Камінський, о. д-р Олександр Баран, о. д-р Роман Даниляк, о. Йосиф Андрійшин.

Після Собору Ватиканського II, головна централь Марійської Дружини видала нові статuti, які згодом на українську мову переклав о. Родіон Головацький, ЧСВВ, духовник Колегії. У цьому ж пособо-ровому часі не бракувало різних проявів модернізму, а чи й байдужости до всяких давніх релігійних практик у Семінаріях. Цим впливам під-пали і деякі наші студенти. Вони рішили на своїх сходинах припинити на деякий час діяльність Марійської Дружини в Колегії з 1968 роком, після 54-ох років її благословенної праці поміж студентами.

3. «Читальня» в Колегії св. Йосафата в Римі

Читальня починає своє існування «де факто» з першим почином організування відчитів під час Великодніх свят 1935 року. «Де юре» Читальня, як гурток семінаристів, офіційно почала свою діяльність 1 листопада 1935 року. Метою Читальні було: 1. спільною працею у читальняннім гуртку виробити духову спільноту між богословами з різних сторін і єпархій; 2. за допомогою відчитів, святкових вечорів, вечорів гумору і т. п. дати студентам змогу привичаюватись до спіль-

ної праці й до публічних виступів; 3. грошовими внесками призвичаювати членів до сталої хоч би невеликої жертви; 4. передплатою журналів і часописів дати членам читальняного гуртка змогу побільшити і своє знання, і колегійну бібліотеку.

Перші спроби пожвавити діяльність читальняного гуртка робилися під час вакацій 1935 р. Стараннями Дмитра Михайлищука і Петра Дячишина та при активній співпраці членів основаного гуртка, відбулися заходами Дмитра Блажейовського відчити і вечір гумору та розпочато збірку статей, щоб при співпраці семінаристів і для самих же семінаристів укласти перші «Записки Читальні». Вже під час ферій того ж 1935 року, виголошено п'ять відчитів, які написали: Михайлишук Дмитро на тему «Підложжя філософічного розвитку в Україні»; Грат Станислав: «Митрополит Андрій Шептицький та його діяльність», з нагоди 70-річчя його уродин; Оришкевич Олександр: «Економічне питання на українських землях»; Гриник Микола: «Праця душпастиря в добі Католицької Акції»; Кулишір Петро: «Буковина в її минулому й сучасному, її релігійний, національний, економічний і політичний розвиток»¹.

У вересні 1935 р. оснований гурток для введення в життя Читальні, оскільки гурток семінаристів, відбув свої сходи за участю 11 студентів: Блажейовський Дмитро - єпархія Перемиська; Гірняк Осип - єпархія Станиславівська; Гриньох Стефан - єпархія Філядельфійська; Дячишин Петро - архієпархія Львівська; Кулишір Петро - Буковина; Михайлишук Дмитро - архієпархія Львівська; Оришкевич Олександр - архієпархія Львівська; Остафіїв Авксентій - єпархія Станиславівська; Рокецький Ярослав - архієпархія Львівська; Слюсарчук Адам - єпархія Перемиська; Тимко Іриней - єпархія Крижівська.

Члени-основники Читальні доручили її провід семінаристові Дмитрові Блажейовському. Під час академічного року 1935-1936 в Колегії було 55 студентів, з яких не всі бажали стати членами Читальні. Перше членство нараховувало 35 семінаристів. Представники так званої опозиції висловили свої застереження, і остаточно справу опозиції покладено з позитивним результатом для Читальні.

Дня 13 жовтня 1935 р., під час вечері останнього дня вакацій у віллі «Андрія», з ініціативи Читальні, влаштовано «Вечір гумору», здається перший у нашій Семінарії. До редакційної колегії «Вечора гумору» ввіходили студенти: Дмитро Блажейовський - Перемишль;

¹ *Хроніка Читальні*, т. I, стор. 3-4.

Петро Дячишин - Львів; Станислав Грат - Львів; Авксентій Остафіїв - Станиславів; Адам Слюсарчук - Перемишль; Іриней Тимко - Крижівці. Програма цього ж «Вечора гумору», що про неї читаємо у позовклих листках читальняної хроніки, була насправді багата, різноманітна й мистецька.

В програму «Вечора гумору» ввіходило дев'ять точок: 1. Вступ - деклямація з присвятою «Вечора гумору», що уклав студент Прокопів Володимир і віддеклямував Остафіїв Авксентій. Ось, вступ у скороченні... «Присвятити - кому? Не диво, без жодного голосу спротиву, `Жрецеві Єрусалимського храму`:

«В твої обійми, о рабі наш,
кидаєм весь цей гумору час.
Ми боремось з смутком-сумом, нудьгою.
В кожному моменті, в кожній хвили
старатись будем стати тобі милі.
Тож на знак згоди - махни бороною.
Не знайдеш між нами, признаємось з тиха,
тих радощів, що мав їх у мурах Єриха.
З тим більшою шаною клонись головою,
знаючи, що... «Світ би цього не знав»,
хто б тебе, о рабі, як слід не почитав...»

2. Опісля колегійний хор відспівав «Жидівська пісня». 3. Слідував, згодом, «Додаток до енциклопедії», читав сам головний автор цих стихів - Грат Станислав, він також відчитав зі записок незнаного автора «У підхміллю» та 4. у скороченні «Горе вам». Ось, стихотворення вечора гумору:

«Горе вам, жреці макаронів,
бо вас перших стрілятимуть із довгих канонів!
... Особливо горе вам курці недолітки...
Самі бачите, що схнете, як з поліна скіпки.
... Горе вам, що ідете на вино в Фраскаті!
Чи ж не знаєте, що те, що манить, вже з себе прокляте.
Горе вам, що тягне вас віскі та сивуха,
Бо вже тепер записуєтеся в службу злого духа.

... Горе тому, що суває ліжком у кімнаті!
Ох, як тяжко, як людині не дають поспати...
... Горе вам, що тнете ручники бритвами!
На старість літ ви підете дідами з торбами.
... Горе вам усі фарисеї!
Вас гонитимуть, як Гітлер євреїв...»

П'ята точка програми «Вечора гумору» була присвячена Стефанові Шиманському - студентові філософії з Філядельфійської єпархії. Була це пісня у виконанні Тимка Іринця з акомпанієментом гітари і хору семінаристів. Цікаві слова цієї пісні! Ось вони:

«Якби я був юр пріфект бойси
Багато дечого б зробив,
Щоб на віллі всім гешітам
Жилося добре, на примір...
... Науку всю я скасував би
І вічний дав вакейшен я,
Про мовчанку й не споминав би,
А феста була б у нас щодня».

За дозволом о. ректора Йосафата Лабая, ЧСВВ, обладнано домівку Читальні, яку офіційно відкрито 31 жовтня 1935 року відчитом Михайла Татарнюка на тему: «Галицька армія після переходу за Збруч». Щоб дати фінансову базу Читальні, на загальних зборах схвалено одноразовий внесок в сумі 2-ох італійських лір та щомісячний внесок по 50 сотиків. Отже, ці перші внески в сумі 2-ох з половиною ліри вплатили 50 семінаристів. Вже дня 16 листопада 1935 р., з нагоди іменин о. ректора, 11 членів Читальні приготували виставу «Лихий день». Дня 16 листопада 1935 р., на вшанування пам'яті св. Йосафата, покровителя Колегії, студенти, члени Читальні, влаштували окрему академію, в якій взяли участь визначніші гості, як ось: монс. Й. Чезаріні, асесор Конгрегації Східних Церков, преосвящ. Г. Агаджаніян, ректор Вірменської Колегії, о. Ткачук, протоархимандрит ЧСВВ, отці ректори Колегій: Грецької, Російської, Румунської і св. Єроніма та віце-ректор Колегії Поширення Віри.

Гурток Читальні був ініціатором частих святкових імпрез, як академії на пошану покровителя Колегії, св. Йосафата, в якій брали участь

ректори і студенти Колегії: Грецької, Вірменської, Пропаганди, Російської й інших. Академія ця відбулася 16 листопада 1935 року. Дня 8 грудня ц. р., з нагоди празника Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії влаштовано святковий вечір цілком родинного характеру. Подібні концерти влаштовано в навечір'я Різдвяних свят, щоб розвіяти у студентів носталгію і тугу за родиною і рідним краєм.

Ще перед заснуванням Читальні між студентами розпочала свою діяльність «Кооператива». Вона почала діяти з днем 22 листопада 1934 року. Свій розвиток завдячує вона студентові Петрові Дячишинові, що був її першим «господарем» від 1934 до 1937 р. Потім господарями Кооперативи були: Юрій Милянник (1.4.1937-31.12.1937), Василь Макух (1.1.1938-8.1.1939) і диякон Дмитро Блажейовський. Він старався також поживити життя Читальні частими рефератами. Їх виголошував дехто з охочих семінаристів, яких у червні 1939 р. було 46². Читальня, крім того, з щомісячних складок студентів-членів, передплачувала багато різних журналів і часописів, крім дарових і тих, що їх замовляв ректорат³.

Діяльний голова Читальні, диякон Дмитро Блажейовський, наполегливо заохочував усіх богословів, (яких в академічному році 1938/39 було 46), щоб кожний з них упродовж шкільного року виголосив якийсь відчит на довільну тему: теологічно-пасторальну, місійну, а чи й історичну. Та, як завважає хронікар, «у питомців на загал була добра воля слухати і забирати голос у дискусіях, але щодо приготування і виголошення відчитів... одержувано завжди з якоїсь причини відмовну відповідь...»⁴. Все-таки у цьому ж академічному році трьох студентів дали чотири інтересні відчити: диякон Дмитро Блажейовський — «Кардинал Ісидор, митрополит Київський і його діяльність» (15.1.1939); Василь Гуцуляк — «День 22 січня 1919 р. в історії України» (22.1.1939); Володимир Прокопів — «Сучасні місійні проблеми» (29.1.1939); В. Прокопів — «Навернення України за св. Володимира Великого в 988 р.» (14.7.1939).

Ось, дня 26.10.1941 року, о. д-р Ромуальд Рудницький, диригент хору й оркестри студентів, оповістив, що подає до прилюдного перегляду вже впорядковані з великим вкладом праці два альбоми фото-

² *Хроніка Читальні*, т. I, стор. 38-39.

³ *Там же*, стор. 40-41.

⁴ *Там же*, стор. 37.

графій колегійного життя⁵, які справді унаочнюють, наче на канві, різноманітність подій і моментів життя жителів Колегії.

Не менше милу картину змальовує нам діяльність Читальні — студентів Колегії за академічний рік 1941/42. Читальня під час воєнного лихоліття зуміла дати студентам і реферати, і гутірки, і вечори гумору, й організовані гри.

Отець Володимир Дзьоба опрацював реферат на тему: «Українські переклади Священного Писання». Прелегент сказав коротенько про українсько-білоруські переклади Священного Писання від найдавніших аж до його часів. Другий реферат виголосив той же о. В. Дзьоба: «Правна процедура душпастирів при розглядуванні вільного стану женихів». Цей реферат був дуже на часі, бо висвітлював досить часте і трудне питання душпастирювання, щоб під час воєнного лихоліття уточнити вільний стан женихів, емігрантів. Потім о. Дмитро Блажейовський виголосив третій з черги реферат: «Епохи і періоди в історії місій». Тут прелегент накреслив розвиток місій від апостольських часів аж до нашого сторіччя.

Організувалися також окремими гуртками гутірки на теми: а) Наша історична назва; б) Передумови місійної праці в Україні і т. п.; в) Священик і політичні партії і т. п. Такі й їм подібні теми спонукували студентів до глибшої, практичнішої застанови, дискусій та шукання нових шляхів місійної праці для добра Святої Церкви і Народу. У таких гутірках завчалися і корисні засади душпастирювання, як твердив прелегент такої гутірки, о. Дмитро Блажейовський: «Священик своїм станом і становищем — людина понадпартійна, тож у партійну боротьбу встрявати не може. Що більше, зо свого душпастирського становища має вказати вірним їх відношення до політичних партій»⁶.

У вільних днях від навчання, а чи у великі празники студенти часто давали добре зорганізовані вечори гумору, які вливали нову наснагу і радість духа в молодих студентів.

Загальні збори, дня 4 листопада 1943 р., схвалили «Правильник Читальні», в якому читаємо:

І. Мета:

Читальня в Українській Папській Семінарії св. свщм. Йосафата — це координація праці над самовихованням, над доповненням свого

⁵ *Хроніка Читальні*, 1935, т. I, стор. 53.

⁶ *Там же*, стор. 55.

знання для кращого виконання майбутнього душпастирського і національного завдання.

II. Члени:

1. Членами Читальні стають семінаристи після добровільної заяви.
2. Кожний член платить вписове і місячний внесок, назначений загальними зборами. Звільнення від вплачення внесків може віділити незаможним семінаристам Провід Читальні.
3. Члени можуть брати участь у відчитих, гутірках, концертах і т. п. імпрезах, улаштованих Читальнею.
4. В загальних зборах кожний член має обов'язково взяти участь, якщо не має важливої перепони.
5. Коли загальні збори обмірковують зміну правильника, ніхто з членів не може стримуватися від голосування.
6. Члени користають з книжок, журналів, часописів та з обстановки читальняної домівки.

III. Провід:

1. Провід Читальні вибирають загальні збори.
2. Провід Читальні складається з голови, секретаря і господаря. Кожночасні загальні збори можуть, коли вважають за відповідне, побільшити число членів проводу й визначити їм функції.
3. Голова Читальні репрезентує Читальню перед настоятелями Семінарії, керує усією її діяльністю і записує хроніку читальняного життя.
4. Секретар Читальні списує протоколи засідань управи Читальні, веде книги прибутків і витрат та збирає внески.
5. Господар Читальні береже читальняне майно: книжки, альбоми і т. д. та дбає за порядок в читальняній домівці.
6. Господар Читальні, в порозумінні з управою Читальні, вypo- зичає в семінарійній бібліотеці книжки і т. д. для підручного вжитку членів у читальняній домівці.
7. Рішення управи Читальні схваляється більшістю голосів.
8. Кожночасні загальні збори вибирають двох членів Читальні до контрольної комісії.
9. Контрольна комісія перевіряє при кінці ділового року стан прибутків і витрат Читальні, книжок, журналів і читальняного інвен-

гара. Звіт зі своєї діяльності здає контрольна комісія перед загальними зборами.

10. Члени контрольної комісії не входять у склад управи Читальні.

IV. Загальні збори:

1. Загальні збори є звичайні й надзвичайні.

2. Звичайні загальні збори скликає управа Читальні з початком кожного академічного року.

3. Надзвичайні загальні збори скликає, з важливої причини, управа Читальні з власного почину або на домагання одної третини членів.

4. Голову і секретаря загальних зборів покликає голова Читальні з-поміж членів, які не входять до складу управи Читальні.

5. Рішення на загальних зборах виносяться релятивною більшістю голосів. У випадку рівності голосів вирішає голова зборів.

6. Загальні збори вибирають управу Читальні й контрольну комісію.

7. Збори вислухують звіту з діяльності управи Читальні й контрольної комісії, на пропозицію якої рішають про уділення абсолюторії уступаючій управі.

8. Збори визначають висоту вписового і місячних внесків.

V. Майно Читальні:

1. Про набуття книжок, передплату журналів й інших, зв'язаних з Читальнею витрат, рішає управа Читальні, згідно із спроможностями каси.

2. Закуплені або набуті Читальнею книжки, журнали, альбоми, образи передає Читальня до семінарійної бібліотеки. Те саме відноситься і до читальняних ділових книг (книга звітів, книга прибутків, витрат і хроніка читальняного і колегійного життя). Цей правильник укладено дня 4 листопада 1943 року за підписом о. Дмитра Танчука й о. Івана Біланича⁷.

Тут слід коротко згадати про особу о. Дмитра Танчука, який несподівано, шість місяців опісля, перенісся у вічність, а його тлінні останки, як одного з перших покійних семінаристів Колегії, спочили на римському кладовищі Кампо Верано. Про нього подає цінну згадку хронікар Читальні, а саме, що «о. Дмитро Танчук упокоївся в середу, 10

⁷ *Хроніка Читальні*, т. I, стор. 62-64.

травня 1944 р., в клініці 'Санто Стефано Ротондо' після тяжкої операції голови. Покійний уродився у Волі Якубовій, дня 31 жовтня 1911 р.: гімназійні студії закінчив у Дрогобичі, св. тайну Священства прийняв у Перемиській Духовній Семінарії, 29 березня 1936 р.

Під час свого короткого побуту в Римі зробив дві докторські праці: з богослов'я в Урбанському Університеті, з канонічного права в Ієроріянському Університеті, а третьої, в Лятеранському, з церковно-римського права, з причини недуги, не докінчив». Про нього хронікар каже дослівно, що був він «священик люблений усіма. На все глядів зі здорового християнського світогляду. У справах нашої Церкви був наддїєцезальний, у питаннях національних - надпартійний, всеукраїнський. Тож світла пам'ять його не затреться у пам'яті друзів і товаришів його, а душа його, що в славі небесній, нехай вітає над нашою Семінарією та наставляє нас на путь братньої любови, сердечности й єдності»⁸.

Здібніші й старші члени Читальні давали також курси італійської та латинської мов, головню для тих студентів, що слабше володіли цими мовами. У 1945 році такими курсами керували: о. д-р Богдан Волошин, даючи курс італійської мови; о. д-р Михайло Василик навчав латинської мови.

Щорічно члени Читальні давали ряд цінних і цікавих рефератів з ділянки історії нашої Церкви, церковного мистецтва, літератури та влаштовували відповідні академії на вшанування св. Йосафата, Слуги Божого Андрія Шептицького, Листопадових і Січневих днів — з'єднання українських земель 1919 року, академії для вшанування Тараса Шевченка, різдвяні «томболі»-розгри та вакаційні вечори гумору⁹.

Студенти що два тижні організували систематичні екскурсії до всіх важливіших монументів міста Риму, де один з них основно приготавляв історично-археологічні відомості про даний пам'ятник. Таким чином молодші студенти запізнавалися з невмирущими віковими свідками грецько-римської культури.

Управа Читальні носилася з думкою, щоб, замість традиційного «Вечора гумору», при кінці вакацій видати одне число гумористичної стінгазети та, крім цього, розпочати видання «Записок Богословів Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі». І справді, вже 20 вересня 1949 р. появилось перше число колегійної гумористичної 18-сторінкової газетки великого формату під заголовком «Шило». До

⁸ *Хроніка Читальні*, т. I, стор. 65.

⁹ *Там же*, стор. 68-81.

складу редакції входили: І. Музичка й І. Гнатович. Газетка зробила гарне враження так своєю поємністю, як і естетичним виглядом та різноманітним змістом. Однак на видання запланованих «Записок Богословів» ще треба було чекати декілька років.

Слід згадати й те, що з самого початку існування Читальні були старання студентів про те, щоб мати свою власну, хоч би найбільш примітивну друкарню — у формі цикльостилю. Це вдалось здійснити за допомогою настоятелів уже 1937 р. Провадженням друкарні займався студент Богдан Волошин.

Першими випусками цієї цикльостильної друкарні студентів, як записує хронікар, були формулярі звітів для оцінок студентів, збірка догматів під нотами, «Служба Божа Кошиця» для чоловічого хору та короткий «Молитовник Семінариста». Згадана читальняна друкарня служила для всіх потреб семінаристів, головню маленького накладу. В 1940-му році, з днем 11 березня, розпочато цикльостильне видання т. зв. «Вістей з Риму». Це був невеликий цикльостильний, 10-сторінковий журнал, що поміщував деякі радіопередачі в українській мові, які пересилало Ватиканське Радіо в Україну під керівництвом о. віцекректора М. Ваврика. Його тираж був невеликий 100-200 примірників. Появилось всього 11 чисел у 1940-му році, і тоді згаданий журнал довелося припинити, як згадує хронікар, «тому, що Італія вступила (10.6.1940) у війну по боці Німеччини проти західних потуг Франції та Англії, о. ректор велів припинити дальший друк згаданого журналу 'Вісті з Риму' на необмежений час, тим більше, що постали майже непоборимі труднощі щодо висилки примірників поза границі італійської держави»¹⁰. Від дня 19 листопада 1940 року припинилася всяка видавнича діяльність студентської друкарні при Читальні з причини другої світової війни. Відновила вона свою діяльність щойно з днем 2 листопада 1946 року, задовольняючи різні потреби студентів, маючи нині, за старанням отців настоятелів, своє цінне устаткування: машину до роблення матриць, друкарську машину «Оффсет», фотокопійну машину, як теж машини для переплету й обрізування друків.

У цій студентській друкарні останніми роками видруковано «Молитовник Семінариста», що його уклав в 1965 році о. Родіон Головацький, ЧСВВ, духовник Колегії; «Правила і Правильник Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі», 1977 р., що їх уклав о. С. Мудрий, ЧСВВ, ректор Колегії; «Церковні Чики і свячення свіченосця,

¹⁰ *Хроніка Друкарні*, 1947, стор. 14.

читця та співця; чин свячення піддякона - диякона - священника », в українському перекладі зладив о. Родіон Головацький.

Ця друкарня випустила ряд скриптів з домашніх викладів для студентів, що їх давав: Владика Мирослав Марусин, апостольський візитатор Українців у Західній Європі — « *Церковний Рік* » (Празники подвижні й неподвижні, господські, богородичні, святих, пости й освячені часи), Рим, 1976; « *Чини св. Тайн, Освячень і Благословень* » Рим, 1976. Отець Родіон Головацький, ЧСВВ - лекції Літургії: « *Пояснення Вечірні* », Рим, 1968; « *Пояснення Утрені* », Рим, 1970; « *Пояснення Часів* », Рим, 1969; « *Нічні Часи - Повечір'я і Північня* », Рим, 1973. Ці скрипти з доповненнями вийшли друком в Українській Духовній Бібліотеці, Видавництва Отців Василіян у Римі 1979 року під заголовком « *Пояснення Богослужень* ». Отець Софрон Мудрий, ректор - « *Нарис Історії Проповідництва* », Рим, 1975; « *Гомілетика: Проповідник - Проповідь - Слухачі* », Рим, 1976; « *Нарис Історії Проповідництва* », Рим, 1975; « *Нарис Історії Церкви в Русі-Україні* », Рим, 1980, частина I; 1981, частина II.

Студентська друкарня перевидала також « *Напівник Церковний* », що його склав о. Олександр Остгайм-Дзерович, Рим, 1959 р.; « *Неподільне Серце Священника* » - о. Платон Мартинюк, ЧСВВ, Жовква, 1935; « *Устав Богослужень* », виданий Священною Конгрегацією для Східних Церков в українському перекладі, Рим, 1958 - перевиданий з доповненнями у 1983 р.

Впродовж років таке видавниче і друкарське мистецтво заправляло охочих студентів до майбутньої душпастирсько-видавничої праці, нині дуже поширених парафіяльних бюлетенів. Добрими і відданими друкарями останніх років були студенти: Тома Ангелов, Роман Варянюк опісля Маріо Лазовський. Досвідченим редактором, який приготував друковані тексти, був повний посвяти о. Дмитро Паньків.

4. « Альма Матер »

Невмирущим пам'ятником писаного слова студентів Колегії було започаткування, за благословенням і допомогою настоятелів, головно о. Атанасія Великого, ЧСВВ, віце-ректора, офіційного студентського журналика « Альма Матер » Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі.

Перше число його появилось у серпні 1953 року. Він виходить безперебійно донині, тобто 31 років, випустивши у 1984 році свій 54 номер.

Головним і, може, самотнім редактором першого числа «Альма Матер» був о. Іван Музичка.

Про ідею і мету цього студентського журналика читаємо на першій сторінці редакційної статті «В дорогу»: «Відважуємось і ставимо, за благословенням ОО. Настоятелів, наш крок. Свідомі малих сил, свідомі тягару, що беремо на себе, але й свідомі, що ми не самі і братня поміч наспіє скоро. Та над усе свідомі того, що потрібний нам зв'язок, потрібно нам із нашим виїздом з Риму бути злученими із нашою духовною станицею у Петровому Місті, що почала тут друге півстоліття свого існування. Наша римська родина питомців і священників, що нею так дорожить наша Церква, ніде правди діти, у вирі обов'язків і праці, що оточують кожного з нас зараз з хвилиною розлуки із колегіальними мурами, легко розгублювалась і тратила зв'язок між собою та із своєю другою рідною хатою в Римі. Ще кілька літ по виїзді зв'язок держиться із знайомими товаришами, згодом приходить пора і на їх виїзд і лиш тужлива мрія і думка у вільну хвилину лучить втомлене серце невідомого працівника в далекім кутку виноградника із обителлю на Джанікольських горбах в Римі.

Творимо новий зв'язок — ось ці скромні, неспівні рядки. І віримо, що, бодай в частині, він своє завдання сповнить — ми «віднайдемося», ми знайдемо маленьку опору, що у видимий спосіб заповнить віддачу і простір між нами.

Окрема обставина з появою першого нашого числа кріпить наші смілі надії. Видаємо його в день великого свята нашої спільної Матері Пресвятої Богородиці — Її Успення і славного вступлення із тілом до неба. Вона в Колегії була нашою особливою Помічницею і Покровом. Хай присвята цього журналу і числа Її великому заступництву сповнить бажання його видавців, щоб вибрані сини Її улюбленого народу на службі Її Сина серед «тяготи днів» цими рядками згадували і відновляли найкращі хвилини свого життя, коли ступали вперше на ступінь св. Престолу своєї Альма Матер»¹¹.

Вже на перших сходинках редакційної колегії «Альма Матер», що відбулися 10 серпня 1953 р., встановлено деякі основні напрямні праці і компетенцій, а саме:

1. Редакція займатиметься технічною справою випуску журналика, тобто дбатиме про кількість і якість статей, їх виготовлення й остаточне

¹¹ *Альма Матер*, 1953, ч. 1, стор. 1-2.

видрукування газети, а експедицією займатиметься управа «колегійної Читальні».

2. Поки що студенти домовились, щоб тричі на рік видавати згадану «Альма Матер», а саме: на Різдво, Великдень і великі вакації тиражем 100 примірників.

Переглядаючи листки протоколів засідань, рішень і праць видавничого гуртка студентського журналика «Альма Матер», можна виробити собі ясний образ пульсування культурного життя і зацікавлень молодих кандидатів до душпастирської і наукової праці — майбутніх українських священників.

У студентських записках «Альма Матер» знаходяться часто статті теологічно-догматичні чи моральні; статті юридичні, літургичні, біблійні, а чи історично наукового характеру; є й оповідання побутового характеру, спроби вислову молодих поетів; статті про події минулих десятирок літ Колегії, про нові зміни чи напрямки навчань у Римських Папських Університетах. А вже найцікавішою в «Альма Матер» завжди була біжуча хроніка подій життя Колегії з усіма її тогочасними жителями. Вона — найкращий інформаційний листок для колишніх студентів Семінарії, тепер розсіяних по різних закутинах світу, відданих душпастирській, а чи іншій праці.

Часто студенти-редактори й дописувачі статей в «Альма Матер» натрапляють на трудність в незадовільному володінні українською літературною мовою, вони ж бо діти другого, а то й четвертого покоління емігрантів з України. Але при засвоєнні літературної української мови в Колегії від довгих років допомагає студентам систематичними — щотижневими лекціями проф. Василь Лосічко, якому висловлюємо повсякчасну вдячність. Стилістичним оформленням української мови й її друкованого слова займається, завжди готовий фахово допомогти у цьому, о. Родіон Головацький, ЧСВВ, духовник Колегії.

Гості, настоятелі і семінаристи у празник св. Йосафата - 12.11.1983.

12. СТАТИСТИЧНІ ДАНІ КОЛЕГІЇ (1897-1982)

I. РЕКТОРИ:

1. о. Роберт ІЗОЛЯНИ, Т.І.	1897-1899
2. о. Євген ПОЛІДОРІ, Т.І.	1899-1904
3. о. Арсеній І. ЛОЗИНСЬКИЙ, ЧСВВ.	1904-1905
4. о. Адріян О. ДАВИДА, ЧСВВ.	1905-1908
5. о. Лазар Л. БЕРЕЗОВСЬКИЙ, ЧСВВ.	1908-1915
	1921-1925
6. о. Діонісій Д. ГОЛОВЕЦЬКИЙ, ЧСВВ.	1925-1934
7. о. Йосафат І. ЛАБАЙ, ЧСВВ.	1935-1948
8. о. Йосиф І. ЗАЯЧКІВСЬКИЙ, ЧСВВ.	1948-1952
9. о. Микола М. КОГУТ, ЧСВВ.	1952-1953
10. о. Йосиф Р. МАРТИНЕЦЬ, ЧСВВ.	1953-1955
11. о. Іриней І. НАЗАРКО, ЧСВВ.	1955-1966
о. Атанасій Г. ВЕЛИКИЙ, ЧСВВ. Про-Ректор	1960-1963
12. о. Єронім І. ХИМІЙ, ЧСВВ.	1966-1974
13. о. Софрон С. МУДРИЙ, ЧСВВ.	1974-

II. ВІЦЕ-РЕКТОРИ:

1. о. Йосафат І. МАРКЕВИЧ, ЧСВВ.	1904-1905
(у наступних хроніках згадується лише про асистентів у ролях префектів)	
2. о. Йосафат І. ЛАБАЙ, ЧСВВ.	1933-1934
3. о. Михайло М. ВАВРИК, ЧСВВ.	1934-1948
4. о. Атанасій Г. ВЕЛИКИЙ, ЧСВВ.	1948-1953
5. о. Мелетій М. ВОЙНАР, ЧСВВ.	1953-1954
6. о. Сергій С. ФЕДИНЯК, ЧСВВ.	1954-1955
7. о. Атанасій Г. ВЕЛИКИЙ, ЧСВВ.	1955-1960
8. о. Софрон С. МУДРИЙ, ЧСВВ.	1960-1974
9. о. Дам'ян Ю. ФЕРЕНЦ, ЧСВВ.	1974-1979
10. о. Доротей Л. КРЕФЕР, ЧСВВ.	1979-1983
11. о. Петро БЛАЩИШИН, ЧСВВ.	1983-1984

З М І С Т

<i>Слово секретаря Священної Конгрегації Східних Церков</i>	11
<i>Слово Автора</i>	13
1. Початки організування Колегії	15
2. Змагання за новий осідок	23
3. Святкове відкриття нового осідку Колегії	35
4. Життя семінаристів до другої світової війни	38
5. Друга світова війна і Колегія	48
6. В нове майбутнє повоєнних часів	57
7. Колегія - свідок Вселенського Собору Ватиканського II	76
8. Життя Колегії в пособорові часи	89
9. Ювілейний рік 1975	113
10. 50-річчя нового осідку Колегії	133
11. Самодіяльна творчість семінаристів	174
12. Статистичні дані Колегії	194

